



DEMOKRASİ VE CUMHURİYETİN TEMEL NİTELİKLERİ



"Cumhuriyet, demokrasi, vatandaşlık ile temel hak ve özgürlükler" kavramları hakkında bildiğiniz sözcükleri kullanarak kelime bulutlarını oluşturunuz.

Cumhuriyet: Egemenlik, seçim, halk, yönetim.

Demokrasi: Oy, özgürlük, eşitlik, katılım.

Vatandaşlık: Hak, sorumluluk, birey, toplum.

Temel Hak ve Özgürlükler: Eğitim, sağlık, güvenlik, ifade.

Evvel

Sınıfta uyulacak kuralları belirlemek için aşağıdaki basamakları sırayla uygulayınız.

- Sınıf tahtasına “SINIF KURALLARI” başlığını yazınız.
- Uyulması gerektiğini düşündüğünüz sınıf kurallarını gerekçelerini söyledikten sonra tahtaya maddeler hâlinde yazınız (Bu aşamada düşüncelerinizi özgürce yazınız.).
- Bütün öğrenciler düşüncelerini tahtaya yazdıktan sonra maddeleri tek tek oylayınız.
- Sınıf çoğunluğunun oyunu alan maddeleri kural olarak belirleyiniz.
- Belirlenen kuralları ilgili alana yazınız. Ayrıca belirlenen kuralları renkli kartona da yazarak sınıf panosuna asınız.

SINIF KURALLARI

SINIF KURALLARI

Derse Zamanında Başlama: Geç kalanlar derse girmeden önce öğretmenden izin alır.

Söz Hakkı Alma: Konuşmak isteyenler el kaldırarak söz alır.

Temiz ve Düzenli Olma: Sınıfı temiz tutmak herkesin sorumluluğudur.

Arkadaşlara Saygı: Kimseye kötü söz söylenmez ve herkesin fikrine saygı duyulur.

Ders Araçlarını Düzenli Kullanma: Kalem, defter ve diğer malzemeler özenle kullanılır

Görsel 4.2

2| Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

- Sınıf kurallarını yalnızca öğretmenleriniz veya birkaç arkadaşınız belirleseydi tepkiniz nasıl olurdu?

Adil olmazdı ve herkesin fikri önemsenmeliydi. Kurallar tüm sınıfın katılımıyla belirlenmelidir.

- Mahallenizde afet toplanma alanı belirlenecektir. Mahalle muhtarınız bu alanın belirlenmesinde hangi yöntemi uygularsa daha fazla insanın desteğini almış olur?

Mahallede toplantı düzenleyip herkesin fikrini almalıdır. Ortak karar alındığında daha çok kişi destek verir.

- Okulun bahçesine bir spor alanı yapılmak istenmektedir. Bu alanın hangi spor dallarına uygun olacağı yönünde karar verilecektir. Bu kararların alınmasında okuldaki öğrencilere fikirlerinin sorulması veya sorulmaması durumunda neler hissedersiniz?

Fikrim sorulmazsa dışlanmış hissedirim. Katılım sağlanırsa daha adil ve doğru bir karar alınır.

Aşağıdaki alana 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı kutlamalarınız ile ilgili görseller ya-
pıştırınız veya kutlamalarınızı ifade eden kısa bir metin yazınız.

29 Ekim Cumhuriyet Bayramı'nda okulumuzda büyük bir coşkuyla kutlama yaptık. Tören sırasında İstiklal Marşı'nı
hep birlikte gururla söyledik. Sınıf arkadaşlarımızla bayraklar sallayarak Atatürk'ü ve cumhuriyetin önemini andık.
Cumhuriyetimizin bize kazandırdığı özgürlük ve eşitliği daha iyi anladık.





Demokrasi, halk yönetimi veya halkın devlet yönetiminde söz sahibi olması olarak ifade edilebilir. Ancak demokrasiyi sadece devlet yönetimi ile ilişkilendirmemiz çok doğru olmayacaktır. Çünkü demokrasiye hayatımızın her alanında rastlayabiliriz.

Evde kararlar alınırken aile fertlerinin fikrinin alınması, sınıf başkanı seçimlerinde sınıftaki öğrencilerin oy kullanması hayatımızdaki demokrasi uygulamalarına örnektir. Yine yerel yöneticilerin halkın oylarıyla belirlenmesi, halkın isteklerini dilekçe vererek yöneticilere iletmesi şehrinizde karşılaşılabileceğiniz demokratik uygulamalar arasındadır. Aşağıdaki genel ağ haberlerinde bu uygulamalara örnekler verilmiştir.



Sınıf başkanlığı seçimini demokrasi şölenine dönüştürdüler

"... Diyarbakır'daki bir ilkokulda yapılan sınıf başkanlığı seçimi genel seçimleri aratmadı. Bir hafta süren seçim sürecinde sınıfa oy sandığı kuruldu, koridorlara afişler asıldı, üzerinde aday fotoğraflarının yer aldığı oy pusulaları basıldı. Bazı adaylar öğrencilere okul gazetesi çıkarmayı, bazıları ise çeşitli sportif turnuvalar düzenlemeyi vaat etti (Görsel 4.5)..."

(Genel ağdan alınmıştır.)



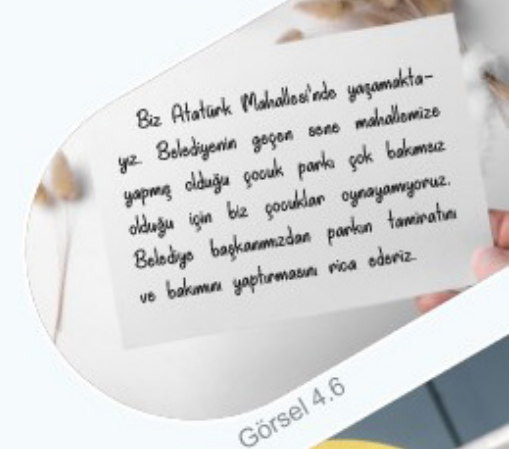
Görsel 4.5



Park bakımı için sosyal medyadan dilekçe gönderdiler

"... Burdur'da bir grup çocuk, mahallelerindeki parkın bakım ve tamirati için yazdıkları dilekçeyi belediyeye verdiler (Görsel 4.6). Çocukların dilekçesini gören belediye başkanı kendi sosyal medya hesabından dilekçenin fotoğrafını 'Böyle bir dilekçe aldık ve gereğini yapıp çocuklarımızın hak ettiği oyun parkını onlara kazandırdık. Güle güle kullansınlar.' yorumuyla paylaştı..."

(Genel ağdan alınmıştır.)



Görsel 4.6



Verilen haberlerde hangi hak ve özgürlüklerden bahsedilmiştir? Bu hak ve özgürlükleri korumak için neler yaptınız? Söyleyiniz.

Verilen haberlerde bahsedilen hak ve özgürlükler: Seçme ve seçilme hakkı, dilekçe hakkı, ifade özgürlüğü, katılım hakkı.

Bu hak ve özgürlükleri korumak için: Seçimlere katılarak oy kullanır, dilekçe hakkını gerektiğinde kullanır, adil seçimlerin yapılmasını desteklerim. Ayrıca, herkesin düşüncesine saygı gösterip haklarını savunurum.



Verilen örnekleri göz önünde bulundurarak evde, okulda ve yaşadığınız şehirde demokrasiyle ilişkili olay ve durumlara örnekler veriniz. Verilen örnekleri sınıf tahtasına yazınız.

Evde: Aile içinde tatil yeri seçerken herkesin fikrinin alınması.

Okulda: Sınıf başkanı seçimlerinde tüm öğrencilerin oy kullanması.

Şehirde: Belediye başkanının halk oylamasıyla seçilmesi ve vatandaşların dilekçe ile taleplerini iletmesi.

Demokrasinin özgürlük, eşitlik, seçme ve seçilme hakkı, millî egemenlik, çoğulculuk, katılım ve hukukun üstünlüğü gibi birtakım temel nitelikleri bulunmaktadır. Bu niteliklere uygun olarak temel hak ve özgürlükler, demokratik ülkelerde yasalarla koruma altına alınmıştır. Bu hak ve özgürlükler; dini, cinsiyeti, yaşı, mesleği ne olursa olsun herkese eşit olarak tanınmıştır. Bu durum, ülkedeki adalet anlayışının kuvvetlenmesine ve karar alma sürecinde vatandaşların bağımsızca hareket etmesine katkıda bulunmuştur.



Görsel 4.8



Görsel 4.9

Demokratik devletlerde insanlar başkalarına zarar vermeden hak ve özgürlüklerini kullanırlar. Tüm vatandaşlar yasalar önünde eşit haklara sahiptir.

Demokratik ülkelerde millî egemenlik anlayışına göre yönetim gücü halka verilmiştir. Halk bu gücü seçme ve seçilme hakkından faydalananarak kullanmaktadır (Görsel 4.8). Çoğulculuk niteliğine göre ülke genelinde yapılan seçimlerde ya da yerel seçimlerde birden fazla parti ya da kişi yönetime aday olabilir. Seçimlerin sonucu ne olursa olsun farklı fikirlere saygı gösterilmelidir. Vatandaşlar demokrasinin katılım niteliğine uygun şekilde seçimlerde oy kullanarak, istek ve şikâyetleri için dilekçe vererek ya da sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine katılarak yönetimde söz sahibi olurlar.

Ülkemizde hukukun üstünlüğü bulunmaktadır. Herkesin yasalara ve bağımsız mahkemelerin verdiği kararlara uyması gerekmektedir (Görsel 4.9).

15 ve 16. sayfalardaki haberleri ve görsel kaynakları inceleyiniz. Demokrasinin temel niteliklerinden hangileri ile ilişkili olduğunu ilgili alana yazınız.

Haberlerde ve görsel kaynaklarda demokrasinin şu temel niteliklerine yer verilmiştir:

Seçme ve Seçilme Hakkı: Sınıf başkanlığı seçimleri ve yerel seçimler bu hakkı temsil eder.

Katılım Hakkı: Öğrencilerin ve mahalle sakinlerinin dilekçe vererek karar süreçlerine katılması.

Çoğulculuk: Birden fazla adayın yarışması ve farklı görüşlere yer verilmesi.

Hukukun Üstünlüğü: Seçim sonuçlarının resmi kurumlarca onaylanması ve yasal sürecin takip edilmesi.

İlişkili olduğu temel nitelikler

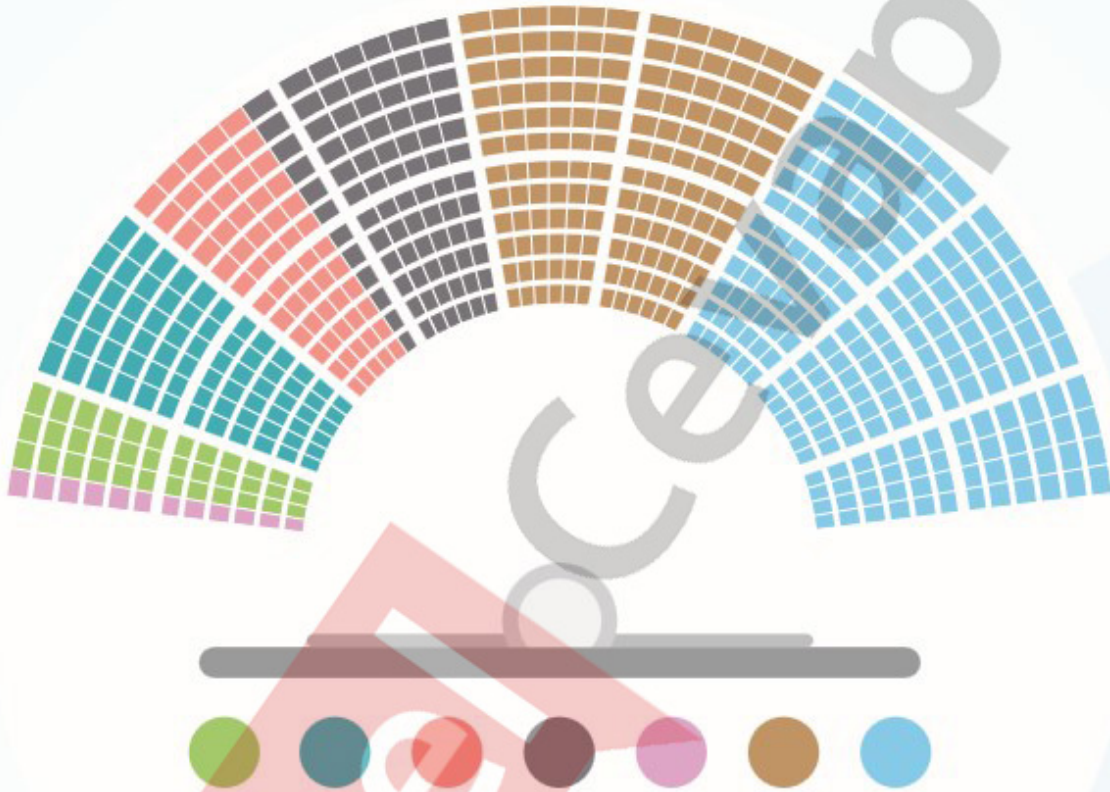
Hukukun üstünlüğü ve eşitlik vurgulanmıştır. Temel hak ve özgürlüklerin anayasa ile güvence altına alındığı belirtilmiştir.



14 Mayıs seçimlerine göre TBMM'de 7 siyasi parti yer aldı

"... Yüksek Seçim Kurulunun açıkladığı sonuçlara göre TBMM'de yer alacak 600 milletvekili 53 milyon 993 bin 683 kişinin verdiği oylarla belirlendi. Açıklanan sonuçlara göre mecliste 7 siyasi parti, ülke yönetimine katılmaya hak kazandı. Siyasi partilerin milletvekili sayısındaki dağılım ise şöyle gerçekleşti:..."

(Genel ağdan alınmıştır.)



(Renkler siyasi partileri temsil etmektedir.)

Görsel 4.10

İlişkili olduğu temel nitelikler

Seçme ve seçilme hakkı ile milli egemenlik vurgulanmıştır. Farklı siyasi partilerin temsil edilmesi çoğulculuk ilkesini göstermektedir.

Çevrenizde yaptığınız gözlemlere göre demokrasinin temel niteliklerine uygun birer örnek belirleyiniz ve örneklerinizi sınıf tahtasına yazınız.

Okulda sınıf başkanı seçimlerinde tüm öğrencilerin oy kullanması, demokrasinin temel niteliklerinden biridir. Belediye başkanlarının halkın oylarıyla seçilmesi de demokratik katılımın önemli bir örneğidir.

Demokrasinin nitelikleri





Görsel 4.11

2 Yukarıda Cumhuriyetimize ait görseller verilmiştir (Görsel 4.11). Görsellere göre cumhuriyetin özellikleri neler olabilir? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

Cumhuriyet, halkın seçme ve seçilme hakkına sahip olduğu bir yönetim biçimidir. Halkın iradesiyle temsilcilerini seçmesi ve kadın-erkek eşitliğinin sağlanması cumhuriyetin temel özelliklerindendir.

Mustafa Kemal Atatürk, Türk milletinin modern ve demokratik bir yönetim şekline sahip olmasını istemiştir. Bu amaçla birtakım yeniliklere öncülük etmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılması, saltanatın kaldırılması bu yeniliklere örneklerdir. Cumhuriyetin ilan edilmesi ile demokrasimiz daha da güç kazanmıştır. 1930'lu yılların başlarında kadınlara seçme ve seçilme hakkını veren kararlar alınmıştır. Böylelikle devlet yönetiminde kadın erkek eşitliği sağlanarak Türk kadını birçok ülkedeki kadınlardan önce seçme ve seçilme hakkını elde etmiştir. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte devlet başkanı olan cumhurbaşkanı seçimle iş başına geçmiştir. İlk cumhurbaşkanımız Mustafa Kemal Atatürk olmuştur.

Atatürk, farklı yer ve zamanlarda yaptığı konuşmalarda cumhuriyet hakkında şu ifadelerde bulunmuştur.

Kaynak

"Demokrasinin en çağdaş ve mantıklı uygulamasını sağlayan hükümet şekli, cumhuriyettir."

"Sebe ne olursa olsun vatandaşın derdine çare bulmak, yardım etmek ve destek olmak, Cumhuriyet hükûmetinin koşacağı bir vazifedir."

"Egemenlik kayıtsız ve şartsız milletindir."

"Cumhuriyet sizden 'fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür' nesiller ister."

- 2 Verilen bilgiler ve Atatürk'ün sözlerine göre cumhuriyet kavramının nitelikleri nelerdir? Gözlemlerinize dayanarak bu niteliklere hangi örnekleri verebilirsiniz? Belirlediğiniz nitelik ve örnekleri aşağıdaki tablolara yazınız.

Cumhuriyetin Nitelikleri

Egemenlik Millete Aittir: Halk, seçimlerle yöneticilerini belirler.
Seçme ve Seçilme Hakkı: Her vatandaşın oy kullanma ve aday olma hakkı vardır.
Eşitlik: Kadın ve erkek eşit haklara sahiptir.
Hukukun Üstünlüğü: Yasalar herkese eşit uygulanır.
Halkın Katılımı: Halk, dilekçe ve seçimlerle yönetime katılır.

Niteliklere Örnekler

Egemenlik Millete Aittir: Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılması.
Seçme ve Seçilme Hakkı: Kadınlara 1934 yılında seçme ve seçilme hakkı verilmesi.
Eşitlik: Kadın ve erkeklerin aynı haklara sahip olması.
Hukukun Üstünlüğü: Anayasa'nın tüm vatandaşlar için bağlayıcı olması.
Halkın Katılımı: Yerel seçimlerde vatandaşların oy kullanması.

Cumhuriyet, egemenliğin millete ait olduğu ve bunu belirli süreler için seçtiği milletvekilleri aracılığıyla kullandığı yönetim biçimidir. Cumhuriyeti korumak ve yaşatmak başta yeni nesiller olmak üzere her Türk vatandaşının görevidir. Atatürk, TBMM'de okuduğu Nutuk adlı eserinin son sayfasındaki Gençliğe Hitabe'de bu konuya şu şekilde değinmiştir (Görsel 4.12):

"Ey Türk gençliği! Birinci vazifen; Türk istiklalini, Türk cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir..."



Görsel 4.12

- 2 Vatansöver ve millî bilince sahip bir birey, cumhuriyeti korumak ve yaşatmak için nasıl davranışlar sergilemelidir? Yazınız.

Vatansöver ve millî bilince sahip bir birey, cumhuriyeti korumak için yasalarına uyar ve vatandaşlık görevlerini yerine getirir. Seçimlere katılır, hak ve özgürlüklerine sahip çıkar ve başkalarının da bu haklara saygı göstermesini sağlar.

Şu ana kadar edindiğiniz bilgilerden hareketle cumhuriyet ile ilgili istenen bilgileri aşağıdaki alanlara yazınız. Yazdıklarınızı arkadaşlarınız ile paylaşınız.

CUMHURİYET

Tanımı: Cumhuriyet, halkın kendi iradesiyle temsilcilerini seçtiği, egemenliğin millete ait olduğu bir yönetim biçimidir.

Özellikleri:

Egemenlik millete aittir.
Seçme ve seçilme hakkı vardır.
Hukukun üstünlüğü esastır.
Eşitlik ve özgürlük ilkeleri temel alınır.
Halkın yönetime katılımı sağlanır.
Uygun Olan Örnekler:

Halkın seçimlere katılması.
Kadın ve erkeklerin eşit haklara sahip olması.
Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılması.
Uygun Olmayan Örnekler:

Halkın seçme hakkının kısıtlanması.
Tek kişinin yönetimi ele alması (diktatörlük).
Seçimlerin adil ve eşit yapılmaması.

ETKİNLİK

Adı: Kelime İlişkilendirme

Amacı: Demokrasi ile cumhuriyet kavramları arasındaki ilişkiyi belirleme

Beceri: Çözümleme

Süre: 1 ders saati

Yönerge:

- Demokrasi ve cumhuriyet kavramları ile ilişkili aklınıza gelen kelimeleri aşağıdaki kartlara yazınız. Bazı kelimeleri her iki karta da yazabilirsiniz.
- Kartlara yazdığınız kelimeleri demokrasiyle ilişkili olanlar, cumhuriyetle ilişkili olanlar ve her iki kavramla ilişkili olanlar şeklinde aşağıdaki şemaya yazarak sınıflandırınız.

Demokrasi

**Oy kullanma
Katılım
Çoğulculuk
Halk iradesi**

Cumhuriyet

**Egemenlik
Seçme ve seçilme hakkı
Halk temsilcileri
Devlet başkanının seçilme belirlenmesi**

Evvel Cevap

Her iki kavram ile ilişkili olanlar

Demokrasi ile ilişkili olanlar

Cumhuriyet ile ilişkili olanlar

**Oy kullanma
Katılım
Çoğulculuk
Halk iradesi**

**Eşitlik
Özgürlük
Hukukun
üstünlüğü
Temel hak ve özgürlükler
Adalet**

**Egemenlik
Seçme ve seçilme hakkı
Halk temsilcileri
Devlet başkanının seçilme belirlenmesi**

ETKİNLİK

Adı: Demokrasi ve Cumhuriyet

Amacı: Demokrasi ve cumhuriyet kavramları arasındaki ilişkiyi belirleme

Beceri: Çözümleme

Süre: 2 ders saati

Yönerge:

- Demokrasi ile cumhuriyet kavramları arasındaki belirlediğiniz ilişkileri yansıtan bir afiş hazırlayınız.



Görsel 4.13



Yukarıdaki bulmacayı çözünüz.

1. Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde 23 Nisan 1920'de Ankara'da açılan meclisimizdir.
2. Milletin, egemenliği kendi elinde tuttuğu ve bunu belirli süreler için seçtiği temsilciler aracılığıyla kullandığı yönetim biçimidir.
3. Farklı fikirlerin önemsenmesinin gerekliliğini vurgulayan demokrasi ilkesidir.
4. Halkın yönetme gücüne sahip olması gerektiğini savunan yönetim anlayışıdır.
5. Halkın yönetimde ve toplumu ilgilendiren kararlarda söz sahibi olmasıdır.
6. Mecliste farklı fikirleri temsil eden siyasi topluluktur.
7. Ülkemizde adaleti sağlamakla görevli kuruluşlardır.

Bulmacanın cevap anahtarı



ETKİN VATANDAŞIN ÖZELLİKLERİ

Aşağıdaki örnek olayları okuyup görselleri inceleyiniz ve soruları cevaplayınız.

Örnek Olay 1

Odanıza bir çalışma masası yaptırmak istiyorsunuz ve yakın çevrenizde iki marangoz vardır. Marangoz Lütfi Bey, masa yaparken bir tasarımcı ile çalışmakta ve ince hesaplar yaptıktan sonra masayı üretmektedir. Diğer marangoz Emre Bey ise masayı kendi tasarlayıp göz kararı ölçüm ile üretim yapmaktadır (Görsel 4.14).



2) Masanızı hangi marangoza yaptırırsınız?

Lütfi Bey'e yaptırım çünkü işini planlı ve ölçümlü yaparak daha kaliteli sonuç elde eder.

4) Hangi marangoz etkin bir zanaatkar olarak nitelendirilebilir? Sebebinı söyleyiniz.

Lütfi Bey etkin bir zanaatkar olarak nitelendirilebilir çünkü detaylı hesaplamalar yaparak ve uzman desteği alarak işini titizlikle gerçekleştirmektedir.

Örnek Olay 2

Kerem ve Çağan bisiklet kullanmayı seven iki arkadaşır. Kerem, bisiklet kullanmayı çok iyi bildiği için kask takmak istememektedir. Çağan ise kask takmadan bisiklet kullanmaktadır ve bisiklet yolunu kullanmaya özen göstermektedir (Görsel 4.15).



Görsel 4.15

Kerem ve Çağan'dan hangisinin etkin bir bisiklet kullanıcısı olduğu söylenebilir? Tartışınız.

Çağan etkin bir bisiklet kullanıcısıdır çünkü güvenlik kurallarına uyarak kask takmakta ve bisiklet yolunu kullanmaktadır.

▶ Vatandaş, bir devletin yasalarla belirlenmiş hak ve sorumluluklara sahip olan üyesidir.

"Etkin vatandaş" kavramını nasıl tanımlarsınız? Sizce kimlere etkin vatandaş denir? Örnekler veriniz.

Etkin vatandaş, hak ve sorumluluklarını bilen, kurallara uyan ve topluma fayda sağlayan kişidir.

Örneğin, seçimlere katılan, çevresini temiz tutan ve trafik kurallarına uyan bireyler etkin vatandaş olarak tanımlanabilir.



Verilen yönergeye göre etkinliği yapınız.

- Sıra arkadaşınızla iki kişilik grup oluşturunuz.
- Aşağıda verilen örnek durum ve olayları okuyunuz.
- Etkin vatandaşların bu örnekler karşısında nasıl davranabileceğini aranızda tartışınız.
- Fikir birliğine vararak belirlediğiniz davranışları tablolara yazınız.
- Tablolara yazdığınız davranışları diğer arkadaşlarınızla karşılaştırınız.

Örnek 1

Suna, okulundaki kantin çalışanlarının eldiven kullanmadığını gözlemlemiştir.

Suna, okul idaresine durumu bildirir ve hijyen kurallarına uyulması için çözüm önerisinde bulunur. Ayrıca sağlıklı bir ortam için diğer arkadaşlarını da bilgilendirir.

Örnek 2

Sedat'ın babasının bir alışveriş sitesinden aldığı elektrikli süpürge bozuk çıkmıştır.

Sedat'ın babası, ürünle birlikte gelen garanti belgesini kontrol eder ve ürünü iade veya değişim için firmayla iletişime geçer. Tüketici haklarını korumak amacıyla gerekirse Tüketici Hakem Heyeti'ne başvurur.

Örnek 3

Melike, mahallesindeki tarihî çeşmenin hasar aldığını fark etmiştir.

Melike, belediyeye veya ilgili kurumlara durumu bildiren bir dilekçe yazar. Tarihî değerlerin korunması için çevresini bilgilendirir ve destek toplar.

🔗 Sınıf olarak belirlediğiniz etkin vatandaşların verilen örnek olay ve durumlar karşısındaki davranışlarını sınıf tahtasına yazınız.

Okuldaki kantin çalışanlarının eldiven kullanmadığını fark eden öğrenci, okul idaresine durumu bildirir. Bozuk çıkan ürünü alan birey, garanti belgesini kontrol edip firmayla iletişime geçer. Mahallesindeki tarihî çeşmenin hasarını fark eden birey, belediyeye durumu bildirir. Bir sorun fark edildiğinde yetkili kurumlara bilgi vererek çözüm için girişimde bulunur. Kendi ve toplumun haklarını savunur, yasal yollarla çözüm arar.



Görsel 4.16

Kaynak

- Vatandaşlık; dünyaya geline ülkeyi ve kişilerin hangi devlet veya millete bağlı olduklarını ifade eden kimlik olarak tanımlanmaktadır.
- Vatandaşlık okuryazarlığı, hak arama özgürlüklerini ve haklarını kullanabilme yeterliliklerini ifade eder.
- Vatandaşlık okuryazarlığı; vatandaşların topluma uyum sağlamalarını, bu konuda edindikleri bilgi ve becerileri günlük hayatlarına yansıtmalarını, karar alma süreçlerine dâhil olabilmelerini sağlar.
- Vatandaşlık okuryazarlığına sahip birey; toplumsal sorunlara duyarlı, siyasi ve hukuki konularda kendi yaşamını devam ettirebilecek kadar yeterli bilgiye sahip ve bu bilgiyi davranışlarla destekleyebilme becerisi bulunan kimsedir.

Önal, H. İ., & Alaca, E. (2017). s.93-124

? Kaynakta verilen bilgilere göre vatandaşlık okuryazarlığına sahip birey özelliklerinden hangilerine sahipsiniz? Yazınız.

Vatandaşlık okuryazarlığına sahip bir birey olarak, hak ve sorumluluklarımı biliyor ve günlük yaşamımda bu bilgilere göre hareket ediyorum. Toplumsal sorunlara karşı duyarlıyım ve gerektiğinde çözüm için yetkililere bilgi veriyorum. Karar alma süreçlerine katılmak için seçimlerde oy kullanmanın önemini kavıyorum.

Aybüke Öğretmen, öğrencilerine "etkin vatandaşın toplumsal yaşamdaki önemi" konulu araştırma görevi vermiştir (Görsel 4.17). Necmettin ve arkadaşları konuyla ilgili varsayımda bulunmakta zorlanmaktadırlar.

2 | **Necmettin ve arkadaşlarının yerinde olsaydınız bu konuda hangi varsayımlarda bulundunuz? Örnekler veriniz.**

Etkin vatandaş, toplumsal kurallara uyar ve sorumluluklarını yerine getirir. Örneğin, seçimlere katılmak ve çevreyi temiz tutmak etkin vatandaş davranışlarıdır.



Verilen haberleri okuyunuz ve haberlerde geçen etkin vatandaş özelliklerini yazınız.



Haksızlığa uğradığını düşünen vatandaş verdiği hukuk mücadelelerini kazandı

"... İbrahim Bey, pek çok tüketicinin karşılaştığı ancak peşine düşmediği haksızlıklara karşı verdiği mücadelesiyle tanınıyor. Bilinçli ve etkin bir vatandaş olan İbrahim Bey, Tüketici Hakem Heyetine yaptığı başvuruların birçoğundan olumlu netice aldı. Hatalı ürün gönderildiği hâlde haksız yere alınan binlerce lirasının iade edilmesini sağladı..."

(Genel ağdan alınmıştır.)



Samsun'da jandarma, kırsalda yaşayan öğrencilere trafik eğitimi veriyor

"... Geliştirilen proje kapsamında Samsun İl Jandarma Komutanlığı, sorumluluk bölgesindeki okullarda okuyan öğrencilere uygulamalı trafik güvenliği eğitimi vermeye başladı. Eğitimler, İlkadım Çocuk Trafik Eğitim Parkı'nda akülü araçlarla 4-12 yaş grubundaki çocuklara yapıldı. Eğitimlerde güvenli takip mesafesi, emniyet kemerinin önemi, trafik levhaları ve yol işaretlerinin anlamları öğretildi. Ayrıca trafik ışıklarında sürücü ve yayaların nasıl davranması gerektiği üzerinde duruldu. Projenin hedefi etkin bir vatandaş olarak trafik kurallarını bilen, kurallara uymayanları uyararak, araç sürücülerine ve yayalara saygılı bireyler yetiştirmek olarak açıklandı..."

(Genel ağdan alınmıştır.)



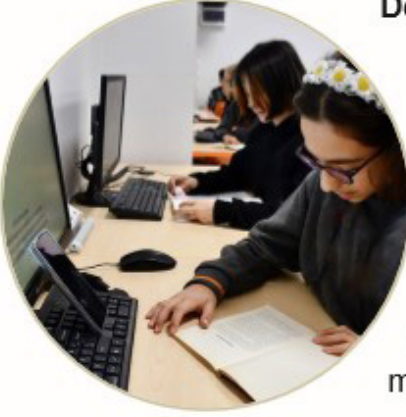
CİMER'e (Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi) 2023'te 7 milyon 650 bin başvuru yapıldı

"... Vatandaşların dilekçe ve bilgi edinme haklarının kullanımını kolaylaştırmayı amaçlayan CİMER'e başvuru sayısı 2023'te yüzde 23 artışla 7 milyon 650 bine ulaştı.

CİMER'e istek, şikâyet, bilgi edinme, teşekkür, görüş ve öneri türlerinde başvuru yapılabilmektedir. Bu alanlarda 2023'teki başvuruların yüzde 98'i genel ağ üzerinden yapılırken yüzde 2'si posta ve şahsen müracaat yoluyla gerçekleşti..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

İbrahim Bey, haksızlığa uğradığında yasal yollarla hakkını arayarak sonuca ulaşmıştır.
Samsun'da jandarma, çocuklara trafik kurallarını öğretirken bilinçli bireyler yetiştirmektedir.
CİMER'e yapılan başvurular, vatandaşların sorunlarını dile getirme ve çözüm arama bilincini göstermektedir.
Trafik eğitimleri, bireylerin hem kendi hem de toplumun güvenliğini düşünmesini sağlamaktadır.
Tüketici haklarının korunması için yasal başvurular yapmak etkin vatandaş davranışlarıdır.



Görsel 4.18

Dedektif öğrenciler iyiliğin izini sürüyor

"... Kocaeli'deki bir ortaokulda uygulamaya alınan projeyle çocuklar, sosyal sorumluluk çalışmaları yaparak iyiliği ve yardımlaşmayı öğreniyor.

Proje kapsamında öğrencilerin aktif katılımları ile huzurevi ziyareti, görme engelli bireyler için kitap seslendirme gibi etkinlikler yapılıyor. Yürütülen projeyle öğrencilerin etkin bir vatandaş olarak çevresindeki sorunları fark etmeleri, sorunların çözümüne katkıda bulunmaları, ülkesine ve milletine faydalı bireyler olmaları hedefleniyor..."

(Genel ağdan alınmıştır.)



Görsel 4.19

Genç öğretmen, yarının büyüklerine çevre bilinci aşıyor

"... Çocukluk hayali olan öğretmenlik mesleğini aşkla yapan Özlem Öğretmen, 'Çevre Dostu Okul' projesi kapsamında çocuklara çevre bilinci konusunda farkındalık kazandırıyor. Öğrencilerinin etkin birer vatandaş olmasını isteyen Özlem Öğretmen, öğrencilerine doğal ve kültürel varlıkların korunması gerektiğini yaptığı uygulamalarla aktarmaya çalışıyor. Bu kapsamda Özlem Öğretmen, öğrencileri ile birlikte okullarına hobi bahçesi ve geri dönüşüm malzemelerinden kütüphane kazandırdı. Ayrıca tasarladıkları atık su deposu ile yağmur sularını biriktirip okulun temiz su ihtiyacını, çatıya kurdukları güneş panelleriyle de elektrik ihtiyacını karşılıyorlar..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

ETKİN VATANDAŞLARIN ÖZELLİKLERİ

Etkin vatandaş, toplumsal sorunlara duyarlı olur ve çözüm için harekete geçer. Çevresine karşı sorumluluklarını yerine getirir ve yardımlaşmayı teşvik eder. Ayrıca doğayı ve kültürel değerleri koruyarak bilinçli davranışlar sergiler.

Görsel 4.20

Etkin vatandaşlık oyunu



2| Aşağıdaki kartlarda yer alan tutum ve davranışlardan etkin vatandaşlık anlayışına uygun olanları “✓” ile işaretleyiniz. Bu davranışların topluma katkılarını sınıfta tartışınız, ulaştığınız sonuçları kartlara yazınız. Etkin vatandaşlığa uygun olmayan tutum ve davranışları sınıfta tartışıp neden uygun olmadıklarını ilgili kartlara yazınız.



Alışverişlerimden sonra mutlaka fiş veya fatura alırım.



Sınıf başkanı seçiminde oyumu kullanırım.



İthal ürünlerin her zaman daha kaliteli olduğunu düşünürüm.

Yerel ürünler de kaliteli olabilir ve yerel ekonomiye destek önemlidir.



Arkadaşlarım ile iş birliği içinde çalışırım.



Sivil toplum kuruluşlarına üye olurum.



Çevremdeki tarihi eserlerin ve doğal varlıkların korunmasına destek olurum.



Satın aldığım ürünün son kullanma tarihinin geçmiş olduğunu fark ettiğimde ürünü iade ederim.



Ailemde kararlar alınırken düşüncelerimi ifade etmeye çekinirim.

Fikirlerini özgürce ifade etmek, etkin vatandaş olmanın gereğidir.

Adı: Siz Olsaydınız Ne Yapardınız?

Amacı: Etkin vatandaş olmanın toplum düzeni açısından önemini kavrama ve çıkarımda bulunma

Beceri: Çıkarım yapma

Süre: 2 ders saati

Yönerge:

- Kartlarda verilen toplumsal sorun örneklerini okuyunuz.
- Öğrenci listesindeki sıraya göre söz alınız.
- Kartlardaki örneklerden birini seçiniz.
- Etkin vatandaş ve etkin olmayan vatandaş olarak bu örnek durum veya olayda nasıl davranacağınızı empati yaparak söyleyiniz.
- Etkinlik sonunda vatandaşların sorumluluk değerine sahip olması ve topluma karşı görevlerini yerine getirmesinin toplumsal düzene nasıl katkıda bulunduğunu tartışınız.

Vatandaşların sorumluluk değerine sahip olması ve topluma karşı görevlerini yerine getirmesi, toplumsal düzenin sağlanmasına katkı sağlar. İnsanlar, kurallara uyarak hem kendi güvenliklerini hem de toplumun huzurunu korumuş olur. Örneğin, salgın hastalık durumunda karantina kurallarına uyulması hastalığın yayılmasını önler. Bisiklet yollarına park edilmemesi trafik güvenliğini artırır. Okuma yazma bilmeyen bireyler için toplu eğitim programları düzenlemek toplumun eğitim seviyesini yükseltir. Sonuç olarak, etkin vatandaşlar sorunların çözümüne katkı sağlar ve toplumun daha güvenli, adil ve yaşanabilir olmasını sağlar.

- Etkinlik süreciniz kontrol listesi ile değerlendirilecektir.

Kontrol listesini sizler kontrol edebilirsiniz.

Yaşadığınız ilde bir salgın hastalık ortaya çıkmıştır. İl genelinde karantina uygulanmasına karar verilmiştir. Ailenizin bazı üyeleri karantinaya uyma konusunda kararsız kalmışlardır.

Sosyal medyada görülen bir şaka, çocuklar ve gençler arasında yayılmaya başlamıştır. Ancak yapılan bu şaka gençlerin fiziki yaralanmalar yaşamasına, hatta hayatı tehlikenin ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir.

Yaşadığınız çevrede okuma yazma bilmeyen büyükleriniz bulunmaktadır. Bireysel çabalarınız, bu kişilerin okuma yazma bilmesine yeterli olmamıştır.

Mahallenizde marketler zincirinin bir şubesi bulunmaktadır. Bu markette bazı ürünlerin raf fiyatları ile ödeme noktasında ortaya çıkan fiyatlar farklılık göstermektedir. Bu durumun marketin diğer şubelerinde de yaşandığını haberlerden öğrenmişsinizdir.

Yaşadığımız şehir son yıllarda çok göç aldı ve hızla büyüdü. Yerleşme alanlarının genişlemesi sebebiyle sanayi tesisleri yerleşim alanlarının içinde kaldı. Tesislerden kaynaklanan hava ve ses kirliliği, sağlık sorunlarının artmasına sebep olmaya başladı.

Çevrenizdeki yol kenarlarına belediye ve trafik ekiplerince bisiklet yolları yapılmıştır. Ancak park edecek yer bulamayan komşularınız araçlarını bisiklet yollarına park etmektedir. Bu durum bisiklet sürücülerinin kaza yapma ihtimalini artırmaktadır.

Gelecek Derse Hazırlık

Bir adet renkli fon kâğıdı ve keçe uçlu kalem getiriniz.

Kontrol listesi



ETKİNLİK

Adı: Etkin Vatandaş

Amacı: Etkin vatandaş olmanın önemini toplumsal düzen açısından değerlendirme

Beceri: Çıkarım yapma

Süre: 2 ders saati

Yönerge:

- Aşağıdaki tabloyu etkinliğin adımlarına göre doldurunuz.
- Etkinliğe sınıf listesindeki sıraya göre katılınız.
- Gözlemlediğiniz bireysel veya toplumsal sorunu aşağıdaki ilgili kutucuğa ve sınıf tahtasına yazınız.
- Sınıf tahtasına yazılan sorunları okuyunuz ve etkin bir vatandaş olarak bu sorunları nasıl çözebileceğinizi tartışınız ve çözüm önerilerinizi ilgili alana yazınız.
- Etkin vatandaş davranışlarının toplum düzenine etkisine yönelik tahminlerde bulununuz. Bulunduğunuz tahminleri sınıf tahtasına listeleyiniz.
- Tahminleri sınıfça tartışarak etkin vatandaş olmanın önemini toplumsal düzen açısından değerlendiriniz. Yaptığınız değerlendirmeye göre bir slogan oluşturunuz.
- Sloganlarınızı aşağıdaki alan ve renkli fon kâğıdına yazarak renkli fon kâğıdını sınıf panosuna asınız.

Gözlemlediğim bireysel
veya toplumsal sorun

Mahallede çöplerin düzenli toplanmaması ve çevre kirliliği oluşması.

Etkin bir vatandaş
olarak soruna çözüm
önerim

Belediyeye dilekçe yazarak çöp toplama saatlerinin düzenlenmesini talep etmek. Mahalle sakinlerine geri dönüşümün önemi hakkında bilgilendirme yapmak.

Etkin vatandaş davranışları-
nın toplumsal düzene etkisine
yönelik tahminlerim

Çöpler düzenli toplanırsa çevre daha temiz olur. Sağlık problemleri azalır ve çevre bilinci artar.

Oluşturduğum
slogan

"Temiz Çevre, Sağlıklı Gelecek!"

Aşağıdaki tabloyu uygun ifadelerle tamamlayınız ve soruyu cevaplayınız.

Çevrenizde gözlemlediğiniz etkin vatandaşlara örnekler veriniz.

Mahalle muhtarının çevre temizliği için kampanya düzenlemesi. Okul aile birliği üyelerinin okul ihtiyaçları için düzenlediği etkinlikler. Bir komşunun sokaktaki çukurun kapatılması için belediyeye başvurması.

Bu kişilerin etkin vatandaşlığa uygun tutum ve davranışlarına örnekler veriniz.

Toplumsal sorunlarını fark edip çözüm için harekete geçmeleri. Kurumlarla iş birliği yaparak sorunların çözümüne katkı sağlamaları. Toplumsal refahını artıracak faaliyetler düzenlemeleri.

Yazdığınız tutum ve davranışların toplumsal düzene katkılarına örnekler veriniz.

Çevre temizliği kampanyasıyla daha temiz ve sağlıklı bir çevre oluşturulması. Okul etkinlikleriyle öğrencilerin daha iyi şartlarda eğitim almasının sağlanması. Belediye başvurularıyla altyapı sorunlarının giderilmesi.

2 Bir toplumda etkin vatandaş sayısının az olması toplumsal düzeni nasıl etkileyebilir? Sınıfta tartışınız ve çıkarımlarınızı aşağıya yazınız.

Sorunlar çözülmez ve zamanla daha büyük problemler ortaya çıkar. Toplumda adalet ve eşitlik duygusu zayıflar. Çevre kirliliği, eğitim sorunları ve kamu hizmetlerindeki aksaklıklar artar. Bireyler haklarını savunamaz ve sosyal uyum bozulur.

Aşağıdaki form, etkin vatandaşlara ait tutum ve davranışlara ne kadar sahip olduğunuzu değerlendirmeniz için hazırlanmıştır. Buna göre size uygun seçeneği “✓” ile işaretleyiniz.

Ölçütler	Her Zaman	Bazen	Hiçbir Zaman
Haklarımı bilir ve savunurum.	<input checked="" type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Sorumluluklarımın farkında olurum ve sorumluluklarıma uygun davranırım.	<input checked="" type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Başkalarının haklarına saygılı olurum.	<input checked="" type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Yaşadığım sorunları hak ve sorumluluklarım çerçevesinde çözmeye çalışırım.	<input checked="" type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Toplumsal sorunların çözümüne katkıda bulunurum.	<input checked="" type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Toplumsal sorunların çözümünde yetkili kişi ve kurumlarla iş birliği yapmaya özen gösteririm.	<input checked="" type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Çevre ve ülkeme karşı kendimi sorumlu kabul ederim.	<input checked="" type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Bireysel ve toplumsal farklılıklara saygı duyarım.	<input checked="" type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Çevremde alınan kararlarda fikrimi özgürce dile getiririm.	<input checked="" type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Toplumsal düzen kurallarını ve bu kuralların önemini bilirim.	<input checked="" type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Toplumsal düzen kurallarına uyarım.	<input checked="" type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Çevremdekileri toplumsal düzen kurallarına uymaya teşvik ederim.	<input checked="" type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Çocuklar yeterli beslenme, barınma, eğlenme, dinlenme ve sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkına sahiptir.

Fiziksel, zihinsel ve sosyal açıdan özel gereksinimli çocuğa kendi durumunun gerektirdiği özel tedavi, eğitim ve bakım sağlanır.

Çocuğun uygun bir yaş sınırına ulaşmadan önce çalışmasına izin verilemez. Hiçbir çocuk sağlığına ve eğitimine zarar verecek, zihinsel veya ahlaki gelişimine engel olacak bir bedensel işte çalıştırılmaz.

Görsel 4.22

🔍 Görselde hangi haklardan bahsedilmektedir?

Görselde bahsedilen haklar:
Sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkı
Yeterli beslenme, barınma, eğlenme ve dinlenme hakkı
Özel gereksinimli çocuklar için özel eğitim ve bakım hakkı
Çocuk işçiliğinin yasaklanması hakkı

✓ Görselde bahsedilen haklardan başka hangi temel hak ve sorumluluklarınız bulunmaktadır? Söyleyiniz.

Hak ve sorumluluklarımız:

Eğitim hakkı
Güvenli bir çevrede yaşama hakkı
Düşünce ve ifade özgürlüğü
Oyun oynama ve dinlenme hakkı
Aile içinde sevgi ve ilgi görme hakkı

🔍 Görsellerdeki ortamlarda sorumluluklarınız nelerdir? Söyleyiniz.

Oyun parkı: Oyun oynarken sıramı beklemek, parkı temiz tutmak ve diğer çocuklara zarar vermemek.

Sınıf: Derslere zamanında katılmak, öğretmeni dikkatle dinlemek, sınıf kurallarına uymak ve eşyaları düzenli kullanmak.

Ev: Odasını düzenli tutmak, oyuncak ve eşyalarını toplamak, aile bireylerine saygılı davranmak.

✓ Sorumluluklarınızı yerine getirmedeğinizde ne gibi sorunlarla karşılaşabilirsiniz? Tartışınız.

Oyun parkı: Diğer çocuklarla tartışmalar çıkabilir, park kirlenebilir ve oyun sırasında kazalar yaşanabilir.

Sınıf: Ders başarısı düşer, sınıfta düzensizlik oluşur ve arkadaşlar arasında anlaşmazlıklar çıkabilir.

Ev: Odada dağınıklık olur, eşyalar kaybolabilir ve aile içinde tartışmalar yaşanabilir.



Verilen yönergeye göre etkinliği yapınız.

- Öğretmeninizin rehberliğinde altı öğrenci seçiniz.
- Öğretmeninizin belirleyip bir kâğıda yazdığı temel hakkı anlatıcı öğrenciye veriniz.
- Seçilen öğrencilerin “sessiz sinema” oyunu ile belirlenen temel hakları anlatmasını isteyiniz.
- Anlatım sırasında arkadaşızın anlattığı temel hakkı tahmin ediniz.
- Anlatım sırasında söz alan arkadaşlarınızın düşüncelerine saygı gösteriniz.

Bu etkinlikte izlenecek adımlar:

Öğretmen rehberliğinde öğrenci seçimi: Öğretmen altı öğrenci belirler.

Temel hak belirleme: Öğretmen her öğrenciye bir temel hakkı (örneğin eğitim hakkı, sağlık hakkı, oyun oynama hakkı) bir kâğıda yazarak verir.

Sessiz sinema oyunu: Öğrenciler, sessiz sinema oyunu kurallarına göre belirlenen temel hakkı jest ve mimiklerle anlatır.

Hakların tahmin edilmesi: Diğer öğrenciler anlatılan hakkı tahmin etmeye çalışır.

Saygılı iletişim: Tahminler yapılırken herkesin fikri saygıyla dinlenir.

Sonuç değerlendirmesi: Öğretmen, temel hakların önemini açıklayarak etkinliği tamamlar.

Bu etkinlik, temel hakların öğrenilmesini eğlenceli ve etkileşimli bir şekilde sağlar.

Salgın döneminde kullanabildiğim haklarım

Sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkı
Eğitim hakkı (uzaktan eğitim ile)
Bilgi edinme hakkı
Dinlenme ve eğlenme hakkı (evde ve çevrimiçi etkinliklerle)

Salgın döneminde kullanamadığım haklarım

Sosyal etkinliklere katılma hakkı
Yüz yüze eğitim hakkı
Serbestçe seyahat etme hakkı
Akraba ve arkadaş ziyaretleri yapma hakkı

Salgın döneminde yerine getirdiğim sorumluluklarım

Maske takma ve hijyen kurallarına uyma
Uzaktan eğitim derslerine katılma
Evde kalma kurallarına uyma
Sağlık çalışanlarına destek olma (alkışlama, moral verme gibi)

Salgın döneminde yerine getiremediğim sorumluluklarım

Yüz yüze derslere katılma
Arkadaşlarla yüz yüze etkinlikler yapma
Aile büyüklerini ziyaret ederek destek olma
Dışarıda sosyal etkinliklere katılma



Görsel 4.24

Toplum hâlinde yaşamak bir düzen gerektirir. Düzenin sağlanması ve sürdürülmesi, kurallar çerçevesinde kişilere sorumluluklar yükler (Görsel 4.24). Yani toplum hâlinde yaşadığımız için başına buyruk hareket edemeyiz. Haklarımızı kullanırken başkalarının haklarını dikkate almamanın veya sorumluluklarımızı yerine getirmemenin hem kendi hayatımızı hem de başkalarının hayatını nasıl etkileyeceğine yönelik bilince sahip olmamız gerekir. **Hak**, bir özgürlüğün sağlanması için kişiye anayasa ve kanunlar ile tanınmış yetkilidir. Her türlü dış etkiden bağımsız olarak, kişinin kendi iradesi ve düşüncesine dayanarak karar vermesi durumuna da **özgürlük** denir. **Sorumluluk** ise kişinin kendine ve başkalarına karşı yerine getirmesi gereken yükümlülüklerini zamanında gerçekleştirmesidir.

Temel insan hak ve sorumlulukları, doğuştan sahip olduğumuz haklardır. Haklarımızdan vazgeçemeyiz ve haklarımızı devredemeyiz. Bu durum, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 12. maddesinde "Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder (Görsel 4.25)." olarak ifade edilmiştir.

? **"Haklarımızdan vazgeçemeyiz ve haklarımızı devredemeyiz." cümlesi ile anlatılmak istenen nedir? Açıklayınız.**

Bu cümle, temel insan haklarının doğuştan geldiğini ve herkes için eşit olduğunu ifade eder. Bu haklar kişiye ait olup, başkalarına devredilemez veya tamamen terk edilemez.



Görsel 4.25

Temel insan hak ve sorumlulukları anayasa ile güvence altına alınmıştır. Bu yönüyle temel insan hak ve sorumluluklarının korunmasında en etkili güç devlettir. Temel insan hak ve sorumluluklarının devlet tarafından anayasa ile koruma altına alındığı toplumlarda bireyler kendini daha güvende hisseder. Hak ve özgürlüklerimizin ihlali ile ilgili bir sorunla karşılaştığımızda demokratik haklarımızı kullanıp, gerekli kurumlara başvurarak veya görevli kişilerle iletişime geçerek sorunların üstesinden gelebiliriz (Görsel 4.26).

? **Temel insan hak ve sorumluluklarının devlet tarafından anayasa ile koruma altına alınmadığı toplumlarda ne gibi sorunlar yaşanabilir? Tartışınız.**

İnsanlar haksızlığa ve ayrımcılığa uğrayabilir.
Eğitim, sağlık ve güvenlik gibi temel hizmetlere erişimde adaletsizlik olabilir.
İnsanlar özgürce düşüncelerini ifade edemez ve baskı altında kalır.
Toplumda adalet duygusu zayıflar ve huzursuzluk artar.
Hukuksuzluk ve keyfi yönetimler ortaya çıkabilir.

Görsel 4.26



Görsel 4.27

2| Görselleri hangi temel insan hakları ile ilişkilendirebilirsiniz? Aşağıdaki tabloda “✓” ile işaretleyiniz.

Kişi hürriyeti ve güvenliği



Beslenme hakkı



Yerleşme ve seyahat hürriyeti



Sağlık hakkı



Düşünce ve kanaat hürriyeti



Haberleşme hürriyeti



Temel insan hak ve sorumlulukları ile ilgili haberleri, görselleri ve örnek olayı inceleyiniz.



İngiltere'de monarşi karşıtlarının gözüaltına alınması ülkede tartışmalara yol açtı

"... Kraliçe II. Elizabeth'i (Elizabet) anma etkinliklerinde protesto gösterisi düzenleyen bir dizi monarşi karşıtı gözüaltına alındı. Gözüaltına alınma, sosyal medyada tartışmalara yol açtı. Bu durum insan hakları eylemcileri, siyasetçiler ve sivil toplum kuruluşları tarafından da eleştirildi..."

(Genel ağdan alınmıştır.)



Görsel 4.28



Karadeniz'de ambulans helikopter ile 9 ayda 198 hasta taşındı

"... T.C. Sağlık Bakanlığının hava ambulans hizmeti kapsamında Trabzon'da konuşlu helikopter ile 2023 Ocak-Eylül döneminde 198 hasta sağlık merkezlerine taşındı. Hastayı en yakın sağlık kuruluşuna ulaştırırken ihtiyaç duyulabilecek her türlü tıbbi cihaza sahip ambulans helikopter ile 2008'den itibaren Trabzon'un yanı sıra Gümüşhane, Giresun, Rize ve Artvin'e de hizmet veriliyor. Yaylalardaki acil hastalar da bölgenin zorlu coğrafi koşullarına rağmen ambulans helikopter ile sağlık merkezlerine ulaştırılıyor (Görsel 4.28)..."

(Genel ağdan alınmıştır.)



Görsel 4.29



Miniklerin hayallerini geliştirmek için bilim ve sanat sınıfı kurdu

"... Osmaniye'nin Karakuyu köyünde görev yapan Rümeysa Öğretmen'in oluşturduğu sınıfta öğrenciler teleskop ve mikroskopla gözlem yapıyor, müzik aletleriyle notaları öğreniyor, tuvalle resim çiziyorlar (Görsel 4.29)..."

(Genel ağdan alınmıştır.)



Görsel 4.30



Özel gereksinimli Çağrı'nın evde eğitim mutluluğu

"... T.C. Millî Eğitim Bakanlığınca uygulanan 'Evde Eğitim' hizmeti ile öğretmenler, çeşitli nedenlerle okula gidemeyen öğrencilere öğrencilerin evlerinde ders veriyor. Bu hizmetten yararlanan özel gereksinimli Çağrı, sınıf hâline getirilen odasında her gün evine gelen öğretmenlerinin anlattığı dersleri dinleyerek eğitimini sürdürüyor (Görsel 4.30)..."

(Genel ağdan alınmıştır.)



Görsel 4.31



8 ilde 11 köy ve 2 mahalle yeni tip koronavirüse karşı karantinaya alındı

"... Yeni tip koronavirüs tedbirleri kapsamında Sivas, Yozgat, Çanakkale, Gümüşhane, Giresun, Çankırı ve Kütahya'da 11 köy, Malatya'da ise 2 mahalle karantinaya alındı (Görsel 4.31). Yetkililerin yaptığı açıklamada 'Şehir dışından çok fazla insan ağırladık, koronavirüs salgınının yayılarak vatandaşlarımızın hayatını tehdit etmesini engellemek amacıyla karantina kararı alınmıştır.' ifadeleri yer aldı..."

(Genel ağdan alınmıştır.)



Habere göre sağlık hakkının korunması için hangi temel insan hakkı kısıtlanmıştır? Söyleyiniz.

Habere göre, sağlık hakkının korunması amacıyla yerleşme ve seyahat hürriyeti kısıtlanmıştır. Salgının yayılmasını önlemek için karantina uygulanarak bireylerin serbest dolaşım hakkı sınırlandırılmıştır. Bu kısıtlama, toplum sağlığını koruma amacıyla geçici olarak uygulanmıştır.

Avrupa'da sokakta yaşayan evsizlerin sayısı artıyor

Avrupa'nın birçok ülkesinde artan yaşam maliyetlerinin yol açtığı "uygun fiyatlı konut sıkıntısı" ve "sosyal konut eksikliği" nedeniyle sokaklarda yaşamak zorunda kalanlara her geçen gün yenileri ekleniyor.



İNGİLTERE

271 bin

Londra'da lüks mağazaların bulunduğu alışveriş caddeleri, geceleri çok sayıda evsizede mekân oluyor.

Ülkede en az **271 bin kişi evsiz**. Evsizlerin **2.400'ü sokaklarda yaşıyor**, yaklaşık **250 bini ise geçici konaklama yerlerinde barınıyor**.



BELÇİKA

6 bin (Brüksel)

Başkent Brüksel evsizlerin sayısının arttığı kentler arasında başı çekiyor.

Brüksel'de evsizlerin sayısı **6.317** olarak kayıtlara geçti.



ALMANYA

372 bin

Yerel yönetimlerin barınma yerlerine yerleştirdiği **evsizlerin sayısı 372.060** (130 bini Ukraynalı)

Barınma sağlanan **her 100 evsizin 31'ini çocuklu çiftler oluşturuyor**.



FRANSA

330 bin

330 bin evsiz bulunuyor, yaklaşık **14,8 milyon kişi barınma konusunda sıkıntı çekiyor**.

Evsizler çoğunlukla Paris, Lille (Lil) ve Strazburg (Sitraburk) gibi kentlerde sokakta yaşıyor.

Sokaktaki her **4 reşit evsizden 1'ini eskiden devlet himayesindeki çocuklar oluşturuyor**.

Görsel 4.32

? Bilgi görselinde verilenlere göre Avrupa'da yaşayan birçok insan hangi temel haklarından faydalanamamıştır?

Avrupa'da yaşayan birçok insan barınma hakkından faydalanamamıştır. Uygun fiyatlı konut sıkıntısı ve sosyal konut eksikliği nedeniyle birçok kişi sokakta yaşamak zorunda kalmıştır.

Bilgi görselindeki ülkelerden birinde yönetici olsaydınız yaşanan soruna nasıl bir çözüm üretirdiniz?

Eğer bu ülkelerden birinde yönetici olsaydım, devlet destekli uygun fiyatlı konut projeleri başlatırdım. Ayrıca sosyal konutların sayısını artırır, gelir seviyesi düşük ailelere kira desteği sağlardım. Sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yaparak evsiz bireylerin barınma ve temel ihtiyaçlarını karşılamak için yardım programları oluştururdum.



Görsel 4.33



İsrail saldırıları altındaki Gazze'de çocuklar yaşanan gıda kıtlığını protesto etti

"... Gazze sokaklarında toplanan çocuklar, 'Ekmek benim hayalim oldu!', 'Yaşamak bizim de hakkımız!' yazılı pankartlar açtı (Görsel 4.33). Ellerindeki kaşıkla boş tencerelere vuran küçük çocuklar, Gazze'deki saldırıları kınayan ve iyi bir yaşam talebini dile getiren çeşitli sloganlar attı..."

(Genel ağdan alınmıştır.)



Hollanda'da Doğu Türkistan protestosu

"... Hollanda'nın başkenti Amsterdam'da, Uygur Türklerine yönelik insan hakları ihlalleri protesto edildi (Görsel 4.34). Gösteride yapılan konuşmalar da Doğu Türkistan'daki Uygur Türklerine uygulanan baskıcı politikalar ve dünya devletlerinin bu konuya duyarsız kalmaları eleştirildi..."

(Genel ağdan alınmıştır.)



Haberlerde verilen insan hakları ihlallerinin protesto edilmesini sorumluluk duygusu ile ilişkilendirerek tartışınız.

İnsan hakları ihlallerini protesto etmek, sorumluluk duygusuyla ilgilidir. Gazze'deki çocuklar ve Hollanda'daki göstericiler, temel hak ihlallerine dikkat çekerek hem mağdurların haklarını savunmuş hem de toplumu bilinçlendirmiştir. Bu tür eylemler, adaletin sağlanmasına katkıda bulunur.



Görsel 4.34



Görsel 4.35



Görsel 4.36



Görseller ve konuşma metinlerinden yola çıkarak "hak ve özgürlüklerden yararlanırken diğer insanların haklarının gözetilmesi gerektiği" ifadesini tartışınız.

Hak ve özgürlüklerden yararlanırken diğer insanların haklarının gözetilmesi önemlidir. Doğum günü partisinde eğlenmek bir özgürlüktür, ancak bu özgürlük, sınavına çalışmaya çalışan bir bireyin sessiz ortam hakkını ihlal etmemelidir. Bir kişinin eğlenme hakkı, başkasının eğitim hakkını engellememelidir. Toplumda barış ve adaletin sağlanabilmesi için herkesin hem kendi haklarını hem de başkalarının haklarını gözetmesi gereklidir.

Temel insan hak ve sorumlulukları ile ilgili örnek olayı, görselleri ve haberleri incelediniz. İncelemelerinizden hareketle temel insan hak ve sorumluluklarının önemine ilişkin merak ettiğiniz konuları belirleyiniz. Verilen örnekten yola çıkarak aşağıdaki tabloyu doldurunuz.

Temel İnsan Hakkı		
Eğitim hakkı	Sağlık hakkı	Barınma hakkı
Sorumluluğu		
Ödevleri zamanında yapmak Okulda işlenen konuları tekrar etmek Okul kurallarına uymak	Sağlık kurallarına uymak, hijyen kurallarına dikkat etmek, hasta olduğunda doktora gitmek	Evde düzeni sağlamak, kişisel eşyaları toplamak, ortak kulla- nım alanlarını temiz tutmak
Nasıl Korurum?		
Engellenme durumunda ilgili kurumlara başvurmak	Sağlık hizmeti verilmediğinde Sağlık Bakanlığı'na şikayette bulunmak	Barınma hakkı ihlal edildiğin- de sosyal hizmetlere başvurmak
Merak Ettiğiniz Konu		
Eğitim hakkı neden tüm dün- yada eşit sağlanamıyor?	Sağlık hizmetlerine erişimde neden farklılıklar oluyor?	Evsiz bireylere devletler nasıl destek oluyor?

Tabloda merak ettiğiniz konulardan yola çıkıp, temel insan hak ve sorumluluklarına yönelik 5N1K (ne, nerede, ne zaman, neden, nasıl, kim) tekniğini kullanarak konuya ilişkin örneklerde olduğu gibi sorular hazırlayınız.

(Ne?): İnsanların ne gibi temel insan hak ve sorumlulukları vardır?

(Nerede?): Temel insan hakları hangi kurum ve kuruluşlar tarafından korunur?

(Ne zaman?): Temel insan hakları ne zaman ihlal edilebilir?

(Neden?): Temel insan hakları neden korunmalıdır?

(Nasıl?): İnsanlar temel haklarını nasıl savunabilir?

(Kim?): Temel insan haklarını korumakla kimler görevlidir?



Sayfa 43, 44, 45 ve 46'da verilen T.C. Anayasası, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi kaynaklarından faydalanarak 5N1K tekniği ile hazırladığınız soruların cevaplarını bulunuz. Topladığınız bilgileri sınıf arkadaşlarınıza sununuz.

(Ne?): İnsanların ne gibi temel insan hak ve sorumlulukları vardır?

Yaşama hakkı, eğitim hakkı, sağlık hakkı, barınma hakkı, ifade özgürlüğü, güvenlik hakkı.

(Nerede?): Temel insan hakları hangi kurum ve kuruluşlar tarafından korunur?

T.C. Anayasası, Birleşmiş Milletler, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.

(Ne zaman?): Temel insan hakları ne zaman ihlal edilebilir?

Savaş, olağanüstü hâl ve doğal afet gibi zorunlu durumlarda kısıtlanabilir.

(Neden?): Temel insan hakları neden korunmalıdır?

İnsan onurunu, eşitliği ve adaleti sağlamak, toplumsal barışı korumak için korunmalıdır.

(Nasıl?): İnsanlar temel haklarını nasıl savunabilir?

Hak ihlallerinde yasal yollara başvurmak, dilekçe vermek, insan hakları derneklerine başvurmak.

(Kim?): Temel insan haklarını korumakla kimler görevlidir?

Devlet kurumları, mahkemeler, insan hakları örgütleri ve bireyler.



Görsel 4.38

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

Madde 3

Yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Madde 6

Taraf Devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler.

T.C. Anayasası

Madde 17

Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.



Görsel 4.39

T.C. Anayasası

Madde 27

Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Madde 31

Taraf Devletler çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence (etkinliklerinde) bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkını tanırlar.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

Madde 27

Herkes, topluluğun kültürel yaşamına özgürce katılma, sanattan yararlanma ve bilimsel gelişmeye katılarak onun yararlarını paylaşma hakkına sahiptir.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

Madde 23

Herkesin çalışma, işini özgürce seçme, adil ve elverişli koşullarda çalışma ve işsizliğe karşı korunma hakkı vardır.

T.C. Anayasası

Madde 50

Kimse, yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılmaz.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Madde 32

Taraf Devletler, çocuğun, ekonomik sömürüye ve her türlü tehlikeli işte ya da eğitimine zarar verecek ya da sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâksal ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte çalıştırılmasına karşı korunma hakkını kabul ederler.

Görsel 4.40

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

Madde 18

Herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne hakkı vardır; bu hak, din veya inancını değiştirme özgürlüğünü ve din veya inancını, tek başına veya topluca ve kamuya açık veya özel olarak öğretme, uygulama, ibadet ve uyma yoluyla açıklama serbestliğini de kapsar.

T.C. Anayasası

Madde 25

Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Madde 13

Çocuk, düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir; bu hak, ülke sınırlarına bağlı olmaksızın; yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir.

Görsel 4.41



Görsel 4.42

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Madde 13

Çocuk, düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir; bu hak, ülke sınırlarına bağlı olmaksızın; yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir.

T.C. Anayasası

Madde 22

Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır.



Görsel 4.43

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

Madde 26

Herkes, eğitim hakkına sahiptir. Eğitim, en azından ilk ve temel öğrenim aşamalarında parasızdır. İlköğretim zorunludur.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Madde 28

Taraf Devletler, ilköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hâle getirirler.

T.C. Anayasası

Madde 42

Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.



Görsel 4.44

T.C. Anayasası

Madde 56

Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Madde 24

Taraf Devletler, çocuğun olabilecek en iyi sağlık düzeyine kavuşma, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetlerini veren kuruluşlardan yararlanma hakkını tanırlar.



Görsel 4.45

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

Madde 13

Herkesin, her devletin sınırları içinde seyahat ve oturma özgürlüğüne hakkı vardır.

T.C. Anayasası

Madde 23

Herkes, yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir.

Temel insan hak ve özgürlükleri



Öykü İstasyonu:

HAKLARIMI ÖĞRENİYORUM

Ali, küçük bir köyde yaşayan meraklı bir çocuktur. Okula gitmeyi çok istiyordu, fakat ailesi maddi imkansızlıklar nedeniyle onu okula gönderemiyordu. Bir gün köylerine gelen öğretmen, her çocuğun eğitim hakkı olduğunu anlattı. Öğretmen, Ali'nin ailesiyle konuşarak ona destek olmak istediğini söyledi. Ali, bu konuşmadan sonra okula gitmeye başladı.

Okulda, sağlık, barınma ve oyun oynama gibi temel haklarını öğrendi. Bir gün, sınıf arkadaşlarından biri hasta olduğunda sağlık hakkının ne kadar önemli olduğunu fark etti. Aynı zamanda oyun oynarken sırasını beklemeyi ve başkalarının haklarına saygı göstermeyi öğrendi.

Ali, büyüdüğünde haklarını bilen ve savunan bir birey oldu. Herkesin eşit haklara sahip olması gerektiğini öğrendiği için çevresindekilere bu konuda yardımcı oldu. Artık herkesin haklarını savunmanın önemli olduğunu biliyordu.

Şiir İstasyonu:

HAKLARIMIZ VAR

Her çocuk öğrenir, bilmek ister,
Eğitim hakkı hepimize yeter.
Okula gitmek, kitap okumak,
Bilgiyle büyür her bir çocuk.

Sağlık hakkı hepimizde var,
Doktorlar yardım eder her zaman.
Barınma hakkı, oyun hakkı,
Herkes yaşar eşit hakla.

Haklarımızı bilelim, savunalım,
Adaletli bir dünya kuralım.
Küçük, büyük fark etmeden,
Birlikte mutlu yaşayalım.

Slogan İstasyonu:

"Eşit Haklar, Adil Dünya!"

"Her Çocuk Eğitim Hakkına Sahiptir!"

Afiş İstasyonu:

Bir çocuk resmi, yanında "Eğitim Herkesin Hakkı" yazısı. Altında ise temel hak ve özgürlükleri temsil eden simgeler (kitap, sağlık sembolü, barınma vb.).

Sonuç:

Gruplar çalışmalarını tamamladıktan sonra, her istasyonun hazırladığı öykü, şiir, slogan ve afiş sınıfa sunulmalıdır. Temel insan haklarının korunmasının ve sorumlulukların önemine vurgu yapılmalıdır.

ÇIKIŞ KARTI

3

2

1

Bugün Öğrendiğim Üç Şey

Temel insan hakları herkes için eşittir ve devredilemez.
Eğitim, sağlık ve barınma herkesin temel haklarıdır.
Hak ve özgürlüklerden yararlanırken başkalarının haklarına saygı gösterilmelidir.

Merak Ettiğim İki Şey

Hak ihlalleri yaşandığında nereye başvurulabilir?
Tüm dünyada insan hakları neden eşit uygulanmıyor?

Sormak İstediğim Bir Şey

Haklarımızı korumak için neler yapmalıyız?

Temel hak ve özgürlüklerimizin verildiği bilgi görselinde boş bırakılan yerleri örneklerden yola çıkarak doldurunuz.

Eğitim Hakkı

Sağlık Hakkı

Yaşama hakkı

Düşünce ve İfade Özgürlüğü

Özel Hayatın Gizliliği

Konut dokunulmazlığı

Kişi dokunulmazlığı

Seçme ve Seçilme Hakkı

Görsel 4.46

Aşağıdaki boşlukları hak ve sorumluluklarımız çerçevesinde uygun ifadelerle doldurunuz.

Haklarım

Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla açıklama ve yayma hakkına sahiptir.

Eğitim alma hakkım vardır.

Sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkım vardır.

Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.

Sorumluluklarım

Başkalarının düşüncelerine saygı göstermek ve hakaret etmemek.

Okul kurallarına uyarak düzenli ders çalışmalıyım.

Hastalandığımda doktorun verdiği ilaçları zamanında kullanmalıyım.

Çevreyi temiz tutmak, çöpleri uygun şekilde atmak ve doğal kaynakları israf etmemek.

Madde 17: Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

Madde 20: Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.

Madde 23: Herkes, yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir.

Madde 25: Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz.

Madde 42: Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.

T. C. Anayasası maddeleri kişilerin hangi temel insan haklarını korumaktadır? Yazınız.

Korunan temel insan hakları:

Madde 17: Yaşama hakkı ve maddi-manevi varlığını koruma hakkı.

Madde 20: Özel hayatın gizliliği hakkı.

Madde 23: Yerleşme ve seyahat özgürlüğü hakkı.

Madde 25: Düşünce ve ifade özgürlüğü hakkı.

Madde 42: Eğitim hakkı.

T.C. Anayasası maddeleriyle ilgili olan temel insan haklarının önemi nedir? Yazınız.

Madde 17: Yaşama hakkı, insanın en temel hakkıdır ve güvenli bir yaşam için gereklidir.

Madde 20: Özel hayatın gizliliği, kişilerin mahremiyetini ve bireysel özgürlüğünü korur.

Madde 23: Yerleşme ve seyahat özgürlüğü, bireyin istediği yerde yaşama ve seyahat etme hakkını sağlar.

Madde 25: Düşünce ve ifade özgürlüğü, kişilerin düşüncelerini özgürce ifade edebilmesini güvence altına alır.

Madde 42: Eğitim hakkı, bireylerin bilgi edinmesini ve kişisel gelişimini destekler.

Gelecek Derse Hazırlık

Bir ihtiyaç hâlinde veya sorun karşısında başvuru yapılabilecek kurumları belirleyiniz.

Belirlediğiniz kurumlar hakkında bilgi toplayınız.

CİMER (Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi): Vatandaşların şikâyet, dilekçe ve bilgi edinme hakkını kullanabileceği bir platformdur.

Tüketici Hakem Heyeti: Alışverişlerde yaşanan sorunlarda çözüm sunar.

Emniyet ve Jandarma: Güvenlik sorunlarında başvurulacak kolluk kuvvetleridir.

Belediyeler: Yerel yönetim sorunlarında başvurulabilecek kurumlardır.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı: Sosyal yardımlar ve aile destekleri için başvurulabilir.

Milli Eğitim Bakanlığı: Eğitimle ilgili sorunlarda başvurulabilir.

Örnek Olay 1

Büşra, okula giderken evinin sokağındaki merdivenleri kullanmak zorundadır. Ancak merdivenlerdeki engelli rampası kullanıma uygun yapılmamıştır. Büşra, birinden yardım almadan rampayı çıkamamaktadır.

Örnek Olay 2

Miray'ın ablası, okuldan gelirken fabrika atıklarının dereye karıştığını fark etti. Derenin rengi çok değişmişti. Derede yaşayan canlıların suyun kirlenmesinden etkileceğini düşünüyordu. Bu duruma çok üzüldü ve gördüklerini Miray'a anlattı.

▶ Örnek olaylarda olduğu gibi çevrenizde sizi ve toplumu ilgilendiren ne gibi sorunlarla karşılaşıyorsunuz? Örnekler veriniz.

Engelli bireyler için uygun rampaların bulunmaması.

Bazı sokaklarda yeterli aydınlatma olmaması, güvenlik sorunlarına yol açması.

Fabrika atıklarının dereye karışması gibi çevre kirliliği sorunları.

Okul çevresinde trafik yoğunluğunun fazla olması.

Kamusal alanlarda yeterli çöp kutusunun olmaması.

Karşılaştığınız bu sorunları çözmek için neler yapabilirsiniz? Yazınız.

Sorun: Engelli rampalarının yetersiz olması.

Çözüm: Belediyeye dilekçe yazarak durumu bildirmek.

Sorun: Sokaklarda yeterli aydınlatmanın olmaması.

Çözüm: Mahalle muhtarına başvurup aydınlatma talep etmek.

Sorun: Çöp kutularının yetersiz olması.

Çözüm: Daha fazla çöp kutusu konulması için belediyeye başvurmak.

Verilen yönergeye göre etkinliği yapınız.

- Aşağıda verilen örnek olayı okuyunuz.

Örnek Olay

Ferhat'ın yaşadığı ilçede geçen yıl bir fabrika yapılmıştır. Fabrika yapıldıktan sonra ilçede çeşitli çevre sorunları ortaya çıkmıştır. Çevre bilincine sahip olan Ferhat, bu sorunun çözümü için harekete geçmek istemektedir.

- Ferhat, aşağıdaki tabloda karışık olarak verilen sorun çözme adımlarını kullanmak istemektedir. Doğru sıralamayı yapınız ve listeyi oluşturunuz.

SORUNU ÇÖZME ADIMLARI (DOĞRU SIRALAMA)

1. Adım: Sorunu belirleme
2. Adım: Sorun hakkında bilgi toplama
3. Adım: Toplanan bilgilerden yola çıkarak sorunu inceleme
4. Adım: İncelemelerden hareketle çözüm yolları geliştirme
5. Adım: En uygun çözüm yoluna karar verme
6. Adım: Karar verilen çözüm yolunu uygulama

- Ferhat sorunu çözerken hangi kişi, kurum veya kuruluşlardan yardım isteyebilir? Söyleyiniz.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı

Belediyenin çevre koruma birimi

Mahalle muhtarı

Çevre gönüllüleri ve sivil toplum kuruluşları (TEMA Vakfı gibi)

| Sınıf, okul, mahalle veya yolda yürürken, seyahat ederken, tatil yaparken bugüne kadar hangi sorunlarla karşılaştınız? Örnekler veriniz.

Okul bahçesindeki oyun alanlarının yetersiz olması

Sokaklarda çöp kutularının azlığı

Trafik ışıklarının çalışmaması

Tatilde plajların kirli olması

Bu sorunları çözmek için kimlere veya hangi kurumlara başvuru yapabilirsiniz? Tartışınız.

Okulda: Okul idaresi ve rehber öğretmen

Mahallede: Mahalle muhtarı ve belediye

Trafik sorunlarında: Emniyet Genel Müdürlüğü (Trafik Şube)

Çevre sorunlarında: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, belediyeler

Tatilde çevre kirliliğinde: Sahil güvenlik ve belediyenin temizlik birimi



Bireylerin ve toplumun eğitim, sağlık, temizlik, güvenlik, ulaşım, barınma gibi birtakım ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu ihtiyaçların bir kısmını muhtarlık, belediye, kaymakamlık gibi kurumlar karşılamakla yükümlüdür. Bir kısmını da gönüllü olarak yardımlaşma ve dayanışma faaliyetleri yürüten STK'ler (sivil toplum kuruluşları) karşılamaktadır. Bu kurum ve kuruluşlar, aynı zamanda bireylerin ve toplumun sorunlarını çözme sorumluluğunu da taşır. Örneğin okul yoluna güvenlik için tabelalar konması, mahallenin güzelleştirilmesi (Görsel 4.50), ihtiyaç sahiplerine yardım edilmesi, sokak hayvanlarına barınak yapılması gibi durumlarda çeşitli kurum ve kuruluşlardan yardım alabiliriz. Aynı zamanda sorumlu bir vatandaş olarak, bu kurum ve kuruluşlara destek olup toplumsal yardımlaşma ve dayanışmaya katkıda bulunabiliriz.

2| Çevrenizde muhtarlık, belediye, kaymakamlık veya STK ile iş birliği yapılarak giderilebilecek ne gibi ihtiyaç ve sorunlar bulunmaktadır? Belirlediğiniz ihtiyaç ve sorunları sınıf tahtasına yazınız.

Mahallede sokak lambalarının yetersiz olması.
Parkların bakım ve onarımı.
İhtiyaç sahibi ailelere gıda yardımı yapılması.
Sokak hayvanları için barınak ve mama desteği.
Trafik güvenliği için okul çevresine hız kesici konulması.

Belirlediğiniz ihtiyaç ve sorunlardan birini seçiniz. Bu ihtiyacın karşılanması veya sorunun çözüm yolları hakkında bilgi toplamak için başvurabileceğiniz yazılı, görsel veya dijital kaynakları aşağıdaki tabloya listeleyiniz. Bu kaynaklardan elde ettiğiniz bilgileri not ediniz.

Seçtiğim İhtiyaç veya Sorun

Sokak hayvanları için barınak ve mama desteği.
Bilgi Toplayacağım Kaynaklar

Belediyenin resmi web sitesi
TEMA Vakfı ve HAYTAP gibi STK'lerin web siteleri
Mahalle muhtarlığı
Kaymakamlık sosyal hizmetler bölümü
Kaynaklardan Elde Ettiğim Bilgiler

Belediyeler, belirli dönemlerde sokak hayvanları için barınak ve mama desteği sağlar.
Sivil toplum kuruluşları gönüllüler aracılığıyla sokak hayvanları için mama dağıtımı ve barınak yapımı gibi projeler yürütmektedir.
Mahalle muhtarlığı, mahalledeki gönüllü hayvanseverlerle iş birliği yaparak bu tür çalışmalara destek olabilir.
Kaymakamlık, ihtiyaç duyulduğunda barınaklar için maddi destek sağlayabilir.

Aşağıdaki haberleri, metinleri, görselleri ve dijital kaynakları inceleyiniz.



Mersin'de 82 yaşındaki muhtar, mahallesindeki eksikleri bisikletiyle dolaşarak belirliyor

"... Yenişehir ilçesi Palmiye Mahallesi'nin muhtarı, pedal çevirdiği sokaklarda gördüğü eksikleri ve vatandaşların taleplerini ilgili kurumlara aktarıyor (Görsel 4.51). Muhtar 'Her sabah mahallemdeki esnafı ziyaret ediyorum. Sokakları gezdikten sonra muhtarlığa gelerek yapılacak işleri not alıyorum ve gereken yerlere bildiriyorum.' dedi..."

(Genel ağdan alınmıştır.)



Görsel 4.51

Halk tarafından seçilen muhtar, köy veya mahallenin yönetiminden sorumludur. Muhtarın görevlerinden bazıları şunlardır:

- Mahalle sakinlerinin gönüllü katılımıyla mahallenin ortak ihtiyaçlarını belirleme ve ilgili kurumlara iletme
- Mahalleye yeni taşınanlar ve okula başlaması gereken çocukların takibini yapma
- Kimlik belgesinin kaybı, doğum, ölüm gibi durumlarda gerekli belgeleri hazırlama



Belediyenin evde bakım hizmeti özel gereksinimli bireylerin yaşamını kolaylaştırıyor

"... Belediyenin ücretsiz sunduğu evde bakım hizmetleriyle evden çıkmayacak durumda olan yaşlı, hasta ve özel gereksinimli bireylerin yaşamı kolaylaştırılıyor (Görsel 4.52). Proje kapsamında özel gereksinimli, yaşlı, bakıma muhtaç veya kimsesiz vatandaşların gıda, yakıt, kişisel bakım, sağlık, temizlik gibi ihtiyaçları karşılanıyor. Böylelikle bu vatandaşların hayata tutunmalarına destek olunuyor..."

(Genel ağdan alınmıştır.)



Görsel 4.52

Belediye, il veya ilçelerin çeşitli ihtiyaç ve sorunlarıyla ilgilenen kurumdur. Belediyelerin başında halk tarafından seçilen belediye başkanı bulunmaktadır. Belediyenin görev ve sorumluluk alanlarından bazıları şunlardır:

- Su ve doğal gaz dağıtımı, yol çalışmaları
- Kanalizasyon gibi altyapı hizmetleri
- Yolların temizlenmesi, çöplerin toplanması
- Halk sağlığı ve itfaiye hizmetleri
- Toplu ulaşım hizmetleri
- Kültür ve sanat faaliyetleri





Görsel 4.53



Uludereli öğrenciler kaymakamlık desteğiyle müzik alanındaki hayallerini gerçekleştiriyor

"... Şırnak'ın Uludere ilçesindeki bir ortaokulun öğrencileri, kaymakamlık desteğiyle müzik alanındaki hayallerini gerçekleştiriyor (Görsel 4.53). Uludere Kaymakamlığının desteğiyle müzik sınıfı oluşturulan okulda öğrencilerin mutlulukları yüzlerinden okunuyor..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

İlçenin yönetiminden sorumlu ve ilçedeki en yetkili kurum kaymakamlıktır. Kaymakam, cumhurbaşkanı tarafından görevlendirilir. Kaymakamın görevlerinden bazıları şunlardır:

- İlçedeki devlet dairelerini, eğitim ve sağlık kurumlarını denetleme
- Bakanlıklar ile iş birliği sağlayıp ilçedeki halkın ihtiyaçlarını giderme
- İlçedeki halkın can ve mal güvenliğini sağlamak için kolluk kuvvetlerine emir verme
- İlçenin gelişip kalkınmasını sağlama

Muhtarlık, belediye ve kaymakamlıklara telefon ile ulaşmamız mümkündür. Ayrıca belediye hizmetlerine "ALO 153" hattından da ulaşılabilir (Görsel 4.54).



Görsel 4.54

2| Muhtarlık, belediye ve kaymakamlıklara giderek dilekçe verebiliriz. Ayrıca ülkemizdeki belediyelerin tamamına “<https://www.belediye.gov.tr/>” adresinden “e-dilekçe” ile ulaşabiliriz. Aşağıdaki dilekçeyi inceleyiniz.

... KAYMAKAMLIĞINA

İlçeniz mahallelerinden Alparslan'da ikamet eden bir mahalle sakiniyim.

Mahallemizdeki bisiklet yollarına park edilen araçlar nedeniyle bisiklet kullanırken güçlük yaşamaktayız. İlgili yerlere uyarı levhaları koyularak tedbirlerin alınmasını istiyorum.

Gereğinin yapılmasını arz ederim.

Adres:

.....

.....

e-posta:@.....mail.com.tr

Telefon:

Tarih

İmza

Adı SOYADI



Bireysel ve toplumsal ihtiyaçların karşılanması ve sorunların çözülmesinde bizlere bir takım sorumluluklar düşmektedir. Aşağıda verilen yöntemlerle sorunların çözülmesine ve ihtiyaçların karşılanmasına katkıda bulunabiliriz.

CİMER'e (Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi) "ALO 150" hatından, genel ağ üzerinden, posta yoluyla veya şahsen başvuru yapabiliriz.

Yaşadığımız sorunları ifade edip sorunlarımızı çözmek ve haklarımızı arayabilmek için kolayca başvuru yapabileceğimiz kurumlardan biri de "Kamu Denetçiliği Kurumu"dur. Sorunlarınızın çözümü için KDK Çocuk (kdkcocuk.gov.tr) genel ağ sayfasını ziyaret etmeniz yeterli olacaktır. Kamu Denetçiliği Kurumu başvuru yapılan sorunu inceler, araştırır ve gerekirse sorunun çözümü için ilgili kurum idaresine önerilerde bulunarak sorunun çözümünü sağlar.



Görsel 4.56

KDK Çocuk tanıtımı



2| Yakın çevrenizde veya ülkede yaşanan sorunların çözümünde ne gibi sorumluluklarınız bulunmaktadır? Söyleyiniz.

- Çevre temizliğine dikkat etmek ve çevreyi kirletmemek.
- Kurallara uymak ve başkalarının haklarına saygı göstermek.
- Sorunları yetkili kişilere veya kurumlara bildirmek (belediye, muhtarlık gibi).
- Gönüllü sosyal sorumluluk projelerine katılmak.
- Bilgilendirici kampanyalara destek vermek ve farkındalık yaratmak.

Sivil toplum kuruluşları, toplum ihtiyaçlarının karşılanmasında ve sorunların çözülmesinde resmî kurum ve kuruluşlara destek olur. Bu kuruluşlar, gönüllülük anlayışına göre faaliyet gösterir. Biz de sivil toplum kuruluşlarına üye olarak ve faaliyetlerine destek vererek toplumsal dayanışmaya katkıda bulunabiliriz. Aşağıda bazı sivil toplum kuruluşları ve bu kuruluşların faaliyetlerine örnekler verilmiştir.



Görsel 4.57

1992'de kurulan vakıf; topraklarımızı tehdit eden erozyon ve çölleşme ile mücadele, toprağa sahip çıkma, ağaçlandırma yapma, doğal varlıkları koruma gibi amaçlarla faaliyetler yürüten bir sivil toplum kuruluşudur.



1975'te kurulan vakıf; kalp hastalıkları konusunda halkı bilinçlendirme, erken teşhis ve tedaviye yönelik farkındalık oluşturma çalışmaları yürütmektedir.

Yoksul halkın eğitim öğretimine destek olmak amacıyla 1863'te kurulmuş-



Verilen haberler, metinler, görsel ve dijital kaynaklardan elde ettiğiniz güncel bilgilerle kendi belirlediğiniz kaynaklardan elde ettiğiniz bilgileri karşılaştırınız. Ulaştığınız kaynaklardaki eksik veya yanlış bilgileri sınıf arkadaşlarınızla tartışınız.

Verilen haberler ve metinlerde kaymakamlık, muhtarlık, belediye ve STK'lerin görevleri genel olarak doğru verilmiştir. Ancak doğal afetlerde kaymakamlığın rolü ve belediyelerin çevre koruma çalışmaları eksik kalmıştır. Daha doğru bilgi için resmi kaynaklar kullanılmalıdır.

ETKİNLİK**Adı:** Sorunlarımı Çözüyorum**Amacı:** İhtiyacın/sorunun çözümü için başvurulabilecek kurum ve kuruluşları belirleme**Beceri:** Bilgi toplama**Süre:** 2 ders saati**Yönerge:**

- Önceden belirlediğiniz bir ihtiyacın karşılanması veya sorunun çözülmesi için yetkili kurum ya da kuruluşa dilekçe yazınız.
- Dilekçenizi yazarken daha önce verilen dilekçe örneğinden faydalanınız.
- Yazdığınız dilekçeyi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

T.C. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanlığına

İstanbul / Kadıköy

Tarih: 08.01.2025

Konu: Engelli Rampası Yapımı Talebi

Sayın Yetkili,

Kadıköy ilçesi, [Mahalle Adı] mahallesinde bulunan [Sokak Adı] sokağında engelli bireylerin kullanımına uygun rampaların bulunmadığını gözlemlemiş bulunmaktayım. Engelli bireylerin güvenliği ve rahat hareket edebilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılmasını arz ederim.

Gereğini bilgilerinize sunar, iyi çalışmalar dilerim.

Saygılarımla,

Adı Soyadı: Ahmet Yılmaz

İmza:

Adres: Bağdat Caddesi No:45 Kadıköy/İstanbul

Telefon: 0500 123 45 67

PERFORMANS GÖREVİ**Adı:** İhtiyaçlar ve Sorunlar Karşısında Başvurulabilecek Kurumlar**Amacı:** İhtiyacın/sorunun çözümü için başvurulabilecek kurum ve kuruluşları belirleme**Beceri:** Bilgi toplama**Süre:** 2 ders saati**Verilen yönergeye göre aşağıdaki tabloyu doldurunuz.**

- Çevrenizdeki toplumsal ihtiyaçları veya sorunları sınıfta tartışarak belirleyiniz.
- Bu sorun ve ihtiyaçların çözümü için başvurabileceğiniz kurum veya kuruluşları belirleyiniz.
- Belirlediğiniz kurum ve kuruluşlara başvuru yollarını listeleyiniz.

	İhtiyaç veya Sorunlar	Başvurulacak Kurum veya Kuruluş	Başvuru Yolları
1.	Sokakta yetersiz aydınlatma	Belediye	Dilekçe, ALO 153, online başvuru
2.	Okul çevresinde trafik güvenliği eksikliği	Trafik Şube Müdürlüğü	Dilekçe, e-devlet üzerinden başvuru
3.	Sokak hayvanları için barınak ihtiyacı	Belediye, Hayvan Hakları STK'leri	Dilekçe, sosyal medya, ALO 153
4.	Parkların bakımsız olması	Belediye	Dilekçe, ALO 153, online başvuru
5.	Mahallede çöplerin düzenli toplanmaması	Belediye Temizlik İşleri Müdürlüğü	ALO 153, dilekçe, online başvuru
6.	İhtiyaç sahibi aileler için yardım ihtiyacı	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Kaymakamlık başvurusu, dilekçe
7.	Okulda yeterli eğitim materyalinin olmaması	Milli Eğitim Bakanlığı, Okul İdaresi	Okul idaresine dilekçe, e-devlet

Oluşturduğunuz tablodan hareketle çevrenizdeki sorunların çözüm yollarını özetleyen bilgi kartları oluşturunuz. Bilgi kartlarınızı afiş veya postere çevirerek sınıf ve okul panosunda sergileyiniz. Afiş veya posterler bütüncül dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilecektir.

İhtiyaç

Mahallede Sokak Lambalarının Yetersizliği

Başvurabileceğiniz kurum veya kuruluşlar

Belediye (Fen İşleri Müdürlüğü)

Kurum veya kuruluşların bu alandaki faaliyetleri ve yetkileri

Aydınlatma ve altyapı hizmetlerinden sorumludur.

Kuruma veya kuruluşa nasıl başvuru yapılabilir?

Dilekçe, ALO 153 hattı, belediye web sitesi.

İhtiyaç

Park ve Oyun Alanlarının Bakımsızlığı

Başvurabileceğiniz kurum veya kuruluşlar

Belediye Park ve Bahçeler Müdürlüğü

Kurum veya kuruluşların bu alandaki faaliyetleri ve yetkileri

Park bakımı, çocuk oyun alanlarının yenilenmesi.

Kuruma veya kuruluşa nasıl başvuru yapılabilir?

Dilekçe, ALO 153, belediye web sitesi.

Sorun

Okul Çevresinde Trafik Güvenliği Eksikliği

Başvurabileceğiniz kurum veya kuruluşlar

Trafik Şube Müdürlüğü, Belediye Ulaşım Birimi

Kurum veya kuruluşların bu alandaki faaliyetleri ve yetkileri

Trafik levhaları yerleştirme ve güvenlik önlemleri.

Kuruma veya kuruluşa nasıl başvuru yapılabilir?

Dilekçe, e-Devlet, Emniyet Genel Müdürlüğü web sitesi.

Sorun

Sokak Hayvanlarının Barınma ve Beslenme İhtiyacı

Başvurabileceğiniz kurum veya kuruluşlar

Belediye Veteriner İşleri Müdürlüğü, Hayvan Hakları STK'leri

Kurum veya kuruluşların bu alandaki faaliyetleri ve yetkileri

Sokak hayvanlarına barınak ve mama desteği sağlama

Kuruma veya kuruluşa nasıl başvuru yapılabilir?

STK web sitesi üzerinden iletişim, sosyal medya

Bütünleşik değerlendirme
puanlama anahtarı



4. ÖĞRENME ALANI - DEĞERLER

Aşağıdaki tabloda değerler numaralandırılarak verilmiştir. Verilen soruları tablodaki değer numaralarını kullanarak ilgili alana cevaplayınız (Bir numarayı birden fazla cevap alanında kullanabilirsiniz.).

1 Çalışkanlık	2 Duyarlılık	3 Sorumluluk
4 Vatanseverlik	5 Yardımseverlik	6 Saygı
7 Dayanışma	8 İyiliksever	9 Adalet

- "Temel hak ve özgürlükler, demokratik ülkelerde yasalarla koruma altına alınmıştır. Bu hak ve özgürlükler dini, cinsiyeti, yaşı, mesleği ne olursa olsun herkese eşit olarak tanınmıştır. Bu durum, karar alma sürecinde vatandaşların bağımsızca hareket etmesine katkıda bulunmuştur."

Yukarıdaki metinde hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

6 (Saygı), 9 (Adalet)

- "Demokratik ülkelerdeki bilinçli vatandaşlar temel hak ve özgürlüklerini bilir ve bunlara sahip çıkarlar."

Yukarıdaki metinde hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

3 (Sorumluluk), 6 (Saygı), 9 (Adalet)

- "Demokrasi anlayışını benimsemiş bu vatandaşlar, özgürlüklerinin sınırsız olmadığına farkında olup başkalarının hak ve özgürlüklerine değer verir."

Yukarıdaki metinde hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

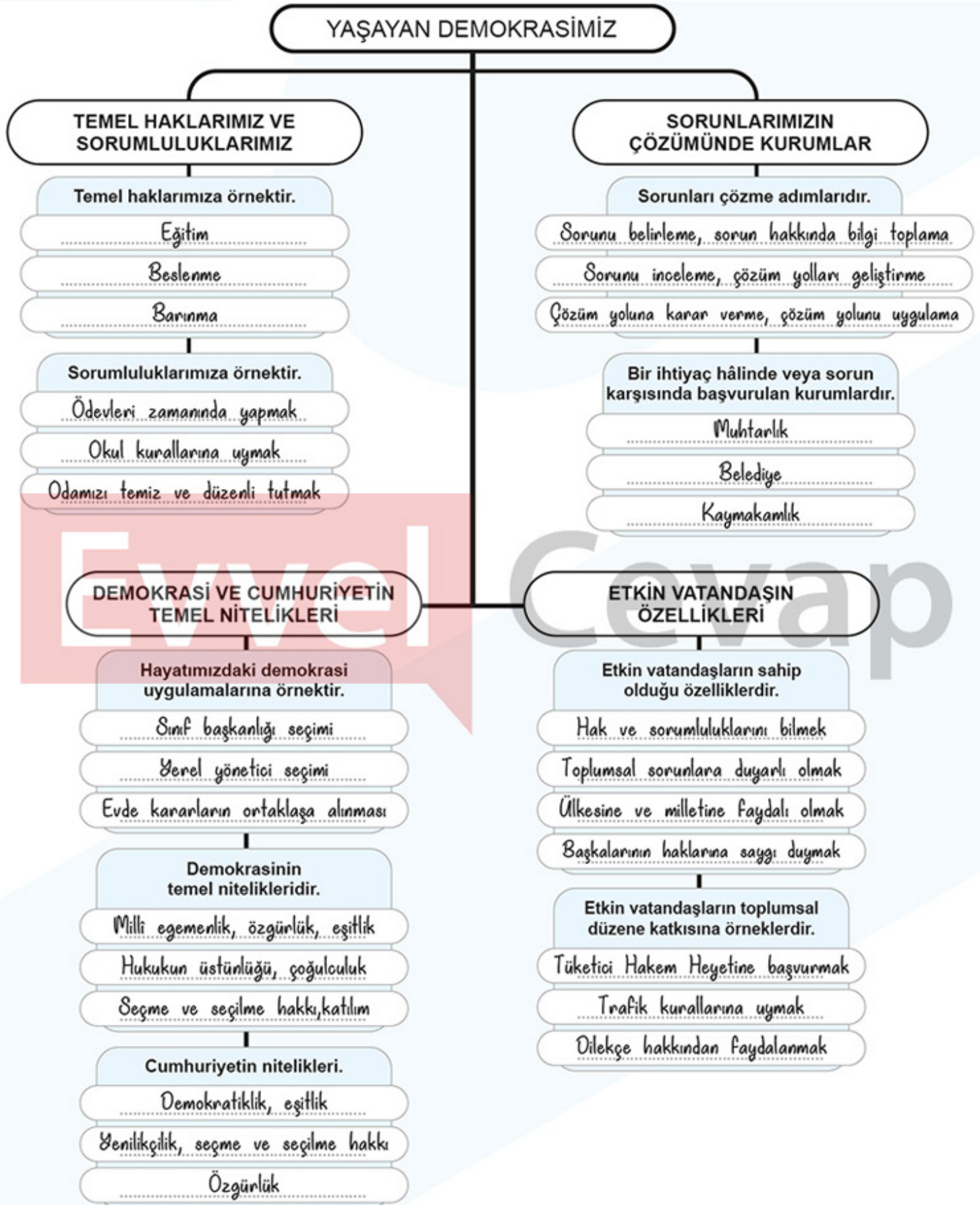
6 (Saygı), 9 (Adalet)

- "Ey Türk gençliği! Birinci vazifen; Türk istiklalini, Türk cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir."

Yukarıdaki metinde hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

4 (Vatanseverlik), 3 (Sorumluluk), 7 (Dayanışma)

4. ÖĞRENME ALANI - ÖRNEK SORULAR



1. Aşağıdaki tabloda demokrasinin bazı niteliklerine ait açıklamalar verilmiştir. Açıklamalarla ilişkili olan demokrasi niteliği temsil eden harfi tablodaki ilgili yere yazınız.

Demokrasinin Niteliği	Demokrasi Niteliğinin Açıklaması
a. çoğulculuk Kanunlar karşısında herkes aynı haklara sahiptir ve hiç kimse bir başka kişiden üstün değildir.
b. hukukun üstünlüğü	a.... Farklı görüşler, bir zenginlik olarak görülür ve anlayışla karşılanır. Farklı fikirler, siyasi partiler ve milletvekilleri aracılığıyla mecliste temsil edilir.
c. katılım	b.... Adalet, bağımsız mahkemeler aracılığı ile sağlanır. Mahkemelerin verdiği kararlara herkesin uyması gerekmektedir.
ç. özgürlük	c.... Ülkeyi ilgilendiren kararlarda bireyler söz sahibidir. Doğrudan veya dolaylı karar verme süreçlerine bireylerin etkin katılımı sağlanır.
	ç.... Her birey karar alma sürecine özgürce katılır, temel hak ve özgürlükler devlet tarafından korunur.

2. Demokrasinin nitelikleri ile ilgili verilen;

- Her birey karar alma sürecine özgürce katılır, temel hak ve özgürlükler devlet tarafından korunur.
 - Kanunlar karşısında herkes eşit haklara sahiptir ve hiç kimse bir başka kişiden üstün değildir.
 - Halktan kişiler, hem yönetici seçebilir hem de yönetici olabilirler.
 - Ülkeyi yönetecek kişiler, belirli aralıklarla yapılan seçimlerde halk tarafından belirlenir.
- yargılarından hangileri millî egemenlik kavramı ile ilişkilidir?**

- A) I ve II
C) II, III ve IV

- ☒ B) I, III ve IV
D) I, II, III ve IV

3. Aşağıdaki tabloda Mustafa Kemal Atatürk'ün cumhuriyetin nitelikleriyle ilgili sözleri verilmiştir. Bu sözler ile ilgili olan cumhuriyetin niteliklerini tablodaki uygun yerlere yazınız.

Cumhuriyetin Nitelikleri	Mustafa Kemal Atatürk'ün Sözü
a. Düşünce ve ifade özgürlüğü	Cumhuriyet düşünce serbestliği taraftarıdır. Samimi ve yasal olmak şartıyla her fikre hürmet ederiz. Her kanaat bizce saygıdeğerdir.
b. Sosyal devlet	Sebepler ne olursa olsun vatandaşın derdine çare bulmak, yardım etmek ve vatandaşa destek olmak cumhuriyet hükûmetinin koşacağı bir vazifedir.
c. Millî egemenlik	Egemenlik kayıtsız, şartsız milletindir.

4. Cumhuriyet ve demokrasinin nitelikleriyle ilgili yukarıda verilen tabloları dikkate alarak Mustafa Kemal Atatürk'ün "Cumhuriyet rejimi demek, demokrasi sistemi ile devlet şekli demektir." sözü ile ilgili düşüncelerinizi yazınız.

Demokraside farklı görüşler, bir zenginlik olarak görülüp anlayışla karşılanır. Farklı fikirler, siyasi partiler ve milletvekilleri aracılığıyla mecliste temsil edilir. Ülkeyi yönetecek kişiler, belirli aralıklarla yapılan seçimlerde halk tarafından belirlenir. Halkın ülke yönetiminde belirleyici olması, cumhuriyetin niteliklerinden millî egemenlik ile iç içedir. Bu yüzden cumhuriyet ile demokrasi arasında sıkı bir ilişki vardır.

5. Etkin bir vatandaşın sahip olması gereken özelliklerden bazıları şunlardır:

Aşağıda örnek olaylar ile bu olaylar karşısında kişilerin tutum ve davranışları verilmiştir. Bu örnek olaylardaki tutum ve davranışların yukarıda verilen etkin bir vatandaşın sahip olması gereken özelliklerden hangilerine uygun olmadığını ilgili yerlere yazınız.

Örnek Olay 1

Ahmet Bey, işe gitmek için sabah evinden çıktığında sokakta çöp kutularının tıka basa dolu olduğunu, çöplerin günlerdir toplanmadığını fark etti. Oluşan görüntü ve kokudan çok rahatsız oldu ancak birileri bunu elbette çözer diyerek yoluna devam etti.

- Yaşadığı toplumun daha yaşanabilir olması adına sorumlulukları olduğunu bilincindedir.
- Haklarını korumak için başvuracağı kişi ve kurumları bilir.
- Yaşadığı sorunları hak ve sorumlulukları çerçevesinde çözmeye çalışır.
- Toplumsal sorunların çözümünde yetkili kişi ve kurumlarla iş birliği yapmaya özen gösterir.
- Çevre ve ülkesine karşı kendini sorumlu kabul eder.

.....

.....

.....

Örnek Olay 2

Nazan Hanım, mağazadan aldığı kazağın eve geldiğinde sökükle olduğunu fark etti. Kazağı iade etmek için mağazaya tekrar gitti ancak kasiyerin kendisine verdiği fişi artık işe yaramaz düşüncesiyle çöpe attığını hatırladı.

- Haklarını bilir, başkalarının haklarına saygı duyar.
- Haklarını korumak için başvuracağı kişi ve kurumları bilir.
- Yaşadığı sorunları hak ve sorumlulukları çerçevesinde çözmeye çalışır.

.....

.....

.....

Örnek Olay 3

Zeynep, okula gitmek için evinden çıktı ve okulunun bulunduğu caddeye doğru yürümeye başladı. Oturduğu yerin az ilerisinde bir yaya geçidi vardı ancak yaya geçidini kullanmak yerine caddenin diğer tarafına doğru hızlıca koştu.

- Yaşadığı toplumun daha yaşanabilir olması adına sorumlulukları olduğunu bilincindedir.
- Yaşadığı sorunları hak ve sorumlulukları çerçevesinde çözmeye çalışır.
- Toplumsal sorunların çözümünde yetkili kişi ve kurumlarla iş birliği yapmaya özen gösterir.

.....

.....

.....

6. Temel insan hak ve sorumlulukları üzerine araştırma yapan bir bilim insanı:

"Temel insan hakları, bireyin gelişimi için gereklidir ve demokratik bir düzen içinde kendi yerini bulur. Bu hakların temeli eşitlik anlayışına dayanır, evrenseldir ve yüksek ahlaki niteliğe sahiptir. İnsan onurunu güvenceye alan bütün kurallar insan hakları kapsamına girer. İnsan onuru ise hukuk kurallarının adalete uygunluğunu, alınan kararların doğruluğunu ölçmenin en önemli aracıdır. Temel insan hakları; insan değerini korumayı, insanın maddi ve manevi gelişimini amaçlayan üstün kurallardır. Bu kurallar, bütün ülkelerde devletin bireylerle ilişkilerinin belirleyicisidir ve uluslararası düzlemde de dünya barışı ve adaletinin temelini oluşturur. Hiç kimse, hiçbir kuruluş veya devlet 'özgürlükleri yok etme' özgürlüğüne sahip değildir. Temel insan haklarının yok edilmesini amaçlayan hiçbir kural ya da eylem geçerlilik kazanamaz. Hakların kullanılmasında bireyin zarar görmemesi devletin gözetimi ve sorumluluğu altındadır. Bu hakların korunması, öncelikle bireyin korunması anlamına gelir ve bu korumanın birinci derecede sorumluluğu devlete aittir."

Yukarıda verilen metni dikkate alarak temel insan hak ve sorumluluklarının önemiyle ilgili üç açıklama cümlesi yazınız.

1. Bireyin gelişimine katkı sağlar.

2.Devlet ile birey arasındaki ilişkileri belirler.

3. Uluslararası alanda barışa katkı sağlar.

7. Ahmet, yaşadığı ilçenin merkezinde yer alan okuluna giderken yol üzerinde biriken çöplerden rahatsız olmaktadır. Çöplerin az ilerisinde bulunan parkın bakımsız kalmasına da çok üzülmemektedir. Ayrıca sabahları yoğun trafik nedeniyle caddenin karşısına geçmekte zorlanmaktadır ve yaya geçidi yapılmasına ihtiyaç duyulduğunu düşünmektedir.

Bu ihtiyaç ve sorunların giderilmesinde Ahmet;

I. Kaymakamlık

II. Belediye

III. Muhtarlık

gibi kurumlardan hangilerine başvurabilir?

A) Yalnız I

B) I ve II

C) II ve III

☒ D) I, II ve III

Daha fazla örnek soru



Kavram oyunu





“...Irmaklar bizim kardeşimizdir. Onlar bizim susuzluğumuzu giderir, bizim kayıklarımızı taşır ve çocuklarımızı besler. Bir Kızılderili, gölün üstünden gelen rüzgârın gürültüsünü sever (Görsel 5.1). Öğleyin yağan yağmurun temizlediği, taze çam yapraklarının ağırlaştırdığı rüzgâr kokusundan hoşlanır. Toprağın başına gelenler onun çocuklarının da başına gelir. İnsanlar toprağa zarar verirse bindiği dalı kesmiş olur. Çünkü biz biliyoruz ki toprak insana değil, insan toprağa aittir. Her şey, bir aileyi birleştiren kan gibi birbirine bağlıdır. Siz doğaya ne yaparsanız bunu kendinize yapıyorsunuz demektir. Biz dünyayı atalarımızdan miras almadık, çocuklarımızdan ödünç aldık...”

2 Yukarıda verilen atasözleri ile Kızılderili şefinin söylediklerinde hangi doğal kaynaklardan söz edilmektedir? Söyleyiniz.

Toprak, su, orman ve rüzgâr gibi doğal kaynaklardan söz edilmektedir.

Farklı kültürlerde doğal kaynaklar ve doğa ile ilgili sözlerin yer almasının sebepleri neler olabilir? Yazınız.

Doğal kaynaklar tüm insanlık için yaşamsaldır. Toplumlar bu kaynakların önemini vurgulamak, koruma bilinci oluşturmak ve gelecek nesillere sağlıklı bir çevre bırakmak için bu tür sözler kullanır.

“Biz dünyayı atalarımızdan miras almadık, çocuklarımızdan ödünç aldık.” sözünü doğal kaynakların dikkatli ve verimli kullanılması bağlamında düşüncelerinizi söyleyiniz.

Bu söz, doğal kaynakların gelecek nesiller için korunması gerektiğini vurgular. Kaynakları israf etmeden, bilinçli kullanarak doğayı korumak, gelecek kuşakların sağlıklı bir çevrede yaşaması için önemlidir.

▶ Hangi doğal kaynakları hangi amaçlarla kullanıyoruz? Örnekler veriniz.

Örnekler:

Toprak: Tarım ürünleri yetiştirmek için kullanılır.

Su: İçme, temizlik ve tarım sulamasında kullanılır.

Orman: Kağıt üretimi, mobilya yapımı ve oksijen kaynağı olarak kullanılır.

Madenler: İnşaat malzemeleri, elektronik cihazlar ve süs eşyaları yapımında kullanılır.

Gelecek Derse Hazırlık

Ev, okul ve çevrenizde toprak, su, orman ve madenlerin insanlar tarafından nasıl kullanıldığını gözlemleyiniz.

Gözlemlerim:

Toprak: Bahçelerde sebze ve çiçek yetiştirmek için kullanılıyor.

Su: Evlerde temizlik ve içme amacıyla, okullarda temizlik için kullanılıyor.

Orman: Parklarda ağaçlar, hem gölgelik hem de oksijen kaynağı olarak kullanılıyor.

Madenler: Binaların yapımında demir ve çimento gibi madenler kullanılıyor.



Öğretmeninizin rehberliğinde üç grup oluşturunuz.

Birinci grup, çevremizdeki doğal kaynakları ve bunların nasıl kullanıldığını belirler.

İkinci grup, belirlenen doğal kaynakların kullanımının doğaya etkisine örnekler verir.

Üçüncü grup, belirlenen doğal kaynakların kullanımının insanlara etkisine örnekler verir.

Verilen örnekleri sınıf arkadaşlarınızla tartışarak karar verdiğiniz örnekleri tabloya yazınız.

1 Birinci Grup	2 İkinci Grup	3 Üçüncü Grup
Çevremizdeki doğal kaynaklar ve kullanım şekli	Bu doğal kaynağın kullanımının doğaya etkisi	Bu doğal kaynağın kullanımının insanlara etkisi
Toprak Tarım ürünlerinin yetiştirilmesi için kullanılır.	Toprak Aşırı kullanım ve kimyasal gübrelere toprağın verimsizleşmesine neden olabilir.	Toprak Sağlıklı besin kaynaklarının yetişmesini sağlar.
Su İçme, temizlik ve tarım sulamasında kullanılır.	Su Gereksiz tüketim su kaynaklarının azalmasına ve kirliliğe yol açar.	Su Temiz içme suyu insan sağlığı için hayati önem taşır.
Orman Oksijen kaynağı, kağıt ve mobilya üretimi için kullanılır.	Orman Aşırı ağaç kesimi erozyon ve doğal yaşamın zarar görmesine sebep olur.	Orman Temiz hava ve doğal güzellikleri sunar, oksijen kaynağıdır.
Maden İnşaat, elektronik ve ulaşım araçlarının yapımında kullanılır.	Maden Aşırı maden çıkarımı toprak kaymalarına ve ekosistem zararına neden olur.	Maden Teknolojik gelişmeleri ve modern yapıları destekler.

Kontrol listesi



Aşağıdaki metni okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Kaynak



Görsel 5.2

1893'te lisans öğrencisi Washington Carver (Vaşington Karvır) tarafından yayımlanan bir makede doğada hiçbir atık materyalin olmadığı, atık hâle gelmiş ürünlerin başka bir ürüne ham madde kaynağı olarak kullanılabileceği belirtilmiştir. Carver, atıkları "kılık değiştirmiş bir başka kaynak" olarak tanımlamıştır. Ülkemizde atık yönetiminin en eski ve bilinen uygulaması çiftçilerin hayvan dışkılarını gübre olarak kullanması ve tezek olarak yakmasıdır. Geri dönüşüm ve yeniden kullanım kapsamında tenekelerin sakısı olarak kullanımı, plastik kapların saklama kabı olarak değerlendirilmesi de buna örnek olarak gösterilebilir. İslam dininde israfın haram olması bizleri bu konuda daha hassas yapmıştır. Aile içinde kardeş ve kuzenlerin birbirinin kıyafetlerini giymesi oldukça yaygın bir yeniden kullanım örneğidir. Sokak sokak ve köy köy gezen eskicilerin "eskiciiii" diye seslenmeleri hepimizin kulağındadır (Görsel 5.2).

GÜL, M. & YAMAN, K. (2021). s. 1269

2| Carver "Atıklar, kılık değiştirmiş bir başka kaynaktır." cümlesi ile ne anlatmak istemiştir?

Carver, atıkların tamamen işe yaramaz olmadığını, doğru değerlendirildiğinde başka ürünlerin ham maddesi olarak kullanılabileceğini anlatmak istemiştir. Atıkların farklı şekillerde tekrar kullanılabileceğini vurgulamaktadır.

2| Metinde verilen örneklere günümüzde de rastlanmakta mıdır? Atıkların değerlendirilmesi ve geri dönüşüm ile ilgili başka ne gibi faaliyetler yapılmaktadır? Çevrenizden örnekler yazınız.

Evet, günümüzde de plastik şişelerin saklama kabı olarak kullanılması, eski kıyafetlerin temizleme bezi yapılması ve organik atıkların gübre olarak kullanılması yaygındır. Ayrıca cam, plastik, metal ve kağıt atıklar geri dönüşüm kutularında toplanarak tekrar kullanılmaktadır.

2| Günlük yaşantınızda atıkların geri dönüşümü için neler yapıyorsunuz?

Evde cam, plastik ve kağıt atıklarını ayrı kutularda topluyorum. Kullanmadığımız kıyafetleri ihtiyaç sahiplerine veriyor, organik atıkları ise bitkiler için kompost yapımında değerlendiriyorum.



İnsan hayatını destekleyen ve ekonomik faaliyetlerde kullanılan her madde bir kaynaktır. Tüketim alışkanlıklarımız doğrultusunda gün içinde birçok kaynağa ihtiyaç duyarız. Bunlardan bazıları şunlardır:

- Beslenmemiz için gereken kaynaklar
- Ev ve okulda kullandığımız eşyaların üretimi için gerekli kaynaklar
- Kıyafetlerin üretilmesi için gereken kaynaklar
- Elektronik cihazlarımızı çalıştırabilmek için gereken kaynaklar
- Kullandığımız suyu veya bulunduğumuz ortamı ısıtmak için gereken kaynaklar
- Hava, kara, deniz veya demir yoluyla bir yerden bir yere gitmek için gereken kaynaklar

Doğa, insanların temel ihtiyaçlarını karşılayan doğal kaynaklara sahiptir (Görsel 5.3). İnsanlar; kendi aklı, emeği ve tekniğinin ürünü olmayan bu doğal kaynaklardan geçmişten günümüze kadar çeşitli biçimlerde faydalanarak yaşamını sürdürmüştür. Bunlardan bazıları toprak, su, ormanlar, madenler, bitkiler, güneş ve rüzgârdır. Doğal kaynaklar yenilenebilir ve yenilenemez olarak sınıflandırılmaktadır.



Görsel 5.3

Yenilenebilir ve yenilenemez doğal kaynaklar



2 | Toprak, su, orman ve madenleri nasıl kullanırız? Ev, okul ve çevrenizde yaptığınız gözlem ve deneyimlerinizden yola çıkarak aşağıdaki metni tamamlayınız.

Beslenme, giyinme, barınma, ulaşım, eğitim, aydınlatma, ısınma ve temizlik gibi ihtiyaçlarımızı çeşitli kaynaklar ile karşılarız. Örneğin evimizde...

Beslenme, giyinme, barınma, ulaşım, eğitim, aydınlatma, ısınma ve temizlik gibi ihtiyaçlarımızı çeşitli kaynaklar ile karşılarız. Örneğin evimizde su, temizlik ve içme amacıyla kullanılırken, toprak tarım ürünleri yetiştirmekte kullanılır. Ormanlar oksijen kaynağı olmanın yanı sıra mobilya ve kağıt üretiminde de kullanılırken, madenler ise ev aletleri ve elektronik eşyaların yapımında kullanılmaktadır.

Doğal kaynaklar, insan hayatının vazgeçilmez unsurları arasında yer almaktadır. İnsanlar, geçmişten günümüze mevcut kaynaklardan çeşitli şekillerde yararlanarak ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmışlardır. İlk çağlardan itibaren kullanımında büyük değişimlerin yaşandığı doğal kaynakların günümüzdeki kullanım alanları çeşitlenmiş ve kullanım oranı artmıştır. Bunun temel sebeplerinden biri doğal kaynakların ekonomik faaliyetlerde ham madde olarak kullanılmasıdır. İnsan nüfusunun hızla artması da doğal kaynak tüketiminin artmasının diğer bir sebebidir. **Aşağıda verilen bazı doğal kaynakların ekonomik faaliyetlerdeki kullanımlarını inceleyiniz ve soruları cevaplayınız.**



Görsel 5.4

Eskiden olduğu gibi günümüzde de çanak çömlek yapımında kullanılan **toprak**; ayrıca tarım, seramik, fayans, cam, kiremit, tuğla ve çimento üretiminde kullanılan doğal kaynağımızdır (Görsel 5.4).



Görsel 5.5

Geçmişte genellikle içme, temizlik, tarım amaçlı kullanılan su kaynakları, günümüzde enerji üretiminde oldukça önemli bir yere sahiptir. Enerjinin elde edilmesi, akarsular üzerinde kurulan hidroelektrik santralleri ile gerçekleşmektedir. **Su**; turizm, balıkçılık, ulaşım ve sanayi gibi ekonomik faaliyetlerde de önemli bir kaynaktır (Görsel 5.5).



Görsel 5.6

Ormanlar, yağışların düzenli ve yeterli olduğu alanlarda görülür. Geçmişte konut, gemi, ev eşyası yapımı ve ısınma gibi alanlarda kullanılan ormanlar; günümüzde kâğıt üretimi, mobilya, ilaç, kozmetik gibi alanlarda kullanılmaktadır (Görsel 5.6). Canlılar için oksijen kaynağı, yabani hayvanlar için de yaşam alanı olan ormanlar, dinlenme ve doğa yürüyüşü amacıyla da kullanılabilir.



Görsel 5.7

Madenler, sanayi faaliyetlerinde kullanılan doğal bir kaynaktır. Madenler; demir çelik, boya, otomotiv gibi sanayi alanlarında ve elektrik, elektronik araçların üretiminde ham madde olarak kullanılır. Bazı madenlerin çeşitli kullanım alanları vardır. Örneğin bor, roket yakıtı, sabun, deterjan ve ısıya dayanıklı cam yapımında kullanılmaktadır (Görsel 5.7).



Görsel 5.8

Kaynaklar sadece insanlar için değil, doğada yaşayan diğer canlılar için de gereklidir. Örneğin güneş, su, toprak gibi kaynaklar olmasa yaşam olmazdı (Görsel 5.8). Sınırsız olmayan bazı doğal kaynakların verimsiz kullanımının doğa ve insan üzerindeki etkileri gün geçtikçe artmakta ve telafi edilemez sonuçlara neden olabilmektedir.

👤 **"Kaynakların verimli ve verimsiz kullanıldığı durumların doğa ve insan üzerindeki etkileri" konulu bir münazara yapmak için öğretmeninizin rehberliğinde iki grup oluşturunuz. Tartışma süreci gözlem formu ile değerlendirilecektir.**

Birinci Grup: Kaynakların Verimli Kullanıldığı Durumların Etkileri:

Doğa: Doğal denge korunur, ekosistem zarar görmez, toprak ve su kirliliği önlenir.

İnsan: Sağlıklı besin üretimi artar, temiz suya erişim sağlanır, enerji kaynakları uzun süre yeterli olur, ekonomik kalkınma sağlanır.

İkinci Grup: Kaynakların Verimsiz Kullanıldığı Durumların Etkileri:

Doğa: Toprak ve su kirliliği artar, ormansızlaşma ve çölleşme meydana gelir, ekosistem bozulur.

İnsan: Temiz su ve gıda kıtlığı yaşanır, hastalıklar artar, ekonomik krizler ve enerji yetersizlikleri yaşanır.

Sonuç: Kaynakların verimli kullanımı hem doğayı hem insanları olumlu etkilerken, verimsiz kullanım uzun vadede çevresel tahribata ve yaşam kalitesinin düşmesine neden olmaktadır. Her iki durumun da etkileri dikkate alınarak sürdürülebilir kaynak yönetimi önemsenmelidir.

Azalt



Yeniden
Kullan



Değiştir



Doğal kaynakların verimli kullanılmasıyla ilgili bilgi grafiğini inceleyiniz ve soruyu cevaplayınız.



TÜRKİYE
YÜZYILI

100
TÜRKİYE DEMOKRATİK VE YÜZÜNCÜ YILI



Ellerimizi yıkarken, diş fırçalarırken ve tıraş olurken, suya ihtiyacımız olmadığı anlarda musluğu kapatarak su kullanımını günde 23 litre azaltabiliriz.



Su tesisatındaki sızıntıları önleyerek su kullanımını yılda 660 damacanaya kadar azaltabiliriz.



Duş süremizi 7 dakika veya altına indirerek su kullanımını yılda 55 ton azaltabiliriz.



Çamaşır ve bulaşık makinelerini dolu bir şekilde çalıştırarak su kullanımını azaltabiliriz.



Araba, halı ve balkonları tasarruflu yöntemlerle temizleyerek, mümkünse sadece silerek su kullanımını azaltabiliriz.



Sebze ve meyveleri su dolu kaplarda yıkayıp su kullanımını azaltabiliriz.



Yağmur suyunu toplayıp bahçe sulamada kullanabiliriz.



Gri su sistemi ile lavabo ve duşlarda kullanılan suyu sifon suyu olarak yeniden kullanabiliriz.



Sebze ve meyveleri yıkamak için kullanılan suyu, çiçek sulama gibi yerlerde yeniden kullanabiliriz.



Ev tipi arıtma sistemleri ürettikleri suyun birkaç katını kullanır ve bu suyun bir kısmı atık suya dönüşür. Oluşan atık suyu bir haznede toplayıp yeniden kullanabiliriz.



Suyun ısınmasını beklerken, akan suyu bir kaba doldurarak çiçek sulamada ve temizlikte kullanabiliriz.

Klasik muslukları sensörlü musluklar ile değiştirerek su tüketiminde tasarruf sağlarız.



Klasik duş başlıklarını düşük akışlı, eko havalandırmalı duş başlıkları ile değiştirerek su tasarrufu sağlayabiliriz.



Çok su harcayan tuvalet rezervuarını az su harcayanı ile değiştirerek tasarruf sağlayabiliriz.



Sızdıran ve arızalı tesisatı tamir ederek veya yenisi ile değiştirerek su israfını önleyebiliriz.



Peyzaj alanlarında çok su tüketen bitkileri, kuraklığa dayanıklı ve az su isteyen bitkiler ile değiştirerek su tasarrufu sağlayabiliriz.



Çamaşır ve bulaşık makinesi satın alırken, su ve enerjiyi verimli kullanan modelleri tercih ederek daha az su tüketebiliriz.



TÜRKİYE YÜZYILI'NA BİR DAMLA DA SEN OL!

Dünya Su Günü, Birleşmiş Milletlerin aldığı bir karar ile 1993'ten bu yana her yıl 22 Mart'ta kutlanmaktadır. 22 Mart Dünya Su Günü'nün amacı, kısıtlı tatlı su kaynaklarının verimli kullanılması konusunda bireysel ve toplumsal bilinci yükseltmektir. Bu noktada sürdürülebilir çözümlerin öneminin vurgulanması için 22 Mart'ta birçok etkinlik düzenlenir.

Görsel 5.9

2| Sayfa 74'teki bilgi görselinde suyun verimli kullanımı ile ilgili verilenlerden hangilerini uyguluyorsunuz? Uyguladıklarınızı çember içine alınız ve işaretlemelerinizi arkadaşlarınız ile karşılaştırınız.

Aşağıdaki haber ile verilen bilgileri okuyunuz ve etkinliği yapınız.

Suyun verimli kullanımıyla ilgili görselde belirtilen ve uyguladığım yöntemler:

Ellerimi yıkarken, diş fırçalarken ve tıraş olurken musluğu kapatıyorum.
Çamaşır ve bulaşık makinelerini dolu şekilde çalıştırıyorum.
Sebze ve meyveleri su dolu kaplarda yıkıyorum.
Su tesisatındaki sızıntıları fark ettiğimde tamir ettiriyorum.
Duş süremi kısaltarak su tasarrufu yapıyorum.



Görsel 5.10

"Salma sulama" yöntemi ile kaynağından tarla başına kadar getirilen su, serbest bir şekilde araziye salınır. Bu sulama yöntemi, su kaybına ve özellikle toprak kalitesini olumsuz etkilemesi ile tarımsal verimin düşüşüne neden olmaktadır (Görsel 5.11).



Görsel 5.11

"Basınçlı sulama" sistemlerinin toprak kaybının önlenmesi, toprağın korunması, verimlilik ve su tasarrufuna faydaları vardır. Bunların yanı sıra üründe kalite ve ölçüyü tutturma gibi önemli bir işlevi de bulunmaktadır (Görsel 5.12).



Görsel 5.12

2| Toprak ve suyun verimli kullanımı ile ilgili verilen haber ve bilgilerden yola çıkarak "Suyu korumak, vatani korumak gibidir." sözünü yorumlayınız.

Su, yaşam için temel bir kaynaktır ve hem insanların sağlıklı yaşayabilmesi hem de tarımsal üretimin sürdürülebilirliği için hayati önem taşır. Su kaynaklarını korumak, gelecek nesillerin yaşam hakkını ve ülkenin tarımsal üretimini güvence altına almak demektir.

2| Çevrenizde gördüğünüz sulama yöntemleri, verilen sulama örneklerinden hangisine benzemektedir? Siz olsaydınız hangi sulama yöntemini kullanırdınız? Söyleyiniz.

Çevremde genellikle salma sulama yöntemi kullanılmaktadır. Ancak bu yöntemde su israfı fazla olduğundan, ben olsaydım basınçlı sulama yöntemini tercih ederdim çünkü hem su tasarrufu sağlar hem de tarımsal verimi artırır.

Aşağıdaki haberi okuyunuz ve soruyu cevaplayınız.



Görsel 5.13



Ormanların hayatımızdaki yeri ve önemi

"... Ormanlar, oksijen kaynağı olmalarının yanında önemli bir ham madde kaynağı ve birçok insan için iş sahasıdır. Yakacak odun, kâğıt ve her türlü ahşap ürün ormanlardaki ağaçlardan elde edilir. Ormanlarımızda bulunan ağaç ve diğer bitkilerin kök, kabuk, yaprak, dal, çiçek ve tohumları çeşitli hastalıkların tedavisi için hazırlanan ilaçların yapımında kullanılır. Defne, kekik, ada çayı, kestane, çam fıstığı, kuşburnu ve keçiboynuzu gibi bitkiler doğrudan gıda olarak temin edilir. Bunun yanı sıra içerdikleri uçucu yağ ve tanenler; tıp, kimya, kozmetik, boya ve çeşitli sanayi kollarında ham madde olarak kullanılmaktadır. Ülkemiz, flora (bitki çeşitliliği) bakımından oldukça zengindir. Ormanlar, yaban hayvanlarını korurken nesli tükenmekte olan hayvanlar için de en uygun ortamları oluşturur. Ayrıca insanlar için bir dinlenme ve etkinlik alanıdır. Bu bakımdan ormanlar, insanların ruh sağlığı üzerinde de olumlu etki bırakır (Görsel 5.13)..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

2 | Okuduğunuz habere göre ormanların insanlara sunduğu kazanımlar nelerdir? Yazınız.

- Oksijen kaynağıdır, temiz hava sağlar.
- Yakacak odun, kâğıt ve ahşap ürünler için ham madde sağlar.
- Çeşitli bitkilerle ilaç, kozmetik ve sanayi alanlarında ham madde temin edilir.
- Defne, kekik, kestane gibi bitkilerle gıda kaynağı sunar.
- Yaban hayatını korur ve nesli tükenmekte olan hayvanlara yaşam alanı sağlar.
- İnsanların dinlenmesi ve ruh sağlığı için doğal bir ortam sunar.

2 | Yaşadığınız çevrede, verilen örneklere benzer toplumsal âdetler var mı? Söyleyiniz. Orman ve ağaç sevgisi ile ilgili atasözleri yazınız.

Yaşadığım çevrede benzer toplumsal âdetler:

Evet, yaşadığım çevrede de doğum, ölüm ve özel günlerde ağaç dikme gelenekleri devam etmektedir. Özellikle bebek doğduğunda veya vefat eden birinin anısına fidan dikmek yaygın bir uygulamadır. Ayrıca mezarlık ve park alanlarında hayır amaçlı ağaç dikimi yapılmaktadır.

Orman ve ağaç sevgisi ile ilgili atasözleri:

- Ağaç yaşken eğilir.
- Ağaç, ağaç içinde büyür.
- Yaş kesen, baş keser.
- Orman yurdun süsüdür.
- Bir ağaçtan bir orman doğar.

Yenilenemeyen enerji kaynakları çevreyi ve insan sağlığını tehdit ediyor

Doğal kaynaklardan petrol, doğal gaz ve kömür gibi yenilenemeyen enerji kaynakları çevreyi ve insan sağlığını giderek daha fazla tehdit eder hâle gelmiştir. Bu yakıtların yanması sonucu ortaya çıkan gazlar çevreyi kirletmekte, bu kirlenme türlü hastalıklara sebep olmakta, söz konusu gazların havayı ısıtan yapıları küresel iklim değişikliğine yol açmaktadır. Bu kaynakların pek çoğunu yabancı ülkelere satın aldığımız için ülkemize maliyetleri de fazladır.

mfa.gov.tr/yenilenebilir-enerji-kaynaklari.tr.mfa



GÜNDEM DÜNYA EKONOMİ SPOR ANALİZ KÜLTÜR VIDEO

Doğal gaz faturasında yüzde 20 tasarruf sağlamak mümkün

Küçük ama etkili önlemlerle enerji kaynaklarını verimli kullanan tüketiciler, doğal gaz faturasında yüzde 20 tasarruf sağlayabiliyor.

2 Okuduğunuz haber ve genel ağ adresinden alınan metindeki bilgileri dikkate alarak petrol, doğal gaz ve kömür gibi doğal kaynakların verimli kullanımı ile ilgili nasıl tedbirler alınabilir? Düşüncelerinizi yazınız.

Petrol, doğal gaz ve kömür gibi yenilenemeyen enerji kaynaklarının verimli kullanılması için bazı tedbirler alınabilir. Isı yalıtımı yaptırarak enerji kaybı azaltılabilir ve kombi sıcaklığı düşük seviyede tutulabilir. Enerji tasarruflu cihazlar kullanmak, gereksiz yere ışıkları kapatmak ve toplu taşıma araçlarını tercih etmek de enerji israfını önler. Ayrıca, yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelmek hem çevreyi korur hem de maliyetleri azaltır.

Doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesi doğa ile yaşam arasındaki dengenin hızla bozulmasına neden olmaktadır. Teknolojinin gelişmesiyle bir yandan doğal kaynaklardan daha çok yararlanılırken diğer yandan doğa kirlenmekte ve doğanın dengesi bozulmaktadır. Doğal dengenin bozulmasına neden olan atıklar, doğal sistem tarafından temizlenemediği için insanlığı tehdit edecek çevre sorunlarına dönüşmüştür.

Bu yüzden doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı, atık yönetimi ve eski ürünlerin dönüştürülmesi kaynak ve enerji tasarrufu için oldukça önemlidir. Bunlarla birlikte hızlı yenilenebilir ve çevre dostu ürünler kullanmaya dikkat edilmelidir.



Görsel 5.14

2 Aileniz ile yapacağınız pazar veya market alışverişinde görsellerdeki taşıma araçlarından hangilerini kullanmak istersiniz? Sebeplerini ilgili alana yazınız.

Pazar veya market alışverişinde bez çanta veya file kullanmak isterim. Çünkü bez çanta ve file hem doğaya zarar vermez hem de tekrar kullanılabilir. Plastik poşetler ise çevre kirliliğine sebep olur ve doğada çok uzun sürede yok olur.



Plastik poşet kullanımı azaldı, 4 milyar lira tasarruf sağlandı

"... Marketlerdeki ücretli poşet uygulamasının ardından plastik poşet kullanımı yüzde 65 oranında düştü. Bu sayede hem çevre kirliliği azaldı hem de yurt dışından plastik ham madde alımının azalması ile 4 milyar liraya yakın tasarruf sağlandı. Tüketiciler, bu uygulama ile birlikte alışverişlerinde daha çok bez çanta veya file kullanmaya başladı. Böylece 550 bin ton plastik atığın oluşumu engellendi..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

2 Okuduğunuz haberde olduğu gibi hangi alanlarda plastik tüketimini azaltacak tedbirler alınabilir? Sınıf arkadaşlarınızla düşüncelerinizi tartışınız.

Plastik tüketimini azaltmak için okullarda ve iş yerlerinde plastik su şişeleri yerine cam veya metal şişeler kullanılabilir. Ayrıca marketlerde plastik poşet yerine bez çanta ve file kullanımı teşvik edilmelidir. Restoranlarda tek kullanımlık plastik çatal, kaşık ve tabaklar yerine tekrar kullanılabilir ürünler tercih edilmelidir.



Görsel 5.15



**SIFIR
ATIK**

Görsel 5.16

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı; israfın önlenmesi, doğal kaynaklarımızın daha verimli kullanılması, atık oluşumunun engellenmesi veya en az seviyelere indirilmesi; atığın oluşması durumunda ise kaynağında ayrılarak geri dönüşüme kazandırılması amacıyla önemli çalışmalar yapmaktadır. Bunlardan biri de "Sıfır Atık" projesidir.

Ülkemiz, Sıfır Atık projesi çalışmaları ile dünyaya örnek olmuştur. Ülkemizin iklim değişikliği ile mücadele ve sürdürülebilir kalkınma planları kapsamında Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kuruluna sunduğu "Sıfır Atık" kararı kabul edildi. Böylece Sıfır Atık projesi BM Genel Kurulu kararıyla desteklenmiş oldu. Genel Kurul, bu kararla 30 Mart'ı Uluslararası Sıfır Atık Günü olarak ilan etti.

"Sıfır Atık" etkinliği





Sıfır Atık ile daha temiz ve yaşanabilir bir dünya

"... Gelecek nesillere temiz ve yaşanabilir dünya bırakma amacıyla yedi yıl önce hayata geçirilen Sıfır Atık projesiyle bugüne kadar toplanan 45,5 milyon ton geri kazanılabilir atık ile 96 milyar Türk lirası ekonomik kazanç elde edilmiştir. Sıfır Atık projesi T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca 2017'de başlatılmıştır. Aşamalı olarak mahallî idareler, kamu kurumları, limanlar, havaalanları, otogarlar, tren garları, eğitim kurumları, alışveriş merkezleri, hastaneler, turizm tesisleri ve büyük iş yerleri gibi atık çeşitliliğinin fazla olduğu noktalarda uygulanan projenin Türkiye genelinde yaygınlaştırılması hedeflenmektedir..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

2 Sıfır Atık projesi ile ülkemiz ve dünyada ulaşılmak istenen hedeflere nasıl destek olabilirsiniz? Düşüncelerinizi yazınız ve aşağıdaki tabloyu doldurunuz.

Sıfır Atık projesine destek olmak için geri dönüştürülebilir atıkları doğru şekilde ayırabilir ve geri dönüşüm kutularına atabilirim. Plastik, cam, metal ve kağıt atıklarını ayrı toplamak, bitkisel ve organik atıkları kompost yaparak değerlendirmek çevreye katkı sağlar. Ayrıca gereksiz ambalaj kullanımından kaçınmak ve tekrar kullanılabilir çanta, şişe gibi ürünler tercih etmek doğayı korumaya yardımcı olur.

Türleri

Kâğıt

Ahşap

Plastik

Cam

Kompozit

Metal

Bitkisel

Organik

Elektronik

Pil

Neler Atıktır?

Kullanılmış defter, gazete, karton kutu

Kırık sandalye, tahta parçası

Su şişesi, plastik çatal-bıçak

Kavanoz, kırık cam bardak

Süt ve meyve suyu kutuları

Kola kutusu, konserve kutusu

Meyve kabukları, çay posası

Yumurta kabuğu, yemek artıkları

Bozuk telefon, eski kulaklık

Kullanılmış kalem pil, bozuk saat pili

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı ve TEMA (Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma) Vakfı iş birliğinde uygulanan Sıfır Atık Eğitim Projesi ile doğal varlıkların korunması, doğa dostu tüketim alışkanlıkları, atık yönetimi gibi konularda farkındalık oluşturmak ve sıfır atık yaklaşımını tanıtmak hedeflenmiştir (Görsel 5.17, Görsel 5.18). Bu amaçla hazırlanan, doğal varlıkların doğru kullanılması ve israfın önlenmesi konularını da kapsayan 5D modelini inceleyiniz (Görsel 5.19).



Görsel 5.17



Görsel 5.18

5D Modeli İlkeleri

- Düşün, gerekli değilse tüketme.
- Daha az tüket.
- Değerlendir, yeniden kullan.
- Değiştir, farklı amaçla kullan.
- Dönüştür, doğa kazansın.

2 | 5D modelini evinizde uygulayabileceğiniz örnekler nelerdir? Söyleyiniz.

Düşün: Gereksiz yere ışıkları ve elektronik eşyaları açık bırakmamak.

Daha az tüket: Su ve elektrik tüketimini azaltmak, ihtiyaç kadar alışveriş yapmak.

Değerlendir: Eski kıyafetleri temizlik bezi olarak kullanmak, cam kavanozları saklama kabı olarak değerlendirmek.

Değiştir: Plastik poşet yerine bez çanta kullanmak, tek kullanımlık ürünler yerine tekrar kullanılabilir ürünler tercih etmek.

Dönüştür: Kağıt, cam, plastik ve metal atıkları geri dönüşüm kutularına atmak.

Kaynakların verimli kullanımı için Sıfır Atık Projesi ve 5D modeli temel alınarak grup çalışmaları aşağıdaki gibi düzenlenebilir:

1. Grup – Hikâye:

Bir zamanlar Yeşilköy adında küçük, huzurlu bir köy vardı. Bu köyde yaşayan insanlar doğayı çok severdi. Fakat zamanla köyde su israfı, gereksiz elektrik kullanımı ve plastik atıkların artması gibi sorunlar başladı. Köydeki çocuklardan Elif ve Mehmet, öğretmenlerinin anlattığı 5D modeli sayesinde kaynakları nasıl verimli kullanabileceklerini öğrendiler. Elif, musluğu açık bırakmıyor, dişlerini fırçalarken suyu kapatıyordu. Mehmet ise gereksiz yere yanan ışıkları kapatıyor, plastik yerine bez çanta kullanıyordu. Bir gün öğretmenleri onları topladı ve Sıfır Atık Projesi hakkında bilgi verdi. Çocuklar, köyde geri dönüşüm kutuları yerleştirilmesi için büyüklerine yardım etti.

Zamanla Yeşilköy daha temiz ve sağlıklı bir yer oldu. Doğayı korumanın hem çevreye hem de insanlara fayda sağladığını gören köylüler, bilinçli tüketim alışkanlıklarını benimsedi. Böylece hem doğa hem de köy halkı kazandı.

2. Grup – Şiir:

DOĞAYI KORUYALIM

Kaynağımız tükenir, israf edersek,
Doğa bize küser, biz de kaybedersek,
Suyu boşa akıtma, doğayı sev,
Temiz bir dünya için elinden geleni et.

Elektriği açma boş yere asla,
Gereksiz yanan lambalar yakar fazla,
Bez çantayı al, doğayı koru,
Sıfır atıkla sen de katkı sun.

Yeşil bir gelecek elimizde saklı,
Doğayı koruyalım, yıkmayalım haklı,
Plastik poşetler doğayı kirletir,
Geleceğimiz için geri dönüşüm şarttır.

3. Grup – Haber:

“Sıfır Atık Projesi Sayesinde 4 Milyar Lira Tasarruf Sağlandı”

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından başlatılan Sıfır Atık Projesi kapsamında, plastik poşet kullanımı %65 azalmış ve 4 milyar lira tasarruf sağlanmıştır. Bu sayede hem çevre korunmuş hem de ekonomik fayda sağlanmıştır.

4. Grup – Slogan:

“Düşün, Tüketme, Doğa Kazansın!”
“Sıfır Atık, Temiz Gelecek!”
“Kaynağını Korum, Geleceğini Kurtar!”

5. Grup – Resim:

Bir tarafında çöplerin doğayı kirlettiği, diğer tarafında ise sıfır atık kutularıyla temiz ve yeşil doğanın olduğu bir resim çizilebilir.

Sunum:

Gruplar hazırladıkları ürünleri sınıfta sunarak, kaynakların verimli kullanılmasının doğa ve insanlar için önemini sözlü ya da yazılı olarak anlatmalıdır.

Vatanseverlik Vurgusu:

Kaynakların verimli kullanımı, ülkenin ekonomik kalkınmasına ve doğal güzelliklerinin korunmasına katkı sağlar. Bu da hem doğaya hem de ülkeye karşı sorumluluk bilincini artırır.

Değerlendirme:

Bütüncül dereceli puanlama anahtarı kullanılarak; özgünlük, anlaşılabilirlik, konuya uygunluk ve iş birliği gibi ölçütler üzerinden değerlendirme yapılmalıdır.

Giysilerin kullanım süresi azaldıkça moda sektörünün çevreye zararı artıyor

Moda sektörünün iklim değişikliğini ve ekolojik krizi en çok etkileyen alanlardan biri olduğu belirtiliyor.



Dünyada her yıl **100 MİLYARDAN FAZLA** giysi üretiliyor.



Moda sektörü için her yıl **159 MİLYON AĞAÇ** kesiliyor.



Yıllık **93 MİLYAR M³ SU** kullanılıyor.

Küresel su kullanımının %4'ü



Moda endüstrisinden kaynaklı karbon emisyonunun küresel emisyon içindeki payı **%2-6**



Dünya su kaynaklarındaki mikroplastığın **%35'i** sentetik elyafın yıkanması sonucu oluşuyor.



Görsel 5.21

“Giysilerin kullanım süresinin kısalması” ifadesinden ne anlıyorsunuz?

Giysilerin kullanım süresinin kısalması, insanların kıyafetlerini daha kısa süre giyip, moda uyarak sık sık yenilemesi anlamına gelir. Bu durum daha fazla üretim, kaynak israfı ve çevre kirliliğine yol açar.

Giysilerinizin kullanım süresini nasıl artırabilirsiniz?

Giysilerimi daha dikkatli kullanarak ve bakımlarını yaparak kullanım süresini artırabilirim. Ayrıca moda uymak yerine kaliteli ve zamansız kıyafetler tercih edebilirim.

Giyim sektörünün çevreye zararlarını azaltmak için neler yapılabilir?

Sürdürülebilir malzemelerden üretilmiş giysiler tercih edilmeli ve geri dönüştürülmüş kumaşlar kullanılmalıdır. Ayrıca ikinci el kıyafet alışverişi teşvik edilmeli ve fazla üretim önlenmelidir.

2 Doğal kaynakların israf edilmeden verimli kullanımı konusunda insanları bilinçlendirmek için neler söylediniz? Aşağıya yazınız.

Doğal kaynaklar sınırlıdır ve tükenebilir, bu yüzden dikkatli kullanılmalıdır. Su, enerji ve toprak gibi kaynakların israf edilmesi çevre kirliliğine ve gelecekte kaynak kıtlığına neden olabilir. Kaynakları verimli kullanarak hem doğayı koruyabilir hem de ekonomik tasarruf sağlayabiliriz. Geri dönüşüm ve tekrar kullanım alışkanlıkları edinerek atık miktarını azaltmalıyız. Gelecek nesillere yaşanabilir bir dünya bırakmak için herkesin kaynak tüketiminde bilinçli olması gerekir.

İHTİYAÇLARIM

Sağlıklı beslenmek için gıda
Temiz su içmek
Barınma ve güvenli bir yaşam alanı
Eğitim almak için okul malzemeleri
Sağlık hizmetlerinden yararlanmak

İSTEKLERİM

Yeni kıyafetler almak
Teknolojik cihazlar (tablet, telefon vb.)
Hobiler için malzemeler (oyuncak, spor ekipmanları)
Tatil ve geziler
Fazladan atıştırmalık ve abur cuburlar

Görsel 5.22

İhtiyaç ve isteklerinizi belirlerken neleri dikkate aldınız? Söyleyiniz.

İhtiyaçlar, yaşamımızı sürdürebilmek için zorunlu olan temel gereksinimlerdir. İstekler ise zorunlu olmayan, keyif ve rahatlık sağlayan şeylerdir. İhtiyaçlar olmadan yaşam sürdürmek zorlaşırken, istekler olmadan da sağlıklı bir hayat devam ettirilebilir.

İhtiyaç ve istekleriniz arasındaki farklar nelerdir? Açıklayınız. İhtiyaçlarınızı önceliklerinize göre tekrar sıralayınız.

Temiz su içmek – Sağlıklı yaşam için en önemli ihtiyaçtır.
Sağlıklı beslenmek için gıda – Vücudun ihtiyaç duyduğu enerji ve besinleri karşılar.
Barınma ve güvenli bir yaşam alanı – Güvende olmak ve korunmak için gereklidir.
Sağlık hizmetlerinden yararlanmak – Hastalıklardan korunmak ve tedavi için önemlidir.
Eğitim almak için okul malzemeleri – Bilgi edinmek ve gelişim sağlamak için gereklidir.

Aşağıdaki görselleri inceleyiniz ve temel ihtiyaçlarınız arasında yer alanları “✓” ile işaretleyiniz.



Görsel 5.23



Görsel 5.24



Görsel 5.25



Görsel 5.26



Görsel 5.27



Görsel 5.28

Birinci Grup:

Harçlıkların bir kısmı temel ihtiyaçlar (defter, kalem, su) için ayrılmıştır.
Belirli bir miktar, acil durumlar ve sağlık harcamaları için birikim yapılmıştır.
Kalan harçlıklar ise eğlence ve kişisel istekler için dengeli şekilde ayrılmıştır.
Güçlü Yan: Temel ihtiyaçlar öncelikli tutulmuş, tasarrufa önem verilmiştir.

İkinci Grup:

Harçlıkların %50'si gelecekteki büyük alımlar için biriktirilmiştir.
Kalan %30'u kitap, oyuncak gibi kişisel gelişime katkı sağlayan harcamalara ayrılmıştır.
%20'lik bölüm sosyal etkinlikler ve arkadaşlarla aktiviteler için kullanılmıştır.
Güçlü Yan: Gelecek odaklı ve dengeli bir harcama planı oluşturulmuştur.
Sınıfça Seçilen En İyi Harcama Planının Güçlü Yanları:

Hem temel ihtiyaçlar hem de geleceğe yönelik birikim dengeli düşünülmüştür.
Ani harcamalar için yedek bütçe ayrılmıştır.
Harcamalar bilinçli ve planlı şekilde yapılmıştır.
İyi Hazırlanmış Bir Harcama Planının Bireyin Yaşamında Yol Açabileceği Değişimler:

Finansal güvenlik sağlar ve gelecekte büyük alımlar için hazır olunmasını sağlar.
İsrafi önler, bireyin tasarruf bilinci gelişir.
Ani durumlara karşı hazırlıklı olunmasını sağlar.
Dengeli harcama alışkanlıkları kazandırır.
İhtiyaç ve istekler arasında doğru önceliklendirme yapmayı öğretir.

Dördüncü grup

Üçüncü grup

Harçlıkların %40'ı eğitim için (kitap, kırtasiye malzemeleri) ayrılmıştır. %30'u tasarruf amacıyla biriktirilmiştir. %20'si sosyal aktiviteler ve eğlence için kullanılmıştır. %10'u yardım amacıyla ihtiyaç sahiplerine ayrılmıştır. Güçlü Yan: Eğitim, tasarruf ve sosyal sorumluluk dengeli şekilde düşünülmüştür.

Harçlıkların %50'si acil durum fonu ve tasarruf için ayrılmıştır. %20'si giyim ve kişisel ihtiyaçlar için ayrılmıştır. %20'si kültürel etkinlikler (tiyatro, sinema) için harcanmıştır. %10'u eğlence ve kişisel zevkler için kullanılmıştır. Güçlü Yan: Tasarrufa öncelik verilmiş ve kültürel gelişim desteklenmiştir.

📎 Sınıfça seçilen en iyi harcama planının güçlü yanları nelerdir? Yazınız.

Tasarruf bilinci: Harçlıkların belirli bir kısmı tasarruf ve acil durumlar için ayrılmıştır. Dengeli harcama: Temel ihtiyaçlar, eğitim, sosyal aktiviteler ve kişisel istekler arasında dengeli bir dağılım yapılmıştır. Sosyal sorumluluk: İhtiyaç sahiplerine yardım için bir pay ayrılmıştır. Eğitime önem verilmesi: Harçlıkların bir bölümü kitap ve kırtasiye gibi eğitim materyalleri için kullanılmıştır. Planlı ve bilinçli yaklaşım: Geleceğe yönelik maddi güvenlik sağlanmış, israf önlenmiştir.



Ailenin içinde bulunduğu ekonomik, sosyal ve kültürel durum yaşam düzeyini gösterir. Ulaşmak istediği düzey ise yaşam standardını ifade eder. Her ailenin amacı daha iyi bir yaşam standardına ulaşmaktır. Buna ulaşmak için aile bireyleri, sahip olduğu ekonomik kaynakları verimli kullanmalıdır. Aile bütçesinin bilinçli bir şekilde kullanılması için uygulanabilir ve gerçekçi planlar hazırlanması gerekir.

Aşağıda ve dijital kaynaktan yer alan bütçe örneklerini inceleyiniz. Bütçeyi oluşturan unsurları belirleyip listeleyiniz.

Bütçeyi oluşturan unsurlar:

Gelir Unsurları:

Sabit gelirler (maaş, kira geliri vb.)
Değişken gelirler (prim, ikramiye, ek işler vb.)
Toplam gelirler
Gider Unsurları:

Ailenin istekleri
Ev kirası
Site aidatı ve demirbaş giderleri
Faturalar (Elektrik, su, doğalgaz vb.)
Eğitim ve kırtasiye giderleri
Sağlık giderleri
Isınma giderleri
Yiyecek giderleri
Giyecek giderleri
Ulaşım giderleri
Ailenin ihtiyaçları
Toplam giderler
Bütçe unsurlarında gelir ve gider dengesi sağlanmalı, giderler gelirleri aşmamalıdır.



Görsel 5.30

İhtiyaç, yaşamımızı sağlıklı bir şekilde sürdürebilmek için mutlaka karşılamak zorunda olduğumuz ürün ve hizmetlerdir. Beslenme, giyim ve barınma temel ihtiyaçlarımız arasındadır. Bu tür ihtiyaçlar karşılanmadığı zaman hayatımızı devam ettirmek son derece güçleşir. İhtiyaçlar karşılandıktan belirli bir süre sonra tekrarlanır. Örneğin su ihtiyacı olan bir kişi bu ihtiyacını karşıladıktan belli bir süre sonra yine susayacaktır.

İstek, hayatımızı sürdürmek için ihtiyaç duymadığımız ancak elde ettiğimiz zaman mutlu olduğumuz ürün ve hizmetlerdir. İstekler kişiden kişiye değişir ve sınırsızdır. Örneğin temel beslenme ihtiyaçları karşılanan bir kişinin çikolata yemesi onun bir isteğidir.

İhtiyaçlarımızı ve bazı isteklerimizi karşılamak için harcama yaparız. İhtiyaç ve isteklerimiz, giderlerimiz içinde yer alır. Harcamalarımızı doğru yapmak bizim ve ailemiz için oldukça önemlidir (Görsel 5.30).

2 | Sayfa 85'teki ihtiyaç ve istek bulutlarına yazdıklarınızı sınıf arkadaşlarınızın yazdıkları ile karşılaştırınız. Listenizde ihtiyaçlar mı yoksa istekler mi daha fazla yer alıyor? Söyleyiniz. Cevaplarınızı arkadaşlarınızın cevapları ile karşılaştırınız.



Listemde ihtiyaçlar daha fazla yer almaktadır. Çünkü yaşamımı sürdürebilmek için gerekli olan temel ihtiyaçlar (su, gıda, barınma, sağlık, eğitim) önceliklidir. İstekler ise daha çok kişisel keyif ve eğlenceye yönelik harcamalardır. Sınıf arkadaşlarımla listeleri ile karşılaştırdığımda, onların da ihtiyaçlarının isteklerinden daha fazla olduğunu gördüm. Bu durum, herkesin temel ihtiyaçlarını karşılamaya öncelik verdiğini gösteriyor.

Bir şey satın almadan önce o ürünün veya hizmetin birey için istek mi yoksa ihtiyaç mı olduğunu ayırt etmek amacıyla "10 Saniye" kuralından yararlanılabilir. Alışveriş yaparken aşağıdaki soruları cevaplayarak satın alma kararının istek veya ihtiyaç olduğunu tespit edebiliriz.

10 SANİYE



1

Alışverişte kasaya gidip, ödeme yapmadan önce 10 saniye düşünülmelidir. 10 saniye boyunca sorulan soruların cevapları, alınacak ürünün veya hizmetin ihtiyaç olduğu sonucunu ortaya çıkarıyorsa mal veya hizmet alınabilir.

2

Birey, aldığı ürünle ilgili ilk olarak "Bir istek mi yoksa ihtiyaç mı?" sorusunu sormalıdır. Ürün veya hizmetin alınmaması hâlinde eksikliği hissedilecekse ve bütçe hesaplanırken karşılığı ayrılmışsa bu bir ihtiyaçtır. "Almasam da olur." denilebilen bir ürün veya hizmetse bu bir istektir.

3

"Bu ürün veya hizmeti almak için bütçemde yer var mı?" sorusu sorulmalıdır. Bilinçli bir tüketicinin yıllık, aylık, haftalık hatta günlük bütçesi bulunur. Alınması planlanan bu ürün veya hizmetin bütçede karşılığı yoksa ve alınması hâlinde maddi sıkıntı olacak ise bu ürün veya hizmet alınmamalıdır.

4

"Bu ürün veya hizmeti daha ucuza alabilir miyim?" sorusu sorulmalıdır. Satın alınmak istenen ürün veya hizmet hakkında piyasa araştırması yapılması gerekir. Daha ucuza ve kaliteli alınabilecek ürün veya hizmetler tercih edilmelidir.

5

"Satın alınan ürünün benzeri elimde var mı?" sorusu sorulmalıdır. Daha önceden alınan bir ürünün başka rengi veya gelişmiş modeli alınmak isteniyorsa bütçe gözden geçirilerek tekrar değerlendirilmeli ve mümkünse ürün alınmamalıdır.

Zeynep Hanım'ın şubat ayına ilişkin harcama planı aşağıda verilmiştir.

Zeynep Hanım'ın harcama planını inceleyiniz ve "Planlanan Harcamalar"ın istek mi yoksa ihtiyaç mı olduğunu kendinize göre "✓" ile işaretleyiniz.

Planlanan Harcamalar	İhtiyaç	İstek
Ev kirası	✓	<input type="radio"/>
Apartman aidatı	✓	<input type="radio"/>
Elektrik faturası	✓	<input type="radio"/>
Su faturası	✓	<input type="radio"/>
Doğal gaz faturası	✓	<input type="radio"/>
Telefon ve genel ağ faturası	✓	<input type="radio"/>
Ulaşım gideri	✓	<input type="radio"/>
Sinemaya gitmek	<input type="radio"/>	✓
Yeni bir spor ayakkabı	<input type="radio"/>	✓
Arkadaşlar ile dışarıda yemek	<input type="radio"/>	✓
Konsere gitmek	<input type="radio"/>	✓
Market ve pazar harcaması	✓	<input type="radio"/>
Takı	<input type="radio"/>	✓
Kültür turu	<input type="radio"/>	✓
Gazete/dergi	<input type="radio"/>	✓
Muayene ve ilaç gideri	✓	<input type="radio"/>

Zeynep Hanım, iş yerinde kullanmak için daha rahat bir spor ayakkabı almak istemektedir. Aslında kullandığı bir spor ayakkabısı da vardır. Fakat ayakkabısı yıprandığı için ayağını rahatsız etmektedir. Almak istediği spor ayakkabının sağlam, rahat ve kaliteli olmasını istemektedir. Ancak beğendiği ayakkabı oldukça pahalıdır. Bu nedenle spor ayakkabı almakta kararsızdır.

Zeynep Hanım, karar vermek için kendisine hangi soruları yöneltmelidir? Yazınız.

Mevcut spor ayakkabım iş yerinde kullanmaya uygun mu? Ayakkabım gerçekten kullanılamayacak kadar yıpranmış mı? Sağlam ve rahat bir ayakkabı almak, sağlığı ve konforumu nasıl etkiler? Daha uygun fiyatlı ve kaliteli bir alternatif bulabilir miyim? Bu ayakkabıyı almak bütçemi zorlar mı? Ayakkabı almak için acil bir ihtiyaç mı, yoksa ertelenebilir mi?

İhtiyaç ve istekleri belirledikten sonra satın alma işlemini gerçekleştirmek amacıyla bütçe hesaplanmalıdır.

İstek ve ihtiyaçları karşılamak için ayrılacak paraya bütçede yer verilmelidir (Görsel 5.33). Bu durum, gelir ve giderlerimiz arasındaki dengeye dikkat etmemizi gerektirir. Bu denge bütçe olarak adlandırılır. Kişi, aile veya kurumların gelecekteki belirli bir süre için tasarladığı gelir ve giderlerin tümüne **bütçe** denir.

Bireylerin gerçekçi ve doğru bütçe hazırlayıp bunu uygulayabilmeleri önemli bir beceridir. Bütçe hazırlamak, gelir ve giderlerimiz arasında denge kurma becerimizi geliştirir. Gelirlerin akıllıca ve en çok fayda sağlayacak şekilde değerlendirme becerisine sahip olmasına **finansal okuryazarlık** adı verilir. Bütçe hazırlamak, finansal okuryazarlığının ilk basamağıdır.

Bütçe hazırlamanın kişi, aile ve kurumlar için birçok faydası vardır. Örneğin aile bütçesi hazırlamak, ailenin gelir ve giderlerini denetim altına almasını sağlar. Denetim altına alınmış bir aile bütçesi, aileye huzur ve mutluluk getirir. Bütçe hazırlamak, harcamalarda disiplini sağlayıp parasal durumu düzenlemede aileye yardımcı olur. Bütçe hazırlamak, aile üyelerini beraber karar almaya teşvik eder ve ailenin beklenmedik durumlara karşı hazırlıklı olmasını sağlar. Bütçe sayesinde ailenin o ay ne kadar paraya ihtiyaç duyduğu açık bir şekilde görülür. Bu bilgi sayesinde beklenmedik durumlara karşı ne kadarlık bir tasarrufa gidilmesi gerektiği planlanabilir (Görsel 5.34).

2 Bütçe hazırlamanın başka ne gibi faydaları olabilir? Düşüncelerinizi yazınız.

Bütçe hazırlamak, gereksiz harcamaların önlenmesini ve tasarruf yapılmasını sağlar. Beklenmedik durumlar için maddi güvence oluşturarak finansal istikrar sağlar. Gelir ve giderler arasında denge kurarak aile içinde huzur ve mutluluk getirir.

2 Aile bütçesi hazırlanırken sizin de harcama istekleriniz ve fikirlerinizin alınmasının önemi nedir? Bu konuda ailenize nasıl yardımcı olabilirsiniz?

Aile bütçesi hazırlanırken benim de harcama isteklerim ve fikirlerimin alınması, ihtiyaçların daha adil ve dengeli belirlenmesini sağlar. Bu durum, hem tasarruf bilincimi geliştirir hem de aile içinde ortak karar alma alışkanlığı kazandırır. Aileme, gereksiz harcamalardan kaçınmak ve tasarruf yapılabilecek alanları önermekle yardımcı olabilirim.

Aşağıdaki atasözlerinin ortak teması nedir? Söyleyiniz. Seçtiğiniz bir atasözünü açıklayınız.

Bu atasözlerinin ortak teması tasarruf ve bilinçli harcamadır. Hepsi, kaynakları dikkatli kullanmayı, israf etmemeyi ve geleceğe hazırlıklı olmayı öğütlemektedir.

Seçtiğim atasözü: "Ayağını yorganına göre uzat."

Bu atasözü, kişinin gelirine uygun harcamalar yapması gerektiğini anlatır. Gelirinden fazla harcama yapmak maddi sıkıntılara yol açar, bu yüzden bütçeye göre hareket etmek önemlidir.



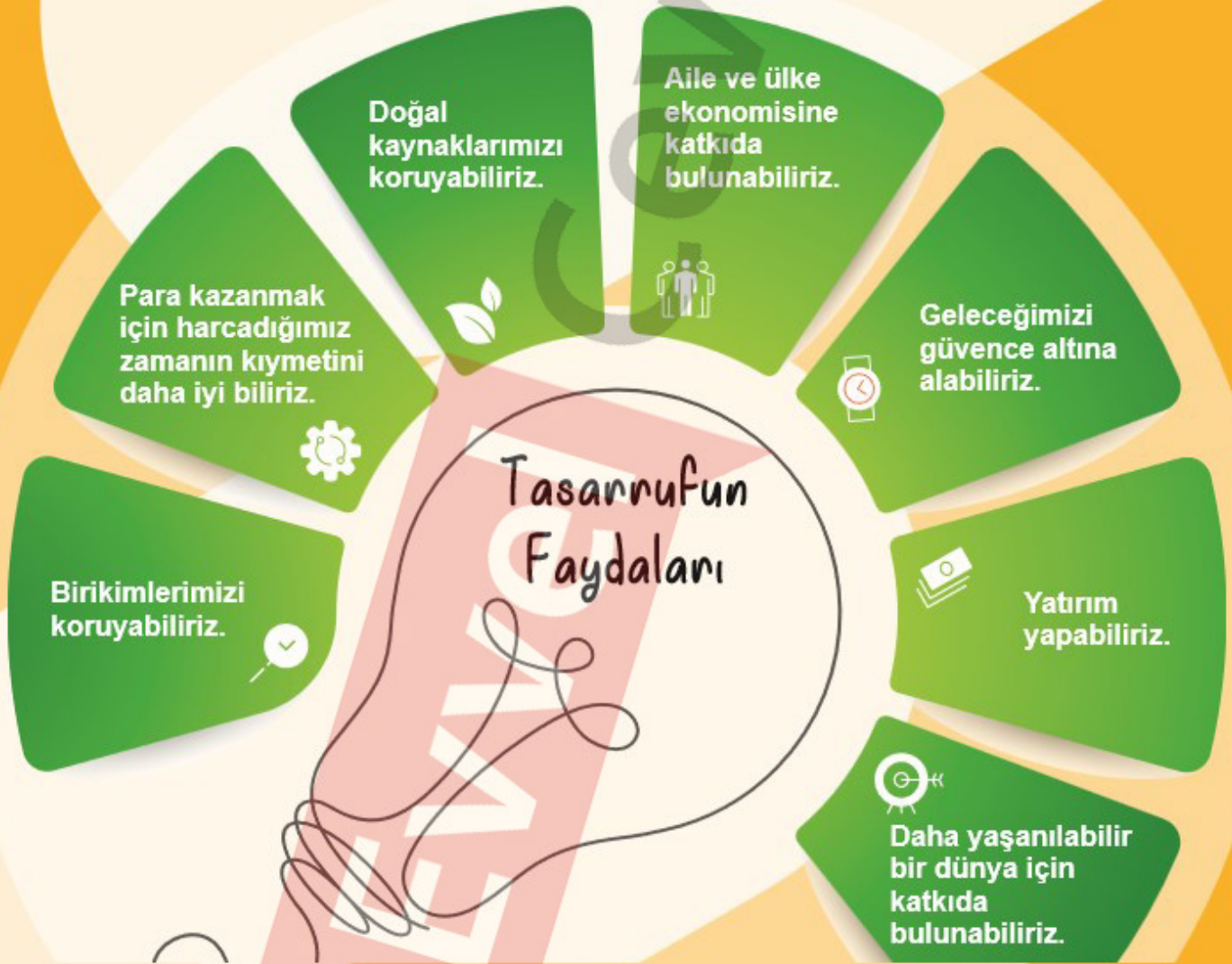
2 Evinizdeki beyaz eşyaların üzerinde gördüğünüz yandaki görselle anlatılmak istenen nedir? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

Evinizdeki beyaz eşyaların üzerinde bulunan enerji etiketi, cihazın enerji tüketim seviyesini ve ne kadar tasarruflu olduğunu gösterir. Daha az enerji tüketen ve A+++ gibi yüksek verimlilik sınıfında olan cihazlar hem elektrik faturalarını düşürür hem de çevreyi korur. Bu etiket, enerji tasarrufunu teşvik etmek ve bilinçli alışverişi sağlamak amacıyla kullanılır.



Görsel 5.35

Günlük hayatta masrafları azaltmak veya para biriktirmek anlamında kullanılan tasarruf kelimesi, ekonomide gelirin harcanmayan kısmı olarak tanımlanır. Tasarruf etmek, sadece para biriktirmek değildir. İhtiyaçlarımızı karşılamak için satın aldığımız ve günlük hayatta kullandığımız ürünlerle de enerji kaynaklarından tasarruf edebiliriz. Tasarruf etmenin birçok faydası vardır. Aşağıdaki diyagramı inceleyiniz ve soruları cevaplayınız.



2 Diyagramda verilen tasarrufun faydalarından hangisini daha önemli görüyorsunuz? Sebebinizi söyleyiniz.

Görsel 5.36

Ben doğal kaynaklarımızı koruyabilmek faydasını daha önemli görüyorum. Çünkü doğal kaynaklar sınırlıdır ve bilinçsiz tüketim, çevre kirliliğine ve kaynakların tükenmesine yol açar. Kaynakları korumak hem çevremizi hem de geleceğimizi güvence altına alır.

2 Aşağıda verilen görseller ile ilgili ne gibi tasarruf önlemleri alınabilir ve bu tasarrufların kazanımları neler olabilir? Yazınız.

Muslukları gereksiz yere açık bırakmamalıyız.
Diş fırçalarken ve elleri yıkarken suyu kapatmalıyız.
Damlama yapan muslukları tamir ettirmeliyiz.

Kazanımlar: Su kaynakları korunur, fatura maliyetleri azalır ve çevreye duyarlı bir yaşam sağlanır.



Görsel 5.37

Kombi sıcaklığı gereksiz yere yüksek ayarlanmamalıdır.
Evde ısı yalıtımı yapılmalı, pencerelerden ısı kaybı önlenmelidir.
Kullanılmayan odaların petekleri kapatılmalıdır.

Kazanımlar: Enerji tüketimi azalır, doğalgaz faturası düşer ve çevreye daha az zarar verilmiş olur.

Görsel 5.38

İhtiyaç kadar kıyafet alınmalıdır.
Kaliteli ve uzun ömürlü giysiler tercih edilmelidir.
Kullanılmayan giysiler bağışlanarak yeniden değerlendirilebilir.

Kazanımlar: Doğal kaynakların korunması, tekstil atıklarının azalması ve aile bütçesinde tasarruf sağlanır.



Görsel 5.39

Tasarruf etmek; kişi, aile ve ülke ekonomisi için önemlidir. Örneğin evimizde gereksiz enerji kullanımının önüne geçmek için aldığımız önlemler, sadece elektrik faturamızın daha düşük gelmesi ile sınırlı kalmaz, aynı zamanda enerji ithalatı (dış alım) için ülke ekonomisinden harcanan tutarın azalmasını da sağlar. Daha da önemlisi karbon salınımını azaltır ve küresel ısınmanın önüne geçerek gelecek nesillere daha yaşanılabilir bir dünya bırakmamıza yardımcı olur.

Erva ve Elif, semt pazarında esnafılık yapan iki arkadaştır. Her hafta aynı semt pazarında çalışarak geçimlerini için para kazanırlar. Kazançları eşit olan bu iki arkadaşın yaşantısına bir göz atalım (Görsel 5.40).



Görsel 5.40

Aşağıda verilen hikâyeleri okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Erva'nın Hikâyesi

Erva, pazarda günde ortalama 5.000 liralık satış yapan bir sebze satıcısıdır. Erva, ev alışverişini yaparken son derece titiz davranmaktadır. Temizlik malzemelerini ve bayatlamayacak gıdaları toptan almaktadır. Ayağını yorganına göre uzatan Erva, az da olsa günlük kazancının bir kısmını mutlaka köşeye koymaktadır. Gelir ve giderini çok iyi takip ettiği için her ay sonunda birikmiş bir miktar parası olmaktadır. Erva, geçen yıldan bu yana işini büyütmeyi başarmıştır. Dünya hâli bu, herkesin başına her şey gelebilir. Erva'nın geçen ay arabası arıza yaptığı için tamir ettirmek zorunda kalmıştır.

Elif'in Hikâyesi

Elif, pazarda günde ortalama 5.000 liralık satış yapan bir meyve satıcısıdır ancak tutumlu olmadığından herhangi bir tasarrufu yoktur. Ev alışverişlerini de hep son dakikada yaptığından çoğu zaman ihtiyaçlarına gereğinden daha yüksek bir fiyat ödemek zorunda kalmaktadır. Dünya hâli bu, herkesin başına her şey gelebilir. Birkaç ay önce Elif'in evini su basmıştır. Tamirat masrafları için gerekli olan 50.000 lirayı arkadaşlarından temin etmeye çalışmıştır. Ancak daha önce Elif'e borç verenler alacaklarını zamanında alamadıkları için bu kez kimse ona borç vermek istememiştir.

Erva neleri doğru yapmıştır?

Gelir ve giderlerini düzenli olarak takip etmiştir. Toptan alışveriş yaparak tasarruf sağlamış ve indirimlerden yararlanmıştır. Her gün kazancının bir kısmını birikim yaparak ayırmıştır. Ayağını yorganına göre uzatarak harcamalarını kontrol altında tutmuştur.

Elif neleri yanlış yapmıştır?

Tutumlu davranmamış ve gelirini tasarruflu kullanmamıştır. Ev alışverişlerini planlamadan yapmış ve yüksek fiyatlara maruz kalmıştır. Birikim yapmadığı için zor zamanlarda hazırlıksız kalmıştır.

Elif'in yaptığı yanlışların sonuçları neler olmuştur?

Evini su basınca tamirat masraflarını karşılayamamıştır. Borç almak zorunda kalmış ancak zamanında ödemediği için kimse ona borç vermek istememiştir. Maddi sıkıntılar yaşamış ve zor durumda kalmıştır.

Hikâyelerde geçen deyimleri bulunuz ve anlamlarını yazınız.

Ayağını yorganına göre uzatmak: Gelirine göre harcama yapmak, aşırı ve gereksiz harcamalardan kaçınmak.

Dünya hâli bu: Hayatta her an beklenmedik olaylar yaşanabileceğini ifade eder.

2 | "Doğru ve uygulanabilir bir bütçe hazırlamak için nelere dikkat etmeliyiz? Neleri yanlış yaparsak hazırladığımız bütçe sonuç vermez?" Soruların cevabı için aşağıdaki kuralları okuyunuz.

Doğru ve Uygulanabilir Bir Bütçe Hazırlamak İçin Dikkat Edilmesi Gerekenler

Aylık gelirlerinizin dökümünü yapın.

(Sabit gelirlerinizi daha çok dikkate alın. Geçici gelirleriniz üzerinden harcama yapmayı planlamayın.)

Aylık giderlerinizin dökümünü yapın.

(Bunun için ihtiyaç ve istekleriniz ile bunların öncelik sırasını dikkate alın.)

Gelir ve gider karşılaştırması yapın.

(Gelirleriniz giderlerinizi karşılamıyorsa bazı harcamalarınızı kısmanız gerekecektir. Bunun için harcama alışkanlıklarınızı gözden geçirin.)

Borçlarınızı hesaba katın.

(Herhangi bir borcunuz varsa bütçenizde mutlaka borçtan kurtulmaya yönelik tasarruf yapın.)

Birikim yapın.

(Bütçenizi hazırlarken beklenmedik ihtiyaçlarınız ve gelecekteki ihtiyaçlarınız için bugünden hazırlık yapın.)

Hazırladığınız bütçe planına uygun hareket edin.

2 | Hazırlayıp uygulamaya koyduğunuz bütçe planına bir süre sonra uymadığınızda ne gibi sorunlar yaşayabilirsiniz? Düşüncelerinizi yazınız.

Hazırlayıp uygulamaya koyduğumuz bütçe planına uymadığımızda maddi dengesizlikler yaşayabiliriz. Gereksiz harcamalar artar ve gelir gider dengesizliği oluşur. Birikim yapamamak, beklenmedik durumlarda zor durumda kalmamıza neden olabilir. Borçlanma artabilir ve mali sıkıntılar yaşanabilir. Bu nedenle bütçeye sadık kalmak, finansal güvenliği sağlamak için önemlidir.

PERFORMANS GÖREVİ**Adı:** Bütçe Planımı Hazırlıyorum**Amacı:** Gelir ve giderleri dengeleyerek bütçe planı hazırlayabilme**Beceri:** Girişimcilik / Kaynakları yönetme**Süre:** 2 ders saati**Yönerge:**

- Belirlediğiniz kaynaklardan elde ettiğiniz gelirleri kullanarak ihtiyaçlarınız doğrultusunda bütçe planı hazırlayınız.
- Bütçe planınızı hazırlamak için aşağıda verilen tablodaki ilgili alanları doldurunuz.
- Bütçe planınızı hazırlarken israftan kaçınınız.
- Bu planı bir hafta süreyle uygulayınız.
- Bütçe planı öncesi ve sonrası harcamalarda meydana gelen değişiklikleri rapor hâline getiriniz.
- Hazırladığınız bütçe planı bütüncül dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilecektir.

Gelirlerim Kaynağım	TL	Giderlerim İhtiyaç ve İsteklerim	TL
Günlük harçlığım	100	Kırtasiye Malzemeleri	50
Bayram harçlığım	150	Kitap	70
Kumbaram	200	Sinema Bileti	50
		Yiyecek Harcaması	80
		Oyuncak	40
		Hediye Alma	30
		Ulaşım	50
Toplam	450	Toplam	370
Tasarruf Miktarı (Gelir – Gider)	Sonuç: Bu bütçe planında gelir ve gider dengesi sağlanmış ve 80 TL tasarruf edilmiştir.		

Öz değerlendirme formu



Aşağıdaki soruları ilgili alanlara cevaplayınız.

Kişisel bütçenizi hazırlarken hangi ihtiyaçlarınıza öncelik verdiniz?
Neden? Yazınız.

Temel ihtiyaçlarıma, yani kırtasiye malzemeleri, yiyecek ve ulaşım gibi zorunlu harcamalara öncelik verdim. Çünkü bu harcamalar günlük yaşamımı sürdürebilmem için gereklidir ve ertelenemez.

Kişisel bütçenizi hazırlarken hangi ihtiyaçlarınızı ertelediniz?
Neden? Yazınız.

Sinema bileti, oyuncak ve hediye alma gibi harcamaları erteledim. Çünkü bu harcamalar zorunlu değil, daha çok keyfi harcamalardır ve tasarruf yapabilmek için öncelikli değildir.

Kişisel bütçe hazırlamanın size ekonomik kazanımlar dışında başka ne gibi kazanımları oldu? Açıklayınız.

Kişisel bütçe hazırlamak, planlı ve disiplinli olmayı öğretti. Ayrıca ihtiyaç ve isteklerimi ayırt etme, sorumluluk bilinci geliştirme ve gelecekte karşılaşılabileceğim durumlara karşı hazırlıklı olma alışkanlığı kazandırdı.

KİŞİSEL BÜTÇE PLANI RAPORU

(Bütçe planı öncesi ve sonrası harcamalarımda oluşan değişiklikler)

**Bütçe Öncesi
Harcamalarım**

Daha fazla istek odaklı harcamalar yaptım. Gereksiz ve planlanmamış harcamalar fazlaydı. Tasarruf yapmadığım için elimde birikim kalmıyordu. Öncelikli ihtiyaçlara yeterince dikkat etmedim.

**Bütçe Sonrası
Harcamalarım**

Temel ihtiyaçlara öncelik verdim (yiyecek, kırtasiye, ulaşım). Gereksiz harcamaları azalttım ve keyfi harcamaları erteledim. Kazancımın bir kısmını tasarruf yaparak biriktirdim. Harcamaları planlı ve dengeli şekilde yaptım.

**Oluşan
Değişiklikler**

Daha bilinçli ve planlı harcama alışkanlığı kazandım. Gereksiz harcamalar azaldı, tasarruf miktarı arttı. Öncelikli ihtiyaçlar karşılandı, keyfi harcamalar kontrol altına alındı. Birikim yapma alışkanlığı kazandım.

Bütüncül dereceli puanlama anahtarı



Aşağıdaki atasözlerinin ne anlama geldiğini açıklayınız. Atasözlerinden bütçe planlamada hangi noktaların önemli olduğuna dair yaptığınız çıkarımları ilgili alana yazınız.

Atasözleri	Anlamı	Bütçe Planlarken Neye Dikkat Edilmeli?
Damlaya damlaya göl olur.	Küçük birikimler zamanla büyük kazançlara dönüşür.	Küçük tasarrufların uzun vadede büyük fayda sağlayabileceği unutulmamalıdır.
Güvenme varlığa, düşersin darlığa.	Maddi durumun iyi olsa bile geleceği düşünerek dikkatli olunmalıdır.	Geliriniz yüksek olsa bile plansız harcamalar sonucu zor duruma düşebilirsiniz.
Gündüzün mum yakan geceleyin bulamaz.	Gelirini dikkatsizce harcayan kişi, zor durumda kalır.	Harcamalarda dikkatli olunmalı, gereksiz harcamalardan kaçınılmalıdır.
Her çok azdan olur.	Büyük servetler küçük birikimlerden oluşur.	Küçük tasarruflar bile uzun vadede büyük birikimler sağlar.
Ayağını yorganına göre uzat.	Gelirine göre harcama yapmak gerekir.	Gelire uygun harcamalar yapılmalı, aşırı ve gereksiz harcamalardan kaçınılmalıdır.
Azı karar çoğu zarar.	Her şeyin azı kararında iyidir, fazlası zarara yol açar.	Gereksiz ve fazla harcamalardan kaçınılmalı, ölçülü davranılmalıdır.
İşten artmaz, dıştan artar.	Tasarruf, kazancı değil harcamaları azaltarak sağlanır.	Kazanç ne kadar yüksek olursa olsun, harcamalar kontrol edilmezse tasarruf yapılamaz.
İki ölç, bir biç.	Bir işi yapmadan önce iyi düşünmek gerekir.	Harcamalar yapılmadan önce ihtiyaç ve istekler dikkatlice değerlendirilmelidir.

Atatürk'ün Türkiye İktisat Kongresi açılış konuşmasında söylemiş olduğu sözleri okuyunuz ve soruyu cevaplayınız.

Kaynak

"...Tam bağımsızlık için şu kural vardır: Millî egemenlik, mali egemenlikle desteklenmelidir. Bizleri bu hedefe götürecek tek kuvvet ekonomidir. Siyasi ve askerî muvaffakiyetler ne kadar büyük olursa olsun, iktisadî (ekonomik) zaferlerle taçlandırılmadıkça payidar olamaz..."

Ergin, 1978, s. 184-185

2 | Kaynakta geçen "ekonomik zaferle taçlandırmak" sözü sizce ne ifade etmektedir? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

"Ekonomik zaferle taçlandırmak" ifadesi, askeri ve siyasi başarıların kalıcı olması için ekonomik gücün de gerekli olduğunu ifade eder. Ekonomik bağımsızlık, millî egemenliği güçlendirir ve tam bağımsızlığı sağlar.

► Görsellerdeki ekonomik faaliyetle ilişkili olan doğal kaynağı ilgili alanlara yazınız.



Toprak



Petrol



Rüzgar



Güneş



Su (Deniz)



Kil ve Toprak



Orman



Hayvanlar



Kömür

Görsel 5.41

Verilen yönergeye göre etkinliği yapınız.

- Öğretmeninizin rehberliğinde çember veya “u” şeklinde oturma düzeni oluşturunuz.

Sınıfta herkesin birbirini görebileceği şekilde çember veya “U” şeklinde oturma düzeni sağlanmalıdır.

- Aileniz ve yakın çevrenizde bulunan kişilerin mesleklerinden örnekler veriniz.

Öğretmen, çiftçi, doktor, mühendis, esnaf, şoför, kuaför.

- Bu mesleklerin hangi ekonomik faaliyetlerle ilişkili olduğunu söyleyiniz.

Ekonomik faaliyetler

Öğretmen: Eğitim hizmetleri

Çiftçi: Tarım

Doktor: Sağlık hizmetleri

Mühendis: Teknik ve sanayi sektörü

Esnaf: Ticaret

Şoför: Ulaşım

Kuaför: Hizmet sektörü

- Tartışmayı öğretmeninizin rehberliğinde, tüm öğrencilerin katılımıyla gerçekleştiriniz.

Ekonomik faaliyetlerin toplumun gelişimi ve refahı için önemi tartışılmalıdır.



Yaşadığınız ildeki ekonomik faaliyetleri aşağıdaki alanlara yazınız.

İstanbul: Ticaret, sanayi, turizm, lojistik, bankacılık, balıkçılık, tarım (çevre ilçelerde).

Balıkçılık

Ticaret

Bankacılık

Sanayi

**Yaşadığımız il
İSTANBUL**

Turizm

Lojistik



İnsanların temel ihtiyaçlarını karşılamak ve daha iyi yaşam şartlarına sahip olmak için gelir sağlamak amacıyla yaptıkları etkinliklere ekonomik faaliyet denir. Günlük hayatta ihtiyaçlarımızı karşılamak için birçok ekonomik faaliyetten yararlanırız. Bazen bu faaliyetlerin farkında bile olmayız. Aşağıda 5. sınıf öğrencisi Beren'in gün içinde farklı zamanlarda bulunduğu ortamlarla ilgili görseller verilmiştir. Görselleri inceleyiniz ve Beren'in gün içinde ne tür ekonomik faaliyetlerden faydalandığını ilgili alanlara yazınız.



Görsel 5.43

Beren, kahvaltıda gıda ürünleri tüketmektedir. Bu ekonomik faaliyet tarım, hayvancılık ve ticaretle ilgilidir çünkü kahvaltıda tüketilen ürünler marketlerden veya pazarlardan temin edilmiştir.

Beren, okul servisini kullanarak okula gitmektedir. Bu ekonomik faaliyet ulaşım hizmetleriyle ilgilidir. Servis şoförlüğü, hem hizmet hem de ulaşım sektörüne örnektir.



Görsel 5.44



Beren, marketten alışveriş yapmaktadır. Bu ekonomik faaliyet ticaret ile ilgilidir. Marketler, ürünlerin tüketicilere ulaştırılmasında önemli bir rol oynar.



Günlük hayatınızda hangi ekonomik faaliyetlerle karşılaşmaktasınız? Örnekler veriniz.

Günlük hayatımda market alışverişi ticaret, ekmek almak üretim, okula gitmek eğitim, hastaneye gitmek sağlık, toplu taşıma kullanmak ulaşım faaliyetine örnektir. Bu faaliyetler ihtiyaçlarımızı karşılar ve ekonomiyi destekler.

İnsanın yaşamını sürdürebilmesi için beslenme, giyinme, barınma gibi ihtiyaçlarının karşılanması gerekir. Bu temel ihtiyaçların yanında insanların daha iyi bir yaşam sürebilmek, mutlu olabilmek ve verimli vakit geçirebilmek için istekleri de vardır. İhtiyaç ve isteklerin karşılanması için ekonomik faaliyetler ortaya çıkmıştır. Bu yüzden ülkemizin gelişimi ve devamlılığı için ekonomik faaliyetlerin çeşitliliği ve sürekliliği önemlidir. Ekonomik faaliyetlerimizden bazıları şunlardır:

Ulaşım, yolcu veya yükün bir yerden başka bir yere aktarılmasıdır. Demir, hava, kara ve deniz yolu vasıtalarıyla yapılan faaliyetleri kapsar (Görsel 5.46). Ulaşım faaliyetlerinin gelişmesi sanayi ve ticaret faaliyetlerini de olumlu etkilemektedir.

Hayvancılık, ürünleri ve güçleri ile insanlara faydalı hayvanların bakımı, beslenmesi, üretimi ve yetiştirilmesini kapsayan ekonomik faaliyettir. Arıcılık, balıkçılık, ipek böcekçiliği, kümes hayvancılığı, büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık bu faaliyetler arasındadır. Dericilik, yün dokuma, et ve süt ürünlerinin üretimi gibi alanlarda ham madde ihtiyacı hayvancılık ile karşılanmaktadır (Görsel 5.47).

Yer altında bulunan madenleri çıkarma ve işleme faaliyetlerine **madencilik** denir (Görsel 5.48). Ülkemiz, maden çeşitliliği bakımından dünyada önde gelen ülkelerdendir. Ülkemizde madencilik faaliyetlerinin yaygın olması otomotiv, mobilyacılık, beyaz eşya üretimi gibi sanayi faaliyetlerini de olumlu etkilemektedir.

İnsanların ekme ve dikme yoluyla toprağı işleyerek ürün elde etmesine **tarım** denir (Görsel 5.49). Meyve, sebze, kuru yemiş gibi ürünler tarımdan elde edilir. Hayvan yemi, unlu mamuller, tekstil, meyve suyu, şeker, yağ üretimi gibi birçok sanayi kolunun ham madde ihtiyacı da tarım faaliyetleri ile karşılanmaktadır.



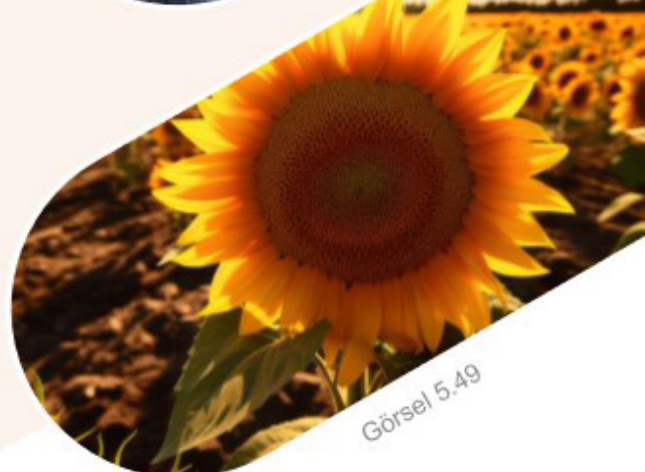
Görsel 5.46



Görsel 5.47



Görsel 5.48



Görsel 5.49



Görsel 5.50

Sanayi; ham maddeye makinelerle biçim vererek, toplu olarak üretim yapılan ekonomik faaliyettir. Ülkemiz, sanayi çeşitliliği bakımından oldukça zengindir. Sanayi faaliyetleri; besin, maden, makine, kimya, çimento, cam, seramik, dokuma, tekstil gibi kollara ayrılır (Görsel 5.50).



Görsel 5.51

Kazanç amacıyla yürütülen alım satım işlerine **ticaret** denir (Görsel 5.51). Ulaşım ve sanayi faaliyetlerinin gelişmesi ticaret alanındaki ekonomik faaliyetlerin artmasını sağlar.



Görsel 5.52

Turizm; dinlenme, eğlenme, görme, tanıma gibi amaçlarla yapılan gezilere denir. Turizm, ülkemizdeki önemli ekonomik faaliyetlerdendir. Ülkemizde doğa, yayla, kültür, termal, sağlık, yaz ve kış turizmi gelişmiştir (Görsel 5.52).

Eğitim, sağlık, haberleşme, bankacılık, güvenlik gibi alanlardaki iş gücü **hizmet** faaliyetini oluşturur (Görsel 5.53). Ülkemizde birçok kişi hizmet faaliyetinde çalışmaktadır.



Görsel 5.53



Görsel 5.54

Ormancılık; kereste, tomruk ve yakacak odun elde etmek; mobilya ve kâğıt sanayisi için ham madde sağlamak amacıyla ormanlardan yararlanma faaliyetleridir (Görsel 5.54).

Ekonomik faaliyetleri beş gruba ayırmak mümkündür. Bu gruplandırma aşağıdaki bilgi grafiğinde verilmiştir.

Birincil Ekonomik Faaliyetler

Doğrudan doğal ortama bağlı olarak sürdürülen, ham madde elde edilmesini sağlayan faaliyetlerdir. Tarım, hayvancılık, ormancılık, madencilik gibi ekonomik faaliyetleri içine alır.



1



İkincil Ekonomik Faaliyetler

Ham maddelerin işlenip kullanılabilir hâle getirildiği faaliyetlerdir. Sanayi, inşaat, enerji üretimi gibi ekonomik faaliyetleri içine alır.

2



Üçüncül Ekonomik Faaliyetler

İnsanların ihtiyaç duyduğu eğitim, sağlık, hukuk, büro hizmetleri, ticaret, ulaşım, finans, turizm, güvenlik gibi hizmetleri kapsar. Hizmetlere yönelik yapılan ekonomik faaliyetler ile ilişkilidir.

3



4

Dördüncül Ekonomik Faaliyetler

Teknolojinin gelişimi ile bilginin toplanması, işlenmesi ve yayılması amacıyla yapılan çalışmalardır. Grafik tasarım, reklam yayıncılığı, çevrim içi hizmetler bu alanla ilişkilidir.

Beşincil Ekonomik Faaliyetler

Karar verme, yönetim ve kontrol etme faaliyetleri bu alanda yer almaktadır. Büyük şirket ve ülke yöneticiliği gibi faaliyetler bu alanla ilişkilidir.

5



Görsel 5.55

Yer şekilleri, iklim, bitki örtüsü, su kaynakları, yer altı ve üstü kaynaklar ekonomiyi etkileyen coğrafi özelliklerdir. Farklı coğrafi özelliklere sahip ülkemizde ekonomik faaliyetler de çeşitlilik göstermektedir.

Ülkemizdeki ekonomik faaliyetlerin dağılımını gösteren haritayı inceleyiniz ve karekod ile verilen etkinliği yapınız.

Karekodu okutup etkinliği dijital ortamda sizler yapabilirsiniz.

Ekonomik faaliyetleri
koruma bilinci



İstanbul gibi ulaşım ağının zenginleştiği illerde ticaret ve sanayi faaliyetlerine bağlı ekonomik faaliyetler de gelişmiştir.



Ankara gibi eğitim, sağlık, haberleşme, bankacılık ve ulaşımın geliştiği illerde hizmete yönelik ekonomik faaliyetler daha fazladır.



Çanakkale gibi tarihî mekânlarla ünlü olan bölgelerde kültürel turizme bağlı ekonomik faaliyetler gelişmiştir.



Muğla gibi yaz mevsiminin uzun sürdüğü ve denize kıyısı olan illerimizde yaz turizmüne bağlı ekonomik faaliyetler gelişmiştir.



Kış aylarının ılıman geçtiği Antalya gibi illerde seracılığa bağlı ekonomik faaliyetler yapılmaktadır.



Ülkemizin göllerinde, akarsularında ve çevresindeki denizlerde balıkçılık faaliyetleri yapılır. Trabzon ilimiz buna güzel bir örnektir.



Rize gibi ormanlık alanların geniş yer kapladığı yerlerde orman ürünlerine yönelik ekonomik faaliyetler yapılır.



Dağ çayırlarının geniş yer kapladığı Kars gibi illerimizde büyükbaş hayvancılığa yönelik ekonomik faaliyetler yapılır.



Kar yağışının bol olduğu ve dağlık bölgelere sahip olan Erzurum gibi illerimizde kış turizmine bağlı ekonomik faaliyetler yaygındır.



Yaylaların geniş yer kapladığı ve çiçeksi bitkilerin çok olduğu Hakkari gibi illerimizde arıcılık faaliyetleri yaygındır.



Madenlerin çıkarılıp işlendiği Batman gibi illerimizde madencilığe bağlı ekonomik faaliyetler yapılır.



Elverişli iklime ve verimli arazilere sahip Adana gibi iller tarım faaliyetleri için uygun yerlerdir.

Görsel 5.56

Yönerge:

- Valilik, kaymakamlık, il tarım ve orman müdürlükleri gibi resmî kurumlara ait genel ağ verilerini inceleyerek yaşadığınız ildeki ekonomik faaliyetleri belirleyiniz.
- Belirlediğiniz ekonomik faaliyetleri sınıf tahtasına yazınız.
- Sınıf tahtasına yazdığınız ekonomik faaliyetleri alanlarına göre gruplandırıp sınıflandırma tablosu oluşturunuz.
- Sınıflandırma tablosundan hareketle yaşadığınız ildeki ekonomik faaliyetleri sınıfta sununuz.
- Ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilir bir şekilde yürütülmesinin yaşadığınız il ve ülkemiz ekonomisi açısından önemini açıklayınız.

Ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilir olması, doğal kaynakların korunmasını sağlar ve gelecek nesillere aktarılmasına yardımcı olur. Ayrıca çevreye zarar vermeden üretim yapılması, ülke ekonomisini güçlendirir ve yaşam kalitesini artırır.

- Ülkemiz için önemli olan ekonomik faaliyetleri bilmemizin, tanımamızın ve bu faaliyetlerin koruma bilincine sahip olmamızın önemini açıklayınız.

Ekonomik faaliyetleri tanımak, kaynakların verimli kullanılmasını sağlar. Koruma bilinci, doğal kaynakların tükenmesini önler ve ekonomik istikrarı destekler.

- Sınıflandırma tablosundaki ekonomik faaliyetlerin korunmasına yönelik fikirlerinizi paylaşınız.

Tarım alanlarının korunması ve kimyasal kullanımının azaltılması. Enerji tasarrufu ve yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelmek. Sanayide çevre dostu üretim tekniklerinin uygulanması. Eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları düzenlemek.

- Sunumlarınız kontrol listesi ile değerlendirilecektir.

Sunumda açıklayıcılık, doğruluk, konunun net aktarımı ve sınıf katılımı gibi kriterler değerlendirilecek

Tarım: Sebze ve meyve üretimi (Silivri, Çatalca)
Balıkçılık: Marmara Denizi'nde balıkçılık
Madencilik: Kireç taşı ve kil çıkarımı

**Birincil
Ekonomik
Faaliyetler**

**İkincil
Ekonomik
Faaliyetler**

Sanayi: Tekstil, gıda işleme, kimya sanayi
İnşaat: Konut ve altyapı çalışmaları

EKONOMİK FAALİYET ALANLARI

Beşincil Ekonomik Faaliyetler

Dördüncül Ekonomik Faaliyetler

Üçüncül Ekonomik Faaliyetler

Ticaret: AVM'ler, Kapalıçarşı
Ulaşım: Havalimanları, deniz taşımacılığı
Sağlık: Hastaneler ve sağlık merkezleri
Eğitim: Okullar, üniversiteler
Turizm: Tarihi yerler, müzeler

Bilgi Teknolojileri: Yazılım firmaları
Ar-Ge Çalışmaları: Teknokentler
Medya ve İletişim: Haber ajansları, televizyon kanalları

Üst Düzey Yönetim: Büyük şirketlerin genel merkezleri
Kamu Yönetimi: Valilik, belediyeler

Aşağıdaki tabloyu örnekten yola çıkarak tamamlayınız.

Çalışanlar	Birincil Ekonomi	İkincil Ekonomi	Üçüncül Ekonomi	Dördüncül Ekonomi	Beşincil Ekonomi
Hayvancılık yapan Hasan Bey	✓				
Doktor Ethem Bey			✓		
Belediye Başkanı Hilal Hanım					✓
Öğretmenlik yapan Kübra Hanım			✓		
Şeker fabrikasında çalışan Cemil Bey		✓			
AR-GE çalışması yapan Ali Bey				✓	
Turist Rehberi Aynur Hanım			✓		
Pamuk yetiştiren Ahmet Bey	✓				
Araştırma biriminde çalışan Selime Hanım				✓	

Aşağıda Mehmet'in yaşadığı ildeki bazı yerlerin görselleri verilmiştir. Mehmet, görseldeki yerlerde yapılabilecek ekonomik faaliyetlere yönelik proje tasarlayacaktır. Projede yer alabilecek ekonomik faaliyetleri ilgili alanlara yazınız.

**Hayvancılık, arıcılık, bal üretimi,
yayla turizmi, doğa yürüyüşleri.**



**Hayvancılık, arıcılık, bal üretimi,
yayla turizmi, doğa yürüyüşleri.**



**Hayvancılık, arıcılık, bal üretimi,
yayla turizmi, doğa yürüyüşleri.**



**Hayvancılık, arıcılık, bal üretimi,
yayla turizmi, doğa yürüyüşleri.**



5. ÖĞRENME ALANI - DEĞERLER

Aşağıdaki tabloda değerler numaralandırılarak verilmiştir. Verilen soruları tablodaki değer numaralarını kullanarak ilgili alana cevaplayınız (Bir numarayı birden fazla cevap alanında kullanabilirsiniz.).

1 Tasarruf	2 Duyarlılık	3 Sorumluluk
4 Vatanseverlik	5 Yardımseverlik	6 Saygı
7 Dayanışma	8 İyiliksever	9 Adalet

- "Dünya nüfusunun artması ve ihtiyaçların çoğalıp çeşitlenmesi ile doğal kaynaklara duyulan gereksinim de artmaktadır. Doğal kaynakların hızlı ve bilinçsiz tüketimi ile doğal dengenin bozulması, iklim değişikliği, kuraklık, bitki ve hayvan türlerinin yok olması gibi sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bu durum kaynakların israf edilmeden, dikkatli ve verimli kullanımının önemini gündeme getirmektedir."

Yukarıdaki metinde hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

Tasarruf, Duyarlılık, Sorumluluk.

- "Suyu korumak, vatani korumak gibidir."

Yukarıdaki metinde hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

Vatanseverlik, Tasarruf, Sorumluluk.

- "Dünya Su Günü, Birleşmiş Milletlerin aldığı bir karar ile 1993'ten bu yana her yıl 22 Mart'ta kutlanmaktadır. 22 Mart Dünya Su Günü'nün amacı, kısıtlı tatlı su kaynaklarının verimli kullanılması konusunda bireysel ve toplumsal bilinci yükseltmektir. Bu noktada sürdürülebilir çözümlerin önemini vurgulanması için 22 Mart'ta birçok etkinlik düzenlenir."

Yukarıdaki metinde hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

Tasarruf, Duyarlılık, Sorumluluk, Saygı.

HAYATIMIZDAKİ EKONOMİ

BÜTÇEMİ PLANLIYORUM

Temel ihtiyaçlarımızdır.

Beslenme

Barınma

Sağlık

İsteklerimize örnektir.

Tatil

Oyuncak

Sinema Bileti

KAYNAKLARIMIZIN VERİMLİ KULLANIMI

Yenilenebilir doğal kaynaklardır.

Güneş

Rüzgar

Su

Yenilenemeyen doğal kaynaklardır.

Petrol

Kömür

Doğal gaz

İLİMİZDEKİ EKONOMİK FAALİYETLER

Birincil Ekonomik Faaliyetlerdir.

Tarım

Hayvancılık

Balıkçılık

Üçüncül Ekonomik Faaliyetlerdir.

Eğitim

Sağlık

Ticaret

İkincil Ekonomik Faaliyetlerdir.

Sanayi

İnşaat

Gıda işleme

Dördüncül Ekonomik Faaliyetlerdir.

AR-GE çalışmaları

Yazılım geliştirme

Bilimsel araştırmalar

Beşincil Ekonomik Faaliyetlerdir.

Üst düzey yöneticilik

Kamu yönetimi

Stratejik planlama

1. Doğal kaynakların verimli kullanılması ve israfın önlenmesi amacıyla "5D" modeli geliştirilmiştir. Aşağıda verilen maddeleri 5D modeli aşamaları ile eşleştiriniz.

a	Kâğıt, plastik, cam gibi ürünleri geri dönüşüme kazandırmak	e	Düşün, gerekli değilse tüketme.
b	Evde veya okulda su tüketimini azaltmak için çeşitli önlemler almak	b	Daha az tüket.
c	Kullanmayan eşyaları ihtiyacı olanlarla paylaşmak	c	Değerlendir, yeniden kullan.
d	Konserve kutularını saksı olarak kullanmak	d	Değiştir, farklı amaçla kullan.
e	Bir ürünü satın almadan önce istek mi, ihtiyaç mı diye sormak	a	Dönüştür, doğa kazansın.

Aşağıda verilen metni okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Yaşadığım il farklı coğrafi özelliklere sahiptir. İlimizin etrafını çeviren dağlarımızda çayır alanlar geniş yer kaplamaktadır. Güneşli gün sayımızın çok olması, halkın seracılık faaliyetleri yapmasına olanak sağlamıştır. Mavi bayraklı plaja sahip olduğumuz için çevre illerden insanlar sahilimizi tercih ederler. İl merkezinde yer alan şeker fabrikasından gelen koku, bazı günlerde çok rahatsızlık vermektedir. Büyükşehir belediye başkanımız, hem şeker fabrikasının hem de organize sanayinin şehir merkezi dışında bir yere taşınacağı yönünde basın açıklaması yapmıştır.

2. Aşağıdaki ekonomik faaliyetlerden hangisi bahsedilen ilde yapılmamaktadır?

- A) Tarım
- B) Turizm
- ☒ C) Madencilik
- D) Büyükbaş hayvancılık

3. Bu ilde hangi ekonomik alanla ilgili ekonomik faaliyetten bahsedilmemiştir?

- A) Birincil ekonomik faaliyet
- B) İkincil ekonomik faaliyet
- C) Üçüncül ekonomik faaliyet
- ☒ D) Dördüncül ekonomik faaliyet

4. Aşağıda arıcılık ve arı ürünleriyle ilgili ekonomik faaliyetlerdeki örnekler verilmiştir. Örneklerde verilen ekonomik faaliyetlerdeki bilgileri dikkate alıp hangi ekonomik faaliyet alanı ile ilişkili olduğunu ilgili alanlara yazınız.



a.

Merhaba, ben Derya. Ordu'da yaşıyorum. Geçimimi arıcılık faaliyetleri ile sağlıyorum. İlimiz, çiçekli bitki türü bakımından zengindir. Bu zenginlik, ilimizdeki arıcılık faaliyetlerini olumlu etkilemiş ve ilimizin ülkemizde en fazla arıcılık yapılan iller arasında yer almasına katkı sağlamıştır. Bal, polen, propolis, arı sütü üreterek ülke ekonomisine katkı sağlıyorum.

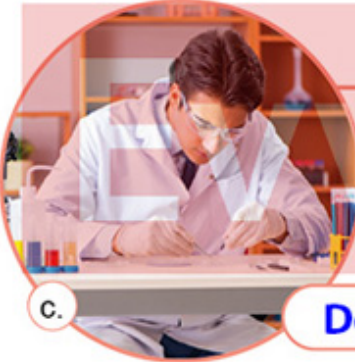
Birincil ekonomik faaliyet



b.

Merhaba, ben Sinem. İzmir'de yaşıyorum. Türkiye'nin değişik bölgelerinde arıcılık faaliyeti yürüten kişilerle iletişime geçiyorum. Farklı bölgelere ait en kaliteli arı ürünlerini alıp dükkânımda müşterilerime sunuyorum. Aldığım ürünleri kontrol ediyorum.

Üçüncül ekonomik faaliyet



c.

Merhaba, ben Abdullah. Eskişehir İl Tarım ve Orman Müdürlüğünde kimyager olarak çalışmaktayım. Arı ürünlerinden olan propolisin sağlık alanında kullanımına yönelik AR-GE çalışmaları yapıyorum.

Dördüncül ekonomik faaliyet



ç.

Merhaba, ben Hatice. Kocaeli'de, çikolata fabrikasında çalışıyorum. Yeni ürünümüz olan ballı çikolataya hem yurt içi hem de yurt dışından çok talep oldu. Diğer ürünlerimizde de şeker yerine bal kullanımına geçmeyi planlıyoruz.

İkincil ekonomik faaliyet








d.

Merhaba, ben Nuri. Kırklareli Arı Yetiştiricileri Birliğinde başkanlık yapıyorum. Yaşadığım ilde arıcılık faaliyetlerini destekliyor ve bu faaliyetleri geliştirmeye yönelik etkinlikler düzenliyorum.

Beşincil ekonomik faaliyet

5. Aşağıdaki tabloda lise öğrencisi Begüm'ün anne ve babası ile tatil için gidecekleri Rize'de yapabilecekleri faaliyetler, faaliyetlerin ücret bilgisi ve mutluluk puanlarına yer verilmiştir.

Rize'de Yapılabilecek Faaliyetler			Mutluluk Puanı
Ulaşım	Otobüs (Kişi başı 500 TL)		5
Ulaşım	Uçak (Kişi başı 750 TL)		10
Yemek	Ortalama yemek ücreti bir öğün için (Kişi başı 350 TL)		18
Konaklama ve Yeme İçme	1. Seçenek Yıldız Otel (5 yıldızlı otel) 1 gecelik süit oda ücreti (Kişi başı kahvaltı dâhil 1.250 TL) Not: 0-10 yaş ücretsizdir.		12
	2. Seçenek Kütük Orman Evleri (butik otel) 1 gecelik aile odası 3 kişilik ücreti: 2.000 TL (kahvaltı dâhil)		12
Sosyal Kültürel Aktiviteler	1. Seçenek  Ayder Yaylası gezisi Tur ücreti (Kişi başı 750 TL) Not: Ücretsiz dondurma ikramı		8
	2. Seçenek  Canlı müzik gecesi Bilet ücreti (Kişi başı 800 TL) Not: Ücretsiz organik çay veya limonata servisi		8
	3. Seçenek  Zilkale gezisi Tur ücreti (Kişi başı 200 TL) Not: 0-6 yaş ücretsizdir.		12
	4. Seçenek  Çeçeva Saklı Bahçe gezisi Ulaşım (Kişi başı 250 TL) Giriş ücreti (Kişi başı 100 TL) Not: 0-12 yaş ücretsizdir. Not: Ücretsiz çay servisi		10
	5. Seçenek  Huser Yaylası gezisi Ulaşım (Kişi başı 500 TL) Not: Ücretsiz organik çay veya limonata servisi		15

Gelir - Gider	Gider Miktarı (TL)	Gelir Miktarı (TL)
Kira	15.000	
Site aidatı	1.250	
Faturalar (Elektrik, su vb.)	2380	
Ulaşım giderleri	2.100	
Gıda ihtiyacı	20.000	
Eğitim gideri	8.700	
Kılık kıyafet	8.000	
Kişisel bakım	4.000	
Diğer giderler	10.000	
Annemin aylık maaşı		39.750
Babamın aylık maaşı		43.000
Annemin ek geliri		1.000
Babamın ek geliri		9.800

Begüm ve ailesinin aylık bütçeleri ile en yüksek mutluluk puanına ulaşacakları bir tatil planı hazırlayıp aşağıdaki tabloya yazınız.

1.
Gün

Ulaşım: Uçak

Konaklama ve Yeme İçme: Kütük Orman Evleri + öğle ve akşam yemeği

Sosyal ve Kültürel Aktiviteler: Ayder Yaylası gezisi

2.
Gün

Konaklama ve Yeme İçme: Kütük Orman Evleri + öğle ve akşam yemeği

Sosyal ve Kültürel Aktiviteler: Zilkale gezisi, Huser Yaylası gezisi

3.
Gün

Konaklama ve Yeme İçme: Kütük Orman Evleri + öğle ve akşam yemeği

Sosyal ve Kültürel Aktiviteler: Çeçeva Saklı Bahçe gezisi

Ulaşım: Uçak

4.
Gün

Sabah 10.00'da eve dönüş: **Ulaşım: Uçak**

Daha fazla örnek soru



Kavram oyunu



İnsanlar tekerleğin icadından önce çok ağır yükleri bile kas gücüyle taşımak zorunda kalmışlardır. Tekerleğin icadından sonra insanlar el arabası, at arabası ve kağnılar yapmışlardır. Bu durum, ulaşım ve taşımacılık faaliyetlerinin daha kolay yapılmasını sağlamıştır.



Görsel 6.1



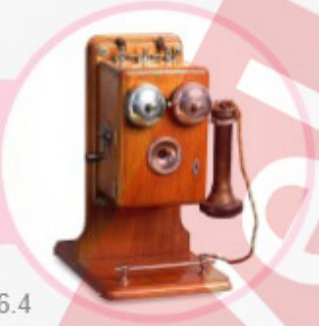
Görsel 6.2

Sabanın icadından önce çiftçiler, toprağın yüzeyini odun parçaları kullanarak ekilebilir hâle getiriyorlardı. Sabanın icadıyla tarımda hayvan gücü daha fazla kullanılmış ve tarımsal üretim artmıştır.



Görsel 6.3

Modern matbaanın icadından önce tahtadan yapılmış harf kalıpları kullanılmıştır. Modern matbaa icat edildikten sonra kitap sayısında önemli bir artış yaşanmıştır.



Görsel 6.4

Telefon icat edilmeden önce insanlar birbirleriyle haberleşmek için davul, duman, ateş ve ayna kullanmışlardır. İnsanlar, telefon icat edildikten sonra uzak mesafedekilerle daha kolay iletişim kurabilmişlerdir.

Yukarıdaki sohbette değinilen araç ve gereçler günümüzdeki hangi teknolojik ürünlerin ortaya çıkmasında etkili olmuştur? Açıklayınız.

Tekerlek, günümüzdeki otomobillerin, bisikletlerin ve trenlerin gelişmesine katkı sağlamıştır. Saban, modern tarım makinelerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Modern matbaa, günümüzdeki yazıcılar ve dijital baskı makinelerinin temelini oluşturmuştur. Telefon ise cep telefonları ve internet tabanlı iletişim araçlarının gelişmesini etkilemiştir.

Bu teknolojik ürünleri hiçbir şekilde kullanmadığınızı düşünün. Böyle bir hayat nasıl olurdu? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Bu teknolojik ürünler olmasaydı, ulaşım zor ve uzun sürebilirdi, tarımda verimlilik çok düşük olurdu. İletişim zorlaşır, haberleşme uzun zaman alır ve bilgiye ulaşmak daha güç olurdu.



Soru: Sahip olduğunuz teknolojik araçlar nelerdir?

Cevap:

- 1- Telefon
- 2- Bilgisayar
- 3- Televizyon

Soru: Sahip olduğunuz teknolojik araçların kullanım alanları nelerdir?

Cevap:

- 1- Telefon: İletişim kurma ve oyun oynama
- 2- Bilgisayar: Ödev yapma ve araştırma
- 3- Televizyon: Haber izleme ve eğlence

Soru: Sahip olduğunuz teknolojik araçları hangi sıklıkla kullanıyorsunuz?

Cevap:

- 1- Telefon: Her gün
- 2- Bilgisayar: Haftada birkaç kez
- 3- Televizyon: Günde birkaç saat

Soru: Sahip olduğunuz teknolojik araçları hangi amaçlarla kullanıyorsunuz?

Cevap:

- 1- Telefon: Arkadaşlarla iletişim ve oyun oynama
- 2- Bilgisayar: Ders çalışma ve oyun oynama
- 3- Televizyon: Film izleme ve haber alma

Soru: Sahip olduğunuz teknolojik araçların kullanımı sırasında hangi problemlerle karşılaşıyorsunuz?

Cevap:

- 1- Telefon: Şarjın hızlı bitmesi
- 2- Bilgisayar: İnternetin yavaş olması
- 3- Televizyon: Kanal sinyal sorunları



Görsel 6.6

Teknoloji, insan hayatını kolaylaştırmak için icat edilip geliştirilen alet, araç ve gereçleri kapsamaktadır. Kültür, ekonomi, eğitim, sağlık, iletişim, ulaşım alanlarında yaşanan teknolojik gelişmeler toplumsal hayatımızı etkilemektedir. Aşağıda bu etkilere yönelik yazılı, görsel ve dijital kaynaklar verilmiştir.

Kültürel zenginliklerimizi korumak, tanıtmak ve gelecek nesillere aktarmak amacıyla dijital teknoloji ürünlerinden de faydalanılmaktadır. Kültürel varlıkların yazılı, işitsel ve görsel sunumlarının yapılması, bunların sanal ve gerçek ortamlarda insanlara ulaştırılmasında birçok teknolojiyi kullanırız. Aşağıda bu durumlara bazı örnekler verilmiştir.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı "Türkiye Kültür Portalı" ile ülkemizin tarihî, kültürel ve turistik değerlerini dijital ortamda kullanıcılarına sunmaktadır (Görsel 6.6).

Türkiye Kültür Portalı



2 | "Türkiye Kültür Portalı" veya "Sanal Müze" uygulamalarından faydalanarak yaşadığınız ilde hangi tarihî, kültürel varlıklar bulunmaktadır? Söyleyiniz.

Istanbul'da birçok tarihî ve kültürel varlık bulunmaktadır. İşte bazı önemli yerler:

Ayasofya

İlk olarak 537 yılında inşa edilen Ayasofya, Bizans İmparatoru I. Justinianus tarafından yaptırılmıştır. İstanbul'un en önemli simgelerinden biridir.

Topkapı Sarayı

Osmanlı İmparatorluğu'nun yönetim merkezi olan saraydır. 15. yüzyılda Fatih Sultan Mehmet tarafından inşa edilmiştir.

Sultanahmet Camii (Mavi Camii)

İçindeki İznik çinileri nedeniyle Blue Mosque adıyla anılmaktadır. 16. yüzyılda Mimar Sinan tarafından inşa edilmiştir.

Galata Kulesi

Istanbul Boğazı'nın kıyısında yer alan tarihi kuledir. İlk olarak 1348 yılında Cenevizliler tarafından inşa edilmiştir.

Yerebatan Sarnıcı

Bizans İmparatorluğu döneminde kullanılan yer altı su deposudur. 6. yüzyılda inşa edilmiştir. Bu yapılar, İstanbul'un zengin tarihî ve kültürel mirasını yansıtmaktadır.

Aşağıdaki görselleri inceleyiniz ve soruları cevaplayınız.



Drone teknolojisi, görsel 6.8'de olduğu gibi birçok alanda kullanılmaktadır. Bu alanla ilgili bildiğiniz örnekleri yazınız.

Tarımda ilaçlama ve tohum ekimi
Yangın söndürme çalışmaları
Hava fotoğrafçılığı ve video çekimi
Arama kurtarma operasyonları
Güvenlik ve gözetim hizmetleri

2 | Görsel 6.9'da teknolojik gelişmelerin toplum hayatına olan hangi etkisi anlatılmaktadır? Yazınız.

Bu görsel, internet üzerinden yapılan online alışverişi göstermektedir. Teknolojik gelişmeler, insanların evden çıkmadan alışveriş yapabilmesini ve dijital ödeme yöntemlerini kullanarak işlemlerini hızlı ve güvenli şekilde tamamlamalarını sağlamaktadır.

2 | Ekonomik faaliyetlere katkıda bulunacak teknolojik bir araç tasarladığınızı düşününüz. Düşündüğünüz teknolojik aracın tasarımını aşağıdaki alana çizerek tanıtımını yapınız.

Bir "Akıllı Tarım Asistanı" tasarlanabilir. Bu cihaz, tarladaki bitkilerin sağlık durumunu analiz eder ve toprak verimliliğini ölçer. Ayrıca tarım ilaçlarını ve suyu otomatik olarak dengeli şekilde püskürterek çiftçilere zaman kazandırır.



Görsel 6.10

eba
Eğitim, daima...

Görsel 6.11

İnsanlar, genel ağ teknolojisinin sağladığı kolaylıklar sayesinde mesafe, mekân ve zaman sınırı olmaksızın istedikleri eğitimlere kolayca katılabilmektedir. Öğrenciler ve araştırmacılar, genel ağ ile dünyanın her yerinden birçok kütüphanenin dijital arşivine, sanal ansiklopedilerine erişim sağlayabilmektedir (Görsel 6.10). Bu erişim kolaylığı, farklı ülkelerden insanlarla etkileşim hâlinde birçok yabancı dil öğrenmek için geniş bir imkan sunmaktadır.



EBA dijital dünyada üst sıralarda yer aldı

"... Türkiye'de koronavirüs tedbirleri kapsamında eğitime ara verilmesinin ardından uzaktan eğitim sürecinde Eğitim Bilişim Ağı (EBA) 18 milyon öğrenci için 7 gün 24 saat kullanılabilir altyapıya kavuştu. Uzaktan eğitimde aktif kullanılan EBA, 16 milyar 348 milyon 941 bin tıklanma ile Türkiye'de ve dünyada en çok ziyaret edilen siteler arasında üst sıralarda yer aldı..."

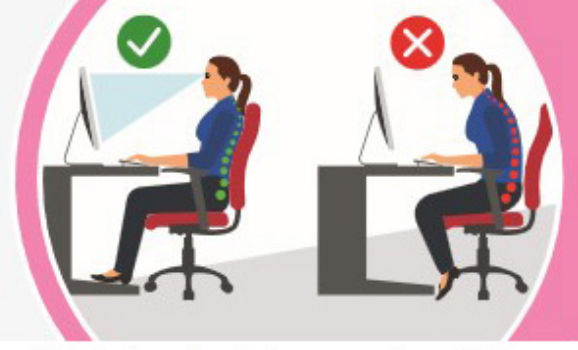
(Genel ağdan alınmıştır.)

Aşağıdaki tabloda EBA'da kullanıcılara sunulan bazı hizmetler verilmiştir. Tabloyu inceleyiniz ve ilgili hizmetleri kullanıp kullanmama durumunuzu "✓" ile işaretleyiniz.

EBA'da Kullanıcıların Hizmetine Sunulan Bazı İçerikler

	Kullandım	Kullanmadım
Dersler (Tüm derslere ait dokümanlar)	<input checked="" type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Sınavlar (Merkezî sınav örnekleri, yazılı ve çalışma soruları, beceri temelli testler vb.)	<input checked="" type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Kitaplar (Ders kitapları, etkileşimli kitaplar ve yardımcı kaynaklar)	<input checked="" type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Kütüphane (Eğlence, oyun, bilim, teknoloji, sağlık, spor, kültür, sanat vb.)	<input checked="" type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

bireylerin yalnızlaşmasına yol açabilen bu teknolojik aletler, aşırı ve kontrolsüz kullanım sonucu öğrenme ve dikkat toplamayı güçleştirerek zihinsel performansı olumsuz etkileyebilmektedir. Sağlık açısından ise duruş, işitme ve görme bozuklukları yaşanmasına yol açabilmektedir (Görsel 6.12).



2 | Teknolojik eğitim araçlarını kullanırken nelere dikkat etmeliyiz? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

Teknolojik eğitim araçlarını kullanırken güvenli sitelerden bilgi almalı, doğru ve güvenilir kaynakları tercih etmeliyiz. Ayrıca cihazları aşırı kullanmaktan kaçınmalı, göz sağlığımızı korumak için düzenli molalar vermeliyiz.

Eğitim amacıyla kullanılan teknolojik araçlar sosyal hayatınızı nasıl etkiliyor? Örnekler veriniz.

Eğitim amaçlı teknolojik araçlar, bilgiye daha hızlı ulaşmamı sağlıyor ve ders çalışmayı kolaylaştırıyor. Ayrıca uzaktan eğitim platformları sayesinde öğretmenler ve arkadaşlarla iletişim kurmamıza yardımcı oluyor.

Sağlık ve iletişim alanında teknolojik ürünlerin kullanımının toplumsal hayata etkileri ile ilgili verilen kaynak metinleri okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Kaynak 2

Ateşölçer, ultrason, tomografi, MR (emar) cihazı, röntgen cihazı, stetoskop, diyaliz makinesi, gözlük ve işitme cihazı gibi teknolojik aletler sayesinde hastalıklar daha hızlı teşhis ve tedavi edilebilmektedir.

"e-nabız" mobil uygulaması; tüm sağlık bilgilerinizi yönetebildiğiniz, tıbbi özgeçmişinize tek bir yerden ulaşabildiğiniz bir kişisel sağlık kaydı sistemidir.

Günümüzde genel ağdan hastalıklar ve tedavi yöntemleri hakkında bilgilere ulaşılabilir. Ancak genel ağdaki her bilginin doğru olmadığı dikkate alınarak mutlaka doktora danışılmalıdır. Ayrıca röntgen, ultrason gibi cihazların yaydığı zararlı ışınlar, hem hastalara hem de bu cihazları kullanan sağlık çalışanlarına zarar verdiği için dikkatli bir kullanım gerektirmektedir.

sanayi.gov.tr



Görsel 6.13

2 | "e-nabız" uygulamasının sağladığı kolaylıklar nelerdir? Örnekler veriniz.

"e-nabız" uygulaması, kişisel sağlık bilgilerine kolayca erişim sağlar ve hastaların tıbbi geçmişini tek bir yerden görüntülemeye olanak tanır. Ayrıca laboratuvar sonuçlarına, reçetelere ve doktor randevularına erişim imkanı sunarak sağlık takibini kolaylaştırır.



Görsel 6.14



Bilgisayar, tablet, akıllı telefon, televizyon, telsiz, radyo gibi teknolojik araçlar iletişim amacıyla kullanılmaktadır. İnsanlar, iletişim teknolojileri sayesinde uzakta yaşayanlarla genel ağ üzerinden iletişim kurabilmektedir. Ancak genel ağdaki iletişimin artması, geleneklerimizde önemli değişikliklere neden olmuştur. Örneğin geçmişte el yazısı ile özenle hazırlanıp gönderilen mektubun ve kartpostalların yerini cep telefonlarından atılan kısa mesajlar (ileti) almıştır (Görsel 6.14). İletişim teknolojilerinin gereğinden fazla kullanımı, kişinin arkadaşlarıyla ve ailesiyle daha az vakit geçirmesine neden olabilmektedir. Bu kontrolsüz kullanım, birtakım sağlık sorunlarının yaşanmasına da sebep olabilmektedir.

Alaca, E. & Yılmaz, B. (2016). s.507-523



İletişim teknolojilerindeki gelişmelerin toplum hayatına olan etkileri nelerdir? Tartışınız.

İletişim teknolojilerindeki gelişmeler, insanların uzakta yaşayan sevdikleriyle daha hızlı ve kolay iletişim kurmasını sağlamıştır. Ancak bu durum, yüz yüze iletişimin azalmasına ve insanlar arasında duygusal bağların zayıflamasına neden olabilmektedir.



Görsel 6.15

Hava araçları, hızlı trenler, gemiler, elektrikli araçlar, navigasyon sistemleri, trafik kameraları, akıllı trafik ışıkları, emniyet kemeri ve hava yastığı sistemleri sıklıkla kullandığımız ulaşım teknolojilerindendir (Görsel 6.15).

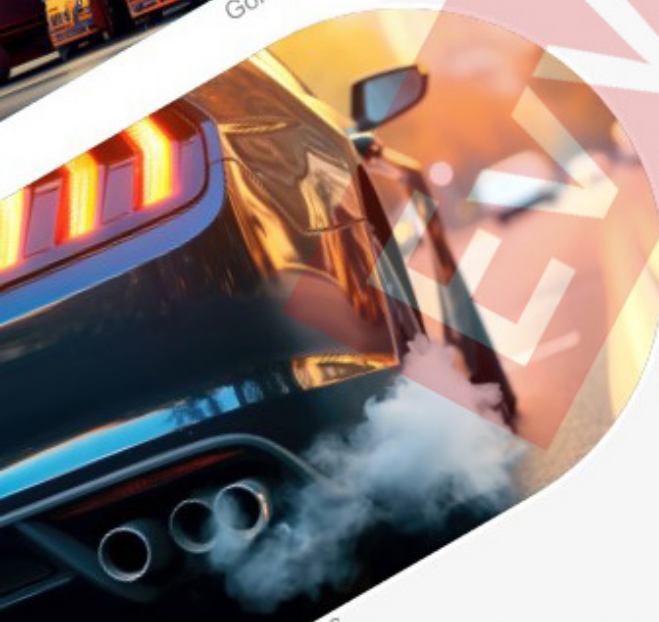
Geleneksel yakıtlı araçların yerini alan hızlı trenler, uçaklar, elektrikle çalışan araçlar yakıt tüketimini azaltarak, petrol ve doğal gaz gibi kaynaklardan tasarruf sağlayıp çevre kirliliğini azaltmaktadır. Navigasyon sistemleri, sürücülere en uygun ve hızlı rotayı belirleyerek trafikte geçirilen süreyi kısaltmaktadır. Ulaşım teknolojilerindeki gelişmeler yolcu ve yük taşımanın daha hızlı ve konforlu yapılmasını sağlamıştır. Böylece insanların farklı yerleri görmesi ve kültürleri tanıması kolaylaşmıştır.

Ulaşım teknolojilerinin sağladığı bu kolaylıkların yanında bazı olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Örneğin trafik yoğunluğunun artması ile insanların hareket kabiliyetleri azalmış ve araçlardan kaynaklanan hava kirliliği artmıştır (Görsel 6.16). Bazen navigasyon sistemlerinin sürücüleri yanlış yönlendirmesi ve trafik ışıklarının çalışmaması birtakım sorunlara yol açabilmektedir.



Ulaşım araçlarının yol açtığı hava kirliliğini azaltmak için toplumsal olarak yapılması gerekenler neler olabilir? Açıklayınız.

Hava kirliliğini azaltmak için toplumsal olarak toplu taşıma araçlarının daha fazla kullanılması teşvik edilmelidir. Ayrıca bisiklet kullanımı desteklenmeli, elektrikli ve hibrit araçların yaygınlaşması için devlet teşvikleri sağlanmalıdır.



Görsel 6.16

ETKİNLİK

Adı: Teknolojik Ürünlerin Toplum Hayatına Etkileri

Amacı: Teknolojik ürünlerin toplum hayatına etkileri ile ilgili gerekçeler, farklı görüşler ve tutarsızlıkları tespit etme

Beceri: Kanıta dayalı sorgulama ve araştırma

Süre: 1 ders saati

Yönerge:

- Kültür, ekonomi, eğitim, sağlık, iletişim ve ulaşım alanlarından herhangi birini seçiniz.
- Seçtiğiniz alandaki teknolojik ürünlerin toplum hayatına etkilerini tartışınız.
- Tartışma sürecinde ortaya çıkan farklı görüşleri ve tutarsızlıkları tespit edip tahtaya listeleiniz.
- Tespit edilen farklı görüş ve tutarsızlıklara ilişkin sınıf değerlendirmesi yaparak kabul edilen veya edilmeyen görüşleri gerekçeleriyle sözlü ve yazılı olarak ifade ediniz (Fikirlerinizi kişisel haklara saygı çerçevesinde özgürce dile getiriniz.).

Iddianız:

Teknolojik ürünler eğitim alanında öğrenme sürecini daha verimli ve etkili hale getirir.

Iddianızı Doğrulayan Bilgiler:

Akıllı tahtalar ve tabletler sayesinde dersler daha görsel ve interaktif hale gelir. EBA gibi dijital platformlar öğrencilerin ek kaynaklara ulaşmasını sağlar.

Iddianızın Gerekçeleri:

Öğrenciler daha fazla kaynağa erişebilir ve farklı öğrenme stillerine uygun içerikler sunulabilir. Teknoloji, uzaktan eğitim imkanı sunarak eğitimde fırsat eşitliğini destekler.

Iddianızı Destekleyen Bilgiler:

Pandemi döneminde uzaktan eğitim araçlarının kullanılması sayesinde eğitim devam ettirilebilmiştir.

Görsel ve işitsel materyaller, öğrenmeyi kalıcı hale getirir.

Iddianızı Değiştirebileceğiniz Durumlar:

Teknolojik araçların aşırı kullanımı dikkat dağınıklığına neden olabilir.

Eşit teknoloji erişimi olmayan bölgelerde eğitimde eşitsizlik oluşabilir.

Aşağıdaki tabloda buluşlar ve teknolojik ürünlerin kültür, ekonomi, eğitim, sağlık, iletişim ve ulaşım açısından toplum hayatına etkileri ile ilgili bazı cümleler verilmiştir. Bu cümlelerin verilen alanlardan hangisi ile ilişkili olduğunu ilgili boşluklara örnekte olduğu gibi yazınız.

Ahmet Bey, metroyu kullanarak iş yerine hızlı ve konforlu bir şekilde gitmektedir.

Ulaşım

Öğretmen olan Ayşegül Hanım, sahip olduğu "dijital müze kart" sayesinde birçok müzeye kolaylıkla giriş yapmaktadır.

Kültür

Özlem, bayramlarda yurtdışındaki akrabalarına akıllı telefon ile görüntülü arama yapmaktadır.

İletişim

Çiftçilik yapan İsmail Bey, tarlasındaki ürünü biçerdöverle kısa bir sürede kaldırmaktadır.

Ekonomi

Doktor, karın ağrısı şikâyetiyle hastaneye giden Alper'den röntgen çekirtmesini istemiştir.

Sağlık

Suna Öğretmen, derslerde etkileşimli tahtayı kullanarak dijital içeriklerden faydalanmaktadır.

Eğitim

Ali Rıza Bey, bazı gazete ve haber sitelerini genel ağ üzerinden her sabah takip etmektedir.

İletişim

İsmail Bey, ilaçlama dronu kullanarak tarlasını kısa sürede ilaçlamaktadır.

Ekonomi

Selin, Ankara'daki arkadaşlarını hızlı tren ile sık sık ziyaret etmektedir.

Ulaşım

Evdeki tansiyon cihazıyla babaannesinin tansiyonunu ölçen Fatih, tansiyon cihazı bozuk olduğu için yanlış ölçüm yapmıştır.

Sağlık

Zamanının çoğunu bilgisayar karşısında geçiren İlkay, boyun ağrısı ve göz yanması sorunu yaşamaktadır.

Sağlık

Tuğba, sosyal medyada fazla vakit geçirdiği için ders tekrarı yapamamıştır.

Eğitim

Aşağıda kültür, ekonomi, eğitim, sağlık, iletişim ve ulaşım gibi alanlardaki teknolojik gelişmelerin toplumsal hayat üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileriyle ilgili cümleler verilmiştir. Bu cümleleri okuyunuz ve cümle numaralarını ilgili alanlara yazınız.

Olumlu Etkiler:

1. COVID-19 salgını sürecinde bilgisayar ve tablet gibi iletişim teknolojilerinin uzaktan eğitimde derslere katılımı sağlaması.
3. İnsanların bir yerden başka bir yere ulaşmasını sağlayan uçak ve hızlı tren gibi ulaşım araçlarının yolculuk süresini kısaltması.
4. Anadolu Medeniyetleri Müzesi gibi birçok müzenin "Sanal Müze" uygulaması ile gezilmesi.
6. Elektrikli araçların yaygınlaşması ile hava kirliliğinde azalmanın yaşanması.
8. Eğitimde kullanılan akıllı tahtaların video oynatma, yazı yazma, şekil çizme gibi işlevlere sahip olması.
9. Cep telefonundan T.C. Sağlık Bakanlığı Merkezi Hekim Randevu Sistemi ile istenilen gün ve saatte randevu alınması.
11. Dünyadaki sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmeler hakkında bilgi almak için televizyonun takip edilmesi.
13. E-devlet gibi teknolojik uygulamaların hayata geçirilmesiyle vatandaşın resmî işlerinin kolayca yapılması.
14. Elektrik süpürgesi, buzdolabı, bulaşık ve çamaşır makinesi gibi aletlerin ev işlerini kolaylaştırması.

Olumsuz Etkiler:

2. Günlük hayatta kullandığımız cep telefonu gibi elektronik cihazların yaydığı radyasyonun insan sağlığını etkilemesi.
5. Bilgisayar başında geçirilen sürenin artmasıyla insanlarda görme bozukluğu gibi sağlık sorunlarının yaşanması.
7. Cep telefonu, tablet ve bilgisayarın aşırı kullanımının insanları teknolojiye bağımlı hâle getirmesi.
10. Sosyal medyadaki bazı paylaşımların insanları şiddet ve saldırganlığa yönlendirmesi.
12. E-ticaretin yaygınlaşmasıyla kişisel banka hesaplarının çalınması vakalarında artış yaşanması.
15. Otomobillerden çıkan egzoz gazlarının hava kirliliğine yol açması.



Örnek Olay 1

Ezgi, fotoğraflarını sosyal medya hesabına herkesin erişebileceği bir şekilde yüklemiştir. Bir süre sonra bu fotoğrafların tanımadığı bir kişiye ait hesaptan paylaşıldığını fark etmiştir.

Hata

Ezgi, fotoğraflarını sosyal medya hesabına herkesin erişebileceği şekilde yüklemiştir. Bu durum, izinsiz kullanımlara ve kişisel bilgilerin kötüye kullanılmasına sebep olabilir.

? Ezgi, dijital ortamı güvenli kullanmak için nasıl davranmalıydı? Açıklayınız.

Ezgi, hesabını gizli moda almalı ve sadece tanıdığı kişilere erişim izni vermeliydi. Ayrıca, paylaştığı fotoğrafların izinsiz kullanımını önlemek için telif hakkı uyarıları ekleyebilirdi.

Görsel 6.1



Örnek Olay 2

Serdar, e-postasına gelen "Hakkında şikâyet var, verilen linki tıklarsan bu sorunu çözeceğiz." mesajını görünce paniklemiş, gelen e-postaya tıklamıştır.

Hata

Serdar, tanımadığı bir e-postadaki bağlantıya tıklamış ve potansiyel bir dolandırıcılık tuzağına düşmüştür.

? Tanımadığınız kişi ve kuruluşlardan gelen mesajları görünce ne yapmanız gerekir? Açıklayınız.

Tanımadığınız kişilerden gelen e-postalardaki bağlantılara tıklamamalısınız. Güvenli olduğundan emin olmadığınız e-postaları açmamalı ve şüpheli içerikleri spam olarak işaretlemelisiniz.

Görsel 6.20



Örnek Olay 3

Ecem, sosyal medya hesaplarının şifrelerini kolay hatırlamak için kendi doğum tarihi, adını veya sıralı sayıları kullanmaktadır. Hatta şifrelerini unutursa hatırlatsınlar diye birkaç arkadaşına da şifrelerini söylemektedir.

Hata

Ecem, şifrelerini çok basit ve kolay tahmin edilebilir şekilde oluşturmuş, hatta bu şifreleri başkalarıyla paylaşmıştır.

? "Dijital vatandaşlık" hakkında neler biliyorsunuz? Söleyiniz.

Dijital vatandaşlık, bireylerin dijital dünyada güvenli, bilinçli ve etik şekilde davranma sorumluluğunu ifade eder. Bu, kişisel verileri koruma, güvenli internet kullanımı ve çevrimiçi saygıyı içerir.

? Dijital ortamda hangi temel hak ve hürriyetlerimizi kullanabiliriz? Yazınız.

Özel hayatın gizliliği hakkı

Bilgiye erişim hakkı

İfade özgürlüğü

Güvenli internet kullanma hakkı

Kişisel verilerin korunma hakkı

Aşağıdaki haberleri okuyunuz ve soruları cevaplayınız.



Muğla'da aydınlık gelecekler tasarruf ile şekilleniyor

"... Muğla'nın Fethiye ilçesindeki bir okulda öğrenci ve öğretmenler tarafından 'Aydınlık Bir Gelecek Tasarrufla Gelecek' projesi hazırlandı. Proje kapsamında okuldaki floresan lambalar okul idaresi tarafından enerji tasarruflu led lambalarla değiştirildi. Daha fazla ışık verip daha az enerji tüketen lambalar ile öğrencilere gereksiz harcanan enerjinin kaybolan emek olduğu mesajı verildi. Okula gelen elektrik faturalarındaki düşüş, ne kadar doğru ve önemli bir projeye imza atıldığını göstermiş oldu..."

(Genel ağdan alınmıştır.)



Enerjide verimlilik doğru tercihlerden geçer

"... Beyaz eşyalar, evlerimizde en çok enerji tüketen elektronik aletlerdir. Bu yüzden kullanıcıların enerji verimliliği en yüksek olan 'A+++' grubu çamaşır ve bulaşık makinesi ile buzdolabını tercih etmesi gerekir. Buzdolabının mevsime göre çalışma sıcaklığının mutlaka kontrol edilmesi ve radyatör, fırın gibi ısı üreten yerlerden uzakta konumlandırılması da enerji tüketimini azaltacaktır. Ayrıca çamaşır makinelerinde yıkama programının kirlilik seviyesi ve kumaş türüne göre belirlenmesi, kullanıcılarına yıkama işlemini hızlandırarak zaman ve enerji tasarrufu sağlıyor..."

(Genel ağdan alınmıştır.)



Akıllı tahta fen derslerinde öğrencilerin başarılarını artırdı

"... UNESCO tarafından yayımlanan eğitimde teknoloji konulu Küresel Eğitimi İzleme 2023 Raporu'nun Türkiye bölümüne ilişkin veri analizleri Millî Eğitim Bakanlığınca tamamlandı. Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırması (TIMSS) sonuçlarına göre fen derslerinde akıllı tahtalar aracılığıyla deney ortamı oluşturma imkânı olan 8. sınıf öğrencilerinin başarılarının 2007-2015 yılları arasında yüzde 12 arttığı belirtildi..."

(Genel ağdan alınmıştır.)



Haberlerde verilen temel mesaj nedir? Bu mesajı dikkate alarak aşağıda verilen teknolojik ürünler için bir slogan yazınız.

Temel Mesaj: Enerji tasarrufu ve teknolojinin doğru kullanımı hem çevreyi korur hem de başarıyı artırır.

Lamba: "Tasarruflu Lambalarla Aydınlık Bir Gelecek!"

Çamaşır Makinesi: "Temiz Çamaşırlar, Az Enerjiyle!"

Buzdolabı: "Serinliği Korum, Enerjiyi Düşür!"

Cep Telefonu: "Akıllı Kullan, Uzun Süre Dayan!"



Görsel 6.28



Görsel 6.29



Tablet kullanımı çocukların dil gelişimini etkiliyor

"... Bir çocuğa çok küçük yaşta tablet kullandırmak, çocuk için bazı becerilerin gelişmesini geciktirebilir. Örneğin küçük yaşta yoğun bir şekilde tablet kullanmaya başlayan bir çocuğun konuşma becerileri, yaşıtlarının gerisinde kalabilir. Çünkü çocuklar, tabletle oynarken konuşma ihtiyacı hissetmezler..."

(Genel ağdan alınmıştır.)



Uzaktan eğitime tablet desteği

"... T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, uzaktan eğitim sürecinde eğitime evinden ulaşamayan çocuklara tablet dağıtıyor. Öğrenciler, tabletler aracılığı ile derslerde daha aktif olup anlatılanları daha kolay öğrenme imkânına kavuşuyor. Ayrıca öğrenciler, TRT EBA kanallarının yanında uzaktan eğitimin önemli bir ayağı olan "EBA"ya genel ağdan ulaşabiliyorlar..."

(Genel ağdan alınmıştır.)



Tabletlerin bilinçli kullanılmasının öğrencilere ve eğitime sunacağı katkılar nelerdir? Örnekler veriniz.

Tabletlerin bilinçli kullanımı, öğrencilere ders materyallerine kolay erişim sağlayarak öğrenmeyi destekler. Örneğin, EBA ve dijital kütüphaneler aracılığıyla ders içeriklerine ulaşabilir, interaktif uygulamalar sayesinde konuları daha eğlenceli ve kalıcı şekilde öğrenebilirler.



Görsel 6.30
Dijital ayak izi (Temsili)

Bilgi Notu

Bilgisayar, tablet ve cep telefonu üzerinden genel ağ kullanarak yaptığımız çevrim içi alışverişler, gönderdiğimiz e-postalar, sosyal medya paylaşımlarımız gibi genel ağ üzerinden gerçekleştirdiğimiz her işlem bir veri, iz bırakır. Bu veriler genel ağ ortamında "dijital ayak izi" olarak adlandırılır (Görsel 6.30). Bilgi teknolojilerindeki son gelişmeler, gizliliği tehdit ederek kişisel verilerimizin kötü niyetli kişilerin eline geçmesi gibi olumsuz sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir.

Gelişmiş bir yazılıma erişim imkânı olan herkes veri izlerimizi takip ederek etkinliklerimizi, davranışlarımızı, tercihlerimizi, fikirlerimizi ve çok daha fazlasını izleyebilir.

Bir ticari kuruluş; daha önce gerçekleştirdiğimiz genel ağ tarama etkinliklerimizi, satın alma davranışımızı veya sosyal medya faaliyetlerimizi takip ederek doğrudan bize yönelik teklifler geliştirmeye başlayabilir. Bu nedenle genel ağ kullanırken bilinçli hareket etmeli, paylaşımlarımızda daha dikkatli olmalıyız.



Görsel 6.31



Görsel 6.32

2 | Görsellerdeki bulaşık makinelerinden hangisinin kullanım şekli doğrudur, hangisinin kullanım şekli doğru değildir? Belirleyerek açıklayınız.

Görsel 6.31: Doğru kullanım, tabaklar ve bardaklar düzenli yerleştirilmiş, suyun her yere ulaşması sağlanmıştır.

Görsel 6.32: Yanlış kullanım, tabaklar düzensiz ve makine tam dolu değildir, su verimli kullanılmamaktadır.

2 | Sahip olduğunuz teknolojik aletleri aşağıdaki tabloya yazınız. Yazdığınız teknolojik aletlerin doğru ve yanlış kullanımına örnekler veriniz.

Teknolojik Aletler	Doğru Kullanımı	Yanlış Kullanımı
Telefon	Acil durumlarda arama yapmak, bilgi araştırmak	Araç kullanırken veya ders sırasında kullanmak
Tablet	EBA üzerinden ders çalışmak, ödev yapmak	Sürekli oyun oynamak, dersleri aksatmak
Bilgisayar	Ödev yapmak, araştırma yapmak, eğitim videoları izlemek	Uzun süre başında oturup sağlık problemleri yaşamak
Televizyon	Belgesel ve eğitim programları izlemek	Çok uzun süre izleyerek zaman kaybetmek

Elektrik önemli enerji türüdür. Karanlıkları aydınlatma, ev ve iş yerlerimizi ısıtma ve soğutma, birçok makineyi çalıştırabilme gibi durumlarda elektrikten faydalanırız. Ev, okul, iş yeri gibi günlük hayatımızın birçok alanında aydınlatmada kullandığımız ampuller de elektrik enerjisi ile çalışan bir teknolojik üründür. Ampullerin bireysel ve toplumsal olarak bilinçli kullanımı, enerji kaynaklarını daha verimli ve sürdürülebilir bir şekilde kullanmamıza yardımcı olacaktır.

"... Uzmanlar, fazla elektrik tüketen klasik akkor ampullerin kullandığı enerjinin sadece yüzde 5'lik bölümünü ışığa dönüştürdüğünü, kalan büyük bölümünü ise ısıya çevirdiğini açıkladı..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 6.33



Yirmi yıl dayanan ampul piyasada

"... Yirmi yıl dayanan led ampul, Dünya Çevre Günü'nde piyasaya sürüldü. Led ampuller, düşük maliyetle yüksek verimlilik sağlıyor. Üretilen led ampul, elektrik gücünün yüzde 25'ini ışığa dönüştürerek yüzde 80'e varan tasarruf sağlayabiliyor..."

(Genel ağdan alınmıştır.)



Günlük hayatta kullandığımız ampulün daha verimli kullanımı için neler yapılabilir? Yazınız.

Ampulün daha verimli kullanımı için LED ampuller tercih edilmelidir. Gereksiz yanan lambalar kapatılmalı ve gün ışığından maksimum düzeyde faydalanılmalıdır.

Görsel 6.34

Önemli bir kitle iletişim aracı olan televizyon; haber almak, film izlemek, müzik dinlemek gibi farklı içeriklerle her kesime hitap ettiği için tercih edilirliliğini korumaya devam etmektedir. Üstelik yeni nesil televizyonlarda genel ağ tabanlı uygulamalar da kullanılabilmektedir.



Uzun süre televizyon izlemek obeziteyi tetikliyor

"... Televizyon izlemek için uzun süre ekran başında kalındığından yeme alışkanlıkları bozulmaktadır. Bu durum, obezite gelişme riskini artırmaktadır..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 6.35



TRT EBA TV uzaktan eğitime destek olacak

"... TRT EBA TV, pandemi döneminde uzaktan eğitim programı kapsamında televizyondan derslere başladı. Bu kapsamda TRT EBA İlkokul, TRT EBA Ortaokul ve TRT EBA Lise olmak üzere üç kanal uzaktan eğitimde kullanılacaktır..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 6.36

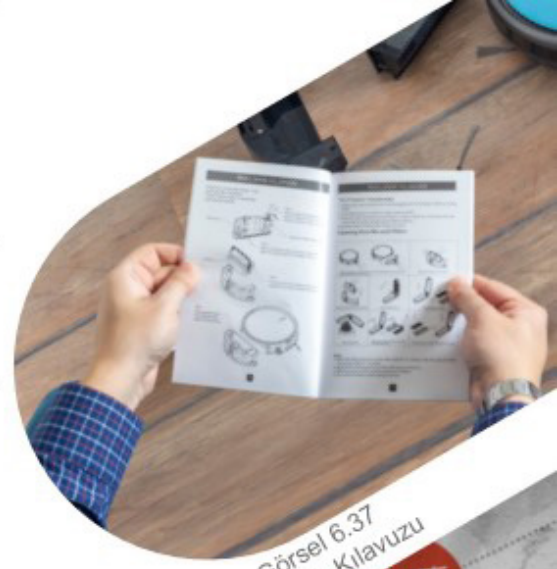


Haberlerde olduğu gibi günlük hayatınızda televizyonun bilinçli veya bilinçsiz kullanımına verilebilecek örnekler nelerdir? Söyleyiniz.

Bilinçli Kullanım: TRT EBA TV gibi kanallardan ders izlemek ve belgesel, haber gibi eğitici programlar izlemek.

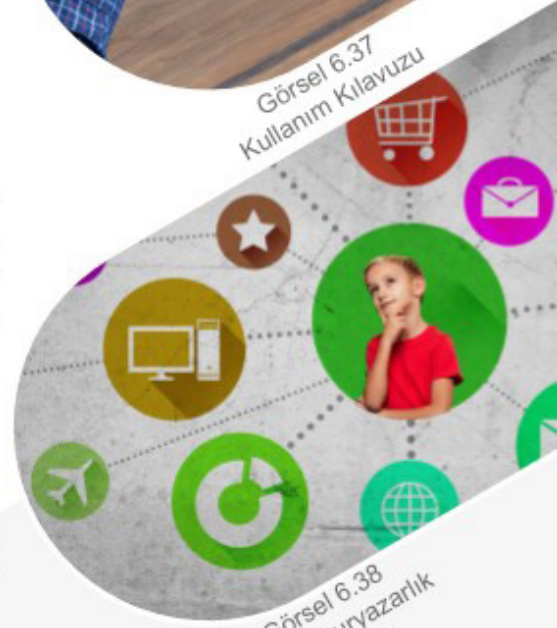
Bilinçsiz Kullanım: Uzun süre televizyon izleyerek hareketsiz kalmak ve bu durumun obeziteye neden olması, gereksiz programlar izleyerek zaman kaybetmek.

Bilinçli bir tüketici olarak satın aldığımız ürünün fiş veya faturasını almanın yanında ürünün kullanım kılavuzuna ve garanti belgesine dikkat etmek oldukça önemlidir. Kullanım kılavuzu; okuyucunun ürünü nasıl, hangi fiziksel ortamda kullanacağı ve herhangi bir aksaklıkta ulaşılabilecek yetkili kişi veya kurumlar gibi bilgileri içeren önemli bir belgedir (Görsel 6.37). Bu nedenle kullanım kılavuzunu dikkate alarak teknolojik araçları kullanmamız bilinçli bir kullanımın ön şartıdır.



Görsel 6.37
Kullanım Kılavuzu

Dijital okuryazarlık, yazılı ve görsel kitle iletişim araçları tarafından verilen mesajların doğru algılanıp değerlendirilmesidir (Görsel 6.38). Dijital okuryazar bir çocuk, sosyal medyayı kullanmanın sadece özçekim yaparak bunları her fırsatta paylaşmak olmadığını bilir. Genel ağ hesaplarının gizliliğini ayarlar, güçlü şifreler oluşturur, hangi tür paylaşımlar yapacağı hakkında fikir sahibidir.



Görsel 6.38
Dijital Okuryazarlık

Çocukların kullandıkları teknolojiyi anlaması, onu güvenli ve etkili şekilde kullanabilmesi dijital okuryazarlık becerisini kazanmaları açısından önemlidir.

Dijital okuryazarlığın hangi yeterliliklerine sahip olduğunuzu “✓” ile işaretleyiniz.

Arama motorlarını kullanabilirim, e-posta gönderebilirim, çevrim içi toplantılara katılabilirim.



Genel ağda yer alan bilginin doğruluğunu farklı kaynakları inceleyerek araştırabilirim.



Dijital verilere, bilgilere, içeriğe ulaşabilir ve kullanabilirim.



Dijital teknolojileri kullanırken güvenlik tedbirlerini alırım.



Dijital teknolojiler vasıtasıyla toplumsal faaliyetlere katılabilirim.



Dijital teknolojilerin kişisel ve çevresel etkilerinin ve kullanımlarının farkındayım.



Bilinçli teknoloji kullanımı ile ilgili devlet kurumları ve sivil toplum kuruluşları tarafından birçok proje ve kamu spotu hazırlanmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır:



Görsel 6.39

Genel ağın güvenli, etkin ve bilinçli kullanımı konusunda başta çocuklar ve gençler olmak üzere genel ağ kullanıcılarını bilgilendirmek, eğitim çalışmaları ve bilinçli genel ağ kullanımı konusunda farkındalık oluşturmak amacıyla kurulmuştur.

Güvenli Web



Görsel 6.40

Çocuklara yönelik birçok bilgi, oyun, e-kitap içerikleri ile bilinçli genel ağ ve bilgisayar kullanımını eğlendirerek öğretmek amacıyla kurulmuştur.

Genel ağı nasıl kullanmalıyım?



Görsel 6.41

Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Eğitim Programı (TBM); teknoloji bağımlılığı ile sağlıklı yaşam bölümlerinden oluşan, başta çocuklar ve gençler olmak üzere toplumun tamamını bu konularda bilgilendirmeyi ve farkındalıklarını artırmayı hedefleyen birincil önleme programıdır.

Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Eğitim Programı



Görsel 6.42

İletişim teknolojileri arasında yer alan televizyon, tablet, cep telefonu ve genel ağın doğru kullanımı için birçok çalışma yapmaktadır. Akıllı İşaretler, Uyarıcı Sembol Sistemi, Medya Okuryazarlığı Projesi bu çalışmalardan bazılarıdır.

Akıllı işaretler



- 2| Karekodlarda verilen kurum ve sivil toplum kuruluşlarının genel ağ sayfalarından birini ziyaret ediniz. Sahip olduğunuz teknolojik ürünlerin bilinçli kullanımına dair edindiğiniz bilgileri yazınız.

Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Eğitim Programı (TBM) önerilerine göre, teknolojik cihazların bilinçli kullanımı için:

Süre Kontrolü: Yaşa uygun ekran süreleri belirlenmelidir.

İçerik Seçimi: Eğitici ve yaşı uygun içerikler tercih edilmelidir.

Fiziksel Aktivite: Teknoloji dışı etkinliklere zaman ayrılmalıdır.

Aile Katılımı: Aileler, çocukların teknoloji kullanımını denetlemelidir.

Bu kurallar, sağlıklı teknoloji kullanımını destekler.

Yeşilayın hazırladığı, T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından desteklenen “Bağımlılıkla Mücadele Eden STK’lerde Kapasite Geliştirilmesi” adlı proje yürütülmektedir (Görsel 6.43). Bu proje, teknoloji bağımlılığı başta olmak üzere farklı alanlardaki bağımlılıklarda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının kapasitelerini artırarak çalışmalarının etkinliğini güçlendirmeyi hedeflemektedir. Proje, bağımlılıkla mücadele alanında çalışan STK’lerin birlikte çalışarak daha güçlü ve etkili bir sivil toplum ağı oluşturmasını amaçlamaktadır.



Görsel 6.43

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından çocuklara medya okuryazarlığı farkındalığı ve bilinci kazandırmak amacıyla hazırlanan RTÜK Medya ve Çocuk dergisi yayımlandı (Görsel 6.44). Dokuz yaş ve üzeri çocuklara yönelik hazırlanan dergide birçok bilgilendirici, eğitici ve eğlenceli içerik bulunmaktadır.

RTÜK Medya ve Çocuk dergisi, ayrıca medya okuryazarlığı bilincini farklı yaş gruplarına yaymayı da hedeflemektedir. Derginin özel gereksinimli çocuklar için erişilebilir olmasını isteyen RTÜK; sesli betimleme, ayrıntılı alt yazı ve işaret dili çevirisi çalışmalarında da bulunmaktadır.



Görsel 6.44

İzmir’deki bir ilkokulda “eTwinning” projesi kapsamında farklı illerden ve ülkelerden katılan öğrencilere yönelik çevrim içi “Genel Ağı Bilinçli ve Güvenli Kullanımı” semineri verildi (Görsel 6.45).

Gerçekleştirilen seminerde, genel ağın faydaları olduğu kadar zararlarının da olduğu ve bilinçli kullanılmadığında istenmeyen sonuçlara yol açabileceği farklı örneklerle anlatıldı. Ayrıca genel ağ ile sosyal medyanın bilinçli ve güvenli kullanımı, genel ağ ve sosyal ağların doğru kullanımı, dijital oyunların olumlu ve olumsuz etkileri, genel ağ yardım merkezi konuları da detaylı bir şekilde işlendi.



Görsel 6.45

PERFORMANS GÖREVİ**Adı:** Teknolojinin Bilinçli Kullanımı**Amacı:** Teknolojik ürünlerin bilinçli kullanımı konusunda farkındalık oluşturma**Beceri:** Kanıta dayalı ürün oluşturma ve paylaşma**Süre:** 2 ders saati**Yönerge:**

- Öğretmeninizin rehberliğinde gruplara ayrılınız.
- Teknolojik ürünlerin bilinçli kullanımı konusunda farkındalık oluşturmaya yönelik verilen video, kamu spotu veya proje örneklerini inceleyiniz.
- Verilen çalışma yaprağı yardımıyla bir teknolojik ürün belirleyiniz.

TEKNOLOJİNİN BİLİNÇLİ KULLANIMI ÇALIŞMA YAPRAĞI**Teknolojik ürün: Akıllı telefon****Teknolojik ürünün hatalı kullanım örnekleri:**

Araç kullanırken telefonla ilgilenmek

Uzun süre ekrana bakmak

Bilinçsizce sosyal medyada fazla zaman geçirmek

Güvenli olmayan sitelere girmek

Teknolojik ürünün hatalı kullanımının yol açtığı olumsuz durumlar:

Trafik kazalarına neden olabilir.

Göz ve boyun sağlığı problemleri oluşabilir.

Zaman yönetimi bozulur, ders başarısı düşebilir.

Kişisel veri güvenliği tehlikeye girebilir.

Teknolojik ürünün bilinçli kullanımı için dikkat edilmesi gereken hususlar:

Araç kullanırken telefon kullanılmamalıdır.

Ekran süresi sınırlandırılmalıdır.

Güvenli internet siteleri tercih edilmelidir.

Sosyal medya kullanımı kontrollü olmalıdır.

Teknolojik ürüne dair farkındalık oluşturmak için tasarlanacak ürünler:

Kısa Film: Trafik kazasını önleyen bilinçli telefon kullanımı

Kamu Spotu: Sağlıklı ekran süresi kullanımı

Afiş: "Telefonun değil, sevdiklerinin yüzüne bak!"

Karikatür: Ekrana yapışmış bir insan figürüyle dikkat çekme

Şiir: Teknoloji dostun olsun, düşmanın değil!

Şarkı: Bilinçli Kullan, Sağlıklı Yaşa

Diyalog: Aile içinde telefon bağımlılığı üzerine bir sohbet

Kullanım Kılavuzu: Sağlıklı telefon kullanımı için adımlar

Aşağıda teknolojinin kullanımı ile ilgili ifadeler verilmiştir. Verilen ifadeleri bilinçli kullanım veya bilinçsiz kullanım olarak "✓" ile işaretleyiniz.

Verilen İfade	Bilinçli Kullanım	Bilinçsiz Kullanım
Sabah kalkar kalkmaz cep telefonundan gelen bildirimleri kontrol eden Hakan, kontrollere gereğinden fazla zaman harcamaktadır.	<input type="radio"/>	<input checked="" type="radio"/>
Sosyal medya paylaşımlarını kontrollü yapan Ecem, mevcut dostluklarını pekiştirdiği gibi arkadaşlarıyla ilişkilerinin kalitesini de artırmaktadır.	<input checked="" type="radio"/>	<input type="radio"/>
Bilgisayarda uzun süre vakit geçiren Serdar, derslerinde dikkat dağınıklığı yaşadığı için odaklanmada sorun yaşamaktadır.	<input type="radio"/>	<input checked="" type="radio"/>
Sema'nın ailesi, kızlarının uygunsuz içeriklere maruz kalma ihtimaline karşı genel ağda ebeveyn denetim araçlarını kullanmaktadır.	<input checked="" type="radio"/>	<input type="radio"/>
Fatih, sosyal medya hesaplarına baktıktan sonra yaptığı işe dönme süresinin uzadığını ifade etmektedir.	<input type="radio"/>	<input checked="" type="radio"/>
Derya bilgisayarını oyun oynamak, müzik dinlemek, araştırma veya ödev yapmak gibi amaçlarla kullanmaktadır.	<input checked="" type="radio"/>	<input type="radio"/>
Tunahan evinin aydınlatmasında düşük maliyet ile yüksek aydınlatma sağlayan led ampuller tercih etmektedir.	<input checked="" type="radio"/>	<input type="radio"/>
Yakup bilgisayara eğilerek baktığında boynunun ağrıdığını ve çok yorgun hissettiğini söylemiştir.	<input type="radio"/>	<input checked="" type="radio"/>
Adem cep telefonunu az kullanıp ailesiyle daha fazla zaman geçirmeye özen göstermektedir.	<input checked="" type="radio"/>	<input type="radio"/>
Zeynep gece yatarken cep telefonunun alarmini kurmuş, cep telefonunu uçak moduna alarak yatağından uzak bir yere koymuştur.	<input checked="" type="radio"/>	<input type="radio"/>

6. ÖĞRENME ALANI - DEĞERLER

Aşağıdaki tabloda değerler numaralandırılarak verilmiştir. Verilen soruları tablodaki değer numaralarını kullanarak ilgili alana cevaplayınız (Bir numarayı birden fazla cevap alanında kullanabilirsiniz.).

1 Çalışkanlık	2 Duyarlılık	3 Sorumluluk
4 Mahremiyet	5 Yardımseverlik	6 Saygı
7 Tasarruf	8 Özgürlük	9 Adalet

- "Ecem, sosyal medya hesaplarının güvenliği için doğum tarihi, sıralı sayılar gibi kolay tahmin edilebilen şifreler belirlememektedir. Ayrıca şifrelerini başkaları ile paylaşmamaktadır."

Yukarıdaki metinde hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

4. Mahremiyet, 3. Sorumluluk

- "Hüseyin, led ampullerin düşük maliyetle yüksek verimlilik sağladığı bilgisini babası ile paylaşmıştır. Bu bilgi üzerine Hüseyin ve babası evlerinin aydınlatmasında led ampul kullanmaya karar vermişlerdir."

Yukarıdaki metinde hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

7. Tasarruf, 3. Sorumluluk

- "Defne, seyir hâlinde telefona bakan otobüs şoförünü "Seyir hâlinde cep telefonu ile uğraşmak kazalara ve can kayıplarına yol açabilir. Telefona birkaç saniyelik bir bakış bile büyük risk taşır. Lütfen trafik kurallarına uyunuz. Benim yaşama hakkımı tehlikeye atıyorsunuz." diyerek uyarmıştır."

Yukarıdaki metinde hangi değerlere vurgu yapılmıştır?

6. Saygı, 9. Adalet, 2. Duyarlılık

TEKNOLOJİ VE SOSYAL BİLİMLER

TEKNOLOJİK GELİŞMELERİN TOPLUM HAYATINA ETKİLERİ

Teknolojinin olumlu etkilerine örnektir.

Tekerleğin icadı ile ulaşımın hızlanması

Telefonun icadıyla iletişimin hızlanması

Matbaanın icadıyla kitap sayısının artması

Teknolojinin olumsuz etkilerine örnektir.

Bağımlılık yapması

Göz sağlığını olumsuz etkilemesi

Radyasyona maruz kalınması

TEKNOLOJİK ÜRÜNLERİN BİLİNÇLİ KULLANIMI

Teknolojik ürünlerin bilinçli kullanımına örnektir.

Sosyal medyayı kontrollü kullanmak

Elektriği tasarruflu kullanmak

Uyurken cep telefonumuzu uzakta tutmak

Bilinçli teknoloji kullanımı ile ilgili proje ve uygulamalardır.

Güvenli Çocuk

Medya Okuryazarlığı Projesi

Güvenli Web

Aşağıdaki örnek olayı okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Gümüşhane’de yaşayan Leyla ve ailesi, üniversite sınav sonuçlarının açıklandığını televizyondan öğrenince büyük bir heyecan yaşadılar. Leyla, bilgisayar üzerinden öğrenci sistemine giriş yaparak Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi Eczacılık Bölümünü kazandığını öğrendi. Leyla, beş yıl Afyonkarahisar’da yaşayacağı için barınma sorununu çözmesi gerekiyordu. Bu sorunu çözmek isteyen Leyla, genel ağ üzerinden devlet yurdu-na başvurdu. Ailesinin göndereceği parayı alabilmek için çevrim içi bankacılık hesabı aç-tırdı. Bir süre sonra devlet yurdu çıktığını öğrenen Leyla, kalacağı yurt ve eğitim göreceği okul arasındaki ulaşımın nasıl sağlandığını araştırmaya başladı. Genel ağdan ulaştığı Afyonkarahisar Belediyesinin iletişim numarasını aradı. Belediye otobüslerini kullanarak okuluna gidebileceğini ve belediye otobüslerinde kullanmak üzere bir ulaşım kartı çıkart-ması gerektiğini öğrendi.

Okulu için hazırlıklarını tamamlayan Leyla, üniversitenin açılma vakti geldiğinde aile-siyle Afyonkarahisar’a gitti. Eşyalarını yurduna bırakıp önce ailesiyle birlikte üniversiteye giderek öğrenci işlerine gerekli belgeleri teslim etti. Sonra belediye otobüsünde kullanmak üzere bir ulaşım kartı çıkarttı. Daha sonra hep birlikte Afyonkarahisar mutfağının gelenek-sel lezzetlerinden olan haşhaşlı bükme ve Afyon sucuğunun tadına baktılar. Afyonkarahi-

1. Leyla’nın kullandığı teknolojik ürünleri belirleyiniz. Bu teknolojik ürünlerin hangi teknoloji alanına ait olduğunu yazınız.

Kullandığı Teknolojik Ürünler	Ulusal
Televizyon Bilgisayar Genel ağ (çevrim içi bankacılık) Telefon Belediye otobüsü (ulaşım kartı) Fotoğraf makinesi	İletişim İletişim Ekonomi İletişim Ulaşım Kültür

2. Aşağıdakilerden hangisi Leyla’nın kullandığı teknolojik ürünlerin, onun sosyal ya-şantısına etkilerinden biri değildir?

- A) Zamandan tasarruf sağlamıştır.
B) Bilgiye ulaşması kolaylaşmıştır.
C) Anılarını kalıcı hâle getirmiştir.
☒ D) Hızlı ve konforlu bir ulaşım gerçekleştirmiştir.

Aşağıdaki metni okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Öğrencilere çevre bilincini ve sürdürülebilirlik kavramını benimsetmek, buna ilişkin uygulamaları göstermek ve uygulamak amacıyla İstanbul'da "Okulum ve Çevrem" projesi hayata geçirildi. Projenin uygulandığı bir okulun iç aydınlatma ihtiyacını karşılamak için çatıya 10 kilovat kapasiteli, güneş enerjisine dayalı elektrik üretim sistemi kuruldu. Bu sayede güneş panelleri, binanın toplam enerji ihtiyacının yüzde 40'ını karşıladı. Okuldaki tüm aydınlatmalar tasarruflu ve sensörlü lambalarla değiştirildi. Ayrıca okulun lavabolarındaki tüm bataryalar için fotoselli olanlar tercih edildi. Böylece bu proje ile enerji verimliliği sağlanarak doğal kaynakların ve çevrenin korunmasına katkıda bulunuldu.



3. "Okulum ve Çevrem" projesi kapsamında öğrencilerde aşağıdaki becerilerden hangisinin gelişmesi beklenemez?

- A) Bilinçli tüketici olmak
- ☒ B) Dijital okuryazarlık
- C) Bütçe planlayabilmek
- D) Finansal okuryazarlık

4. "Okulum ve Çevrem" projesi kapsamında tasarruf sağlamak için neler yapılmıştır? Yazınız.

- Okulun çatısına 10 kilovat kapasiteli, güneş enerjisine dayalı elektrik üretim sistemi kuruldu.
- Okuldaki tüm aydınlatmalar tasarruflu ve sensörlü lambalarla değiştirildi.
- Okulun lavabolarındaki tüm bataryalar fotoselli bataryalar ile değiştirildi.

5. "Okulum ve Çevrem" projesi kapsamında yapılan çalışmaların ne gibi faydaları olmuştur? Yazınız.

"Okulum ve Çevrem" projesi, okulun elektrik ihtiyacını karşılayıp enerji tüketiminin azaltılmasına ve enerji verimliliğine katkı sağlamıştır. Ayrıca elektrik tüketiminin azalması ve enerji verimliliğinin artması ile okul ve ülke ekonomisine katkıda bulunulmuştur. Lavabo bataryalarının yenilenmesi, ihtiyacı karşılayan suyun verimli kullanılmasına yardımcı olarak israfı engellemiştir. Su kaynaklarının giderek azaldığı ve kuraklığın arttığı düşünülürse su tüketiminde verimliliği arttırmak, doğal kaynakların ve çevrenin korunmasına katkı sağlamıştır.